

**ZONGULDAK İL MERKEZİNDE YUVAYA GİDEN 3-6
YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA KARDEŞ KISKANÇLIĞININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

EMEL YİĞEN

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalında

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Yüksek Lisans Tezi Olarak

Hazırlanmıştır.

ZONGULDAK

Eylül 2005

KABUL:

Emel YİĞEN tarafından hazırlanan “ZONGULDAK İL MERKEZİNDE YUVAYA GİDEN 3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA KARDEŞ KISKANÇLIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ayşe OCAKCI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Sibel KIRAN

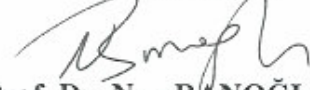
Üye: Yrd. Doç. Dr. Ahmet DURSUN

ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

08/11/2005

Prof. Dr. Nur BANOĞLU

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ZONGULDAK İL MERKEZİNDE YUVAYA GİDEN 3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA KARDEŞ KISKANÇLIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Emel YİĞEN

**Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe OCAKCI

Yrd. Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU

Eylül 2005 75 sayfa

Kişiliğin temellerinin atıldığı ilk beş altı yıl, çocuğun sosyalleşme dönemidir. İlk çocukluktaki kıskançlık anne ve babayı kapsar. Çocuk, anne ve babadan sevgi ve ilgi istediği için, sürekli kendini kardeşiyle karşılaştırma içinde bulur. 3-6 yaş arası çocuklarda kıskançlık, eve yeni bir kardeşin gelmesiyle başlar. Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Zonguldak il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na, Sosyal Hizmetler Kurumu'na ve Devlet Hastanelerine bağlı bulunan yuvalarda 3-6 yaş grubu kardeşi olan çocuklarda kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evreni, anasınıfları, kreş ve gündüz bakım evlerine

ÖZET (devam ediyor)

giden 3-6 yaş grubu kardeşi olan toplam 210 çocuğun annelerinin kardeş kıskançlığı ile ilgili çocuklarını değerlendirmelerini içermektedir. Örneklem yapılmadan 210 çocuğun annelerine ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmayı katılmayı kabul eden 140 anneye (%66.6) ulaşılmıştır. Araştırmada, 3 uzmanın görüşü alınarak kardeş kıskançlığının belirtilerine yönelik hazırlanan anket uygulanmıştır. Toplanan veriler “SPSS for Windows 11.0” paket programına aktarılmıştır. Annelerin %41.4’ünün (n=58) üniversite mezunu olduğu, çocukların %43.6’sının (n=61) ailenin ilk çocuğu, %55.0’i (n=77) ikinci çocuğu, %65.7’sinde (n=92) kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme, %60.7’sinde (n=85) kardeşine farklı davranıldığını söyleme, %56.4’ünde (n=79) anne ve babaya sürekli sevilip sevilmediğini sorma, %52.9’unda (n=74) kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmama, %51.4’ünde (n=72) sinirlilik gibi kıskançlık lehine değerlendirilebilecek davranışların olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan annelerin sorgulanan çocukları ile kardeşleri arasındaki ortalama yaş farkı 3’dür. Araştırma kapsamındaki çocukların şu anki kıskançlık davranışları, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve bu süreç içerisinde kıskançlık davranışlarının geliştiği saptanmıştır (p=0.00).

Anahtar Sözcükler : Yuva Çocuğu, 3-6 Yaş Grubu Çocuklar, Kardeş Kıskançlığı

Bilim Kodu : 104.04.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

THE ASSESSMENT OF SISTER OR BROTHER JEALOUSY AMONG THE CHILDREN AT THE AGE OF 3-6 WHO GO TO KINDERGARTEN IN THE CITY CENTER OF ZONGULDAK

Emel YİĞEN

Zonguldak Karaelmas University

Institute of Health Sciences

Department of Nursing of Child Health and Illness

Thesis Advisör: Doç. Dr. Ayşe OCAKCI

Ass. Thesis Advisör: Yrd. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU

September 2005 75 page

The first 5-6 years during which the basis of personality is established is child's period of socialization. At the beginning of childhood jealousy includes mother and father. Because the child wants care and tenderness he usually finds himself in comparison with other children jealousy in children between the age of 3-6 years old begins with the arrival of a new baby. This defining study is done in order to evaluate the jealousy of sister or brother on children between 3-6 years old who have sisters or brothers who attend kindergarten and nursery schools belonging to M.E.B. and Social Service Organization in the centre of Zonguldak. The study

ABSTRACT (continues)

includes families of 210 children between the ages of 3-6 and who have sisters or brothers and who attend kindergartens and nursery schools. Before the illustration done it is aimed to reach 210 children's mothers. 140 mothers (%66.6) who accepted to join the research are reached. In the research , having the ideas of 3 experts on the signs of brotherhood jealousy, a public survey prepared and applied. The data gathered is transfered to "SPSS for Windows 11.0". It is found out that %41.4 (n=58) of the mothers were university graduates. It is also found out that %43.6 (n=61) of the children were the first child of the family, %55.0 (n=77) were the second child of the family, %65.7 (n=92) wanted to use his brother's belongings, %60.7 (n= 85) said their family behaved his brother differently, %56.4 (n=79) asked constanty if his parents love him or not, %52.9 (n=74) didn't share his toys with his brother, %51.4 (n=72) behaved in a very spoilt way. There is a three years difference between the children of the mothers' who joined the survey. Jealousy behaviours of the children under the research is much more obvious now than they first learned that they will have a brother and it is found out that during this time jealousy behaviours has developed (p=0.00).

Key Words : Nursery Child, 3-6 Years Old Children, Jealousy of Sister or Brother

Science Code : 104.04.01

TEŞEKKÜR

Destegini ve yardimini hiçbir zaman esirgemeyen, eğitici rolünün yanı sıra eşsiz bir insan olan Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Başkanı ve tez danışmanım Doç. Dr. Ayşe OCAKCI'ya, bin bir emekle hazırladığım tez örneklerimi sabırla düzelten, düşündüren soruları ile öğreten yardımcı tez danışmanım Yrd.Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU'na, veri formumun oluşmasında yardımcı olan Prof. Dr. Sibel GÜNEYSU, Yrd. Doç. Dr. Zafer ATASOY ve Dr. Gülcem Sala RAZI'ya, bir bilen olmanın getirdiği insanlıkla ve istatistik bilgileriyle bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Nadir ÇELİKÖZ'e, mükemmel bir dostluk sunarak her zaman yanımda olmaya çalışan Arzu YILMAZ, Nur AKKUŞ ve Tülay KUZLU AYYILDIZ'a ve çalışmamın her aşamasında bitmek bilmeyen sevgileriyle bana sürekli destek veren, kendime güvenle ayakta kalmamı sağlayan anneme ve babama teşekkür ederim.

Emel YİĞEN

2005 – Eylül / Zonguldak

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
BÖLÜM 2 GENEL BİLGİLER	5
2.1. AİLENİN YERİ VE ÖNEMİ	5
2.2. OYUN DÖNEMİ (3-6 YAŞ) ÇOCUĞUNUN ÖZELLİKLERİ	6
2.3. KARDEŞ KISKANÇLIĞI	8
2.3.1. ANNE VE BABA TUTUMLARI	13
2.3.2. İLK, ORTANCA VE KÜÇÜK ÇOCUK	17
2.3.2.1. Büyük Çocuk	17
2.3.2.2. Ortanca Çocuk	18
2.3.2.3. Küçük Çocuk	19
2.4. ÇOCUK YUVALARI (ANAOKULLARI)	19
2.5. ANNE VE ÇOCUK İLİŞKİSİNİ GELİŞTİRMEDE ÇOCUK SAĞLIĞI HEMŞİRESİNİN ROLÜ	20
BÖLÜM 3 ÇALIŞMANIN AMACI	22
BÖLÜM 4 GEREÇ VE YÖNTEM	23

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)	Sayfa
4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ	23
4.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ	23
4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ	24
4.4. DEĞİŞKENLER	24
4.4.1. Bağımsız Değişkenler	24
4.4.2. Bağımlı Değişken	24
4.5. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ	25
4.5.1. Bağımsız Değişkenlerin Değerlendirilmesi	25
4.5.1.1. Sosyodemografik ve Ekonomik Özelliklere Ait Tanım ve Ölçütler	25
4.5.1.2. Kardeş Kıskançlığını Etkileyebilecek Etkenlere Ait Tanım ve Ölçütler	25
4.6. VERİ TOPLAMA ARACI VE ÖZELLİKLERİ	25
4.6.1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması	25
4.6.2. Veri Toplama Formunun Uygulanması	27
4.7. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	27
4.9. ZAMAN ÇİZELGESİ	28
BÖLÜM 5 BULGULAR	29
BÖLÜM 6 TARTIŞMA	50
BÖLÜM 7 SONUÇLAR VE ÖNERİLER	54
7.1. SONUÇLAR	54
7.2. ÖNERİLER	56
KAYNAKLAR	58
EKLER	64
EKLER DİZİNİ	65
ÖZGEÇMİŞ	75

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
5.1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri	29
5.2. Kardeş kıskançlığını etkileyebileceği düşünülen özelliklerin dağılımı	31
5.3. Katılımcıların çocuk yetiştirme konusundaki bilgi kaynaklarının dağılımı	32
5.4. Çocukların isteklerini ifade etme yöntemleri	32
5.5. Katılımcıların çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunları danıştığı bireylerin dağılımı	33
5.6. Çocuk ile ailede en çok ilgilenen bireylerin dağılımı	33
5.7. Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarının dağılımı	34
5.8. Çocukların şu anki ve kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranış puanlarının karşılaştırılması	35
5.9. Çocukların konuşma bozukluğunun dağılımı	35
5.10. Çocuklarının yuvaya gitmeyi istememe nedenlerinin dağılımı	36
5.11. Çocukların kardeşlerine yönelik zarar verici nitelikteki davranışlarının dağılımı	36
5.12. Çocukların eve gelen yabancıya karşı sergilediği farklı davranışların dağılımı	37
5.13. Çocukların korkularının dağılımı	37
5.14. Çocukların davranışlarıyla ilgili annelerin çevreden aldıkları yakınmaların dağılımı	38
5.15. Çocukların kardeşlerini severken gösterdiği aşırı davranışların dağılımı	38

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam ediyor)

Çizelge	Sayfa
5.16. Anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğuna göre, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarının dağılımı	38
5.17. Anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğuna göre, şu anki kıskançlık davranışlarının dağılımı	39
5.18. Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumuna göre, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarının dağılımı	40
5.19. Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumuna göre, şu anki kıskançlık davranışlarının dağılımı	41
5.20. Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkına göre, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarının dağılımı	43
5.21. Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkına göre, şu anki kıskançlık davranışlarının dağılımı	44
5.22. Aile tipine göre, çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarının dağılımı	45
5.23. Aile tipine göre, çocuğun şu anki kıskançlık davranışlarının dağılımı	46
5.24. Anne tutumuna göre, çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarının dağılımı	47
5.25. Anne tutumuna göre, çocuğun şu anki kıskançlık davranışlarının dağılımı	48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

n	Örnekleme Alınacak/Alınan Birey Sayısı
χ^2	Ki-Kare Testi
t	t Testi
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ZKÜ	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Sağlık anlayışı, sağlığın korunmasını ve geliştirilmesini içermektedir. Ülkenin bel kemiğini oluşturan, birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında bireylere koruyucu ve tedavi edici hizmetler sunulmaktadır. Bireylere, ilk geldiği yerde sunulan koruyucu ve tedavi edici hizmetler bu kapsamdadır. Bu hizmetler evde, bireye ve çevreye yönelik olarak sunulmalı, herkesin erişip kullanabileceği niteliğe sahip olmalı ve yalnızca hastalıkların önlenmesini değil daha yüksek yaşam kalitesine ulaşılması için bireyin kapasitesini arttıran yaklaşımları da içermelidir. Bireye yönelik koruyucu hizmetlerin başında sağlam çocuk izlemi ve sağlık eğitimi gelmektedir. Sağlam çocuk izleme programlarında, çocuğun yaşına uygun fiziksel, duygusal ve toplumsal gelişimi belirli aralıklarla değerlendirilmeli, ailelere de bu konu hakkında danışmanlık yapılmalıdır (1,2).

Aile, “En küçük toplumsal kurum” olarak tanımlanır. Yetişkin ve çocukların etkileşimde bulundukları, birbirlerini etkiledikleri bir birim olarak tanımlanan aile; tarihsel, toplumsal ve kültürel değişimlerden etkilenmektedir. Taylı’nın bildirdiğine göre Steinberg (1993), 19.yüzyıldaki endüstrileşmeye paralel olan ekonomik alandaki gelişmeler toplumsal alana da yansımış ve aile yaşantısı üzerinde de belirgin değişimlere neden olmuştur. Üç kuşağın bir arada bulunduğu geniş ailenin yerini, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile biçimi almaya başladığını söylemiştir (3).

Çocuğun, toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetişmesi, önce aile ortamında sağlanır. Başka bir deyişle çocuktaki kişilik gelişimi ailede başlar; okulda ve çevrede sürer (4).

Bireyin, fiziksel ve duygusal gelişiminde çocukluk dönemi önemlidir. Çünkü; bu dönemde fiziksel, zihinsel, duygusal yönden yeterli olgunluğa ulaşamamış olma, çocuğu her türlü dış etkiye açık hale getirir. İnsan yaşamı, doğumdan ölüme kadar bebeklik, oyun, okul ve ergenlik gibi belirli dönemler içinde gelişir. Her dönem bir öncekinin etkisi altındadır ve bir sonrakini etkiler. Bu dönemlerin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi, kişiliğin dengeli ve uyumlu olmasını sağlamaktadır. Çocuğun ilk sosyalleşme dönemi beş altı yaşlarında başlar (5).

Kişiliğin, çocukluk yıllarında oluşmaya başladığı ve kalıtsal özelliklerle çevrenin etkileşimi sonucunda şekillendiği kabul edilmektedir. Bu dönemde aile bireyleri içinde yaşanan çeşitli iletişim sorunları çocukta uyum ve davranış bozukluğuna yol açabilmektedir. Altını ıslatma ve dışkı kaçırmak, psikolojik kökenli kekemelik, parmak emme, tırnak yeme, yeme bozuklukları, içe kapanıklılık gibi davranışlar çocuklarda görülen uyum ve davranış bozukluklarına örnek sayılabilir. Aileye yeni bir kardeşin gelmesi ile çocuklar arasında yaşanan kardeş kıskançlığı uyum ve davranış bozukluklarına sebep sayılabilir (3).

Taylı'nın bildirdiğine göre Dunn (1983), kardeş ilişkileri hakkındaki ilk bilgiler kardeşlerin varlığını, çocuk akran ilişkisi açısından açıklayan Piaget, Sullivan ve kardeşler arasındaki rekabetten sözeden Freud ve Adler olduğunu bildirmiştir. Piaget kardeş ilişkisini, çocuk anne ve baba ilişkisindeki tamamlayıcılık olarak yorumlamıştır. Adler'e göre ise kişiliğin oluşmasında en önemli dönem ilk 5 yıl ve en önemli etken kardeşler arasındaki ilişkidir (3).

Kardeşler, birbirleri için hem model oluşturur, hem de dış çevre ile etkileşimlerin gerçekleşmesi, sevgi, saygı ve güven duygularının paylaşımı için uygun bir ortam sağlar (6).

Taylı'nın bildirdiğine göre Dunn (1983), kardeşler arasında duygusal bir bağlanmanın olduğu, çocuğun anneden az, babadan çok kardeşiyle vakit geçirdiği, kıskançlık, saldırganlık gibi olumsuz duyguların olumlu duygulardan daha az yaşandığı söylemiştir (3).

Kıskançlık, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanın en doğal duygularından biridir. Kıskançlık, sevilen birinin başkasıyla paylaşılmasına katlanamamak olarak tanımlanırsa da sevginin var olduğu her yerde vardır. Sevgi, öfke gibi doğal bir duygu olan kıskançlık, çocukluk döneminde kardeşler arasında yoğun olarak yaşanır. Çocuk için en değerli varlık annedir. Bu yüzden annenin başka biriyle paylaşılması zor bir durumdur. Kardeşler arasında mücadelenin olması, bir ödül için birbirleriyle yarışmaları demektir. Burada ödül, anne ve babanın ilgisi ve sevgisidir. Ancak bu duygu çocuğu ve diğer aile bireylerini rahatsız etmeye başladığında, sevgiyi içeren bir duygu olmaktan çıkar (4,7).

Yeni kardeşin doğumu, ilk çocukta büyük bir ilgi ve koruma duygusunu uyandırmakla birlikte, çelişkili duyguları da beraberinde getirir. Yavuzer'in bildirdiğine göre, yeni kardeşin doğumuyla birlikte annelerin büyük çocuğa daha az zaman ayırdıkları ve onunla daha az oyun oynadıkları gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, büyük çocuğun bebeğe karşı kızgınlık, kırgınlık gibi duygular geliştirilmesine ya da bu duyguları anne ve babaya yöneltmesine yol açabilir. Kardeşe karşı duyulan kızgınlık, kırgınlık gibi duygular yalnızca ilk çocukta karşılaşılmamakta, ortanca ya da küçük çocuklarda da görülebilmektedir (6).

Çocuklar, kıskançlık duygusuyla yaklaşık olarak iki yaş civarında tanışırlar. Çocuk, iki, üç ve dört yaşlarında iken kardeşi doğduğunda, kendisinin artık sevilmediği, istenilmediği duygusuna kapılır. Anne ve babasını çevredeki herkesten kıskanır ve onları asla başka biriyle paylaşmak istemez. Çocuk, o güne kadar sadece kendisine ait olduğunu sandığı anne ve babasını, kardeşiyle paylaşacağını anladığında, iç dünyasında farklı duygular yaşar. Çocuk, içindeki bu karmaşaya kendisi de bir anlam veremez (8).

Anne ve babaların hatalı tutum ve davranışları, kardeşler arasında yaşanan kıskançlığı tetikleyici etken olabilir. Bunun için ilk adım, anne ve babanın bu duyguyu tanımaları ve kendileri de doğru tepkiler vermeleri gerekmektedir (9).

Kardeş kiskanlığı, okul öncesi dönemde sağlıklı bir şekilde aşılmadığı takdirde davranış bozukluğu halini alıp olumsuz bir duygu olarak çocuğun diğer dönemlerinde de görülmektedir. Bu nedenle çalışma, 3-6 yaş grubu çocukların yeni bir kardeş gelmesi ile zihinsel, fiziksel ve psikolojik açıdan gelişimlerinin olumlu ya da olumsuz etkilerini belirleyebilmek amacıyla Zonguldak İl Merkezinde bulunan MEB ve Sosyal Hizmetler Kurumu'na bağlı bulunan yuva ve anasınıflarında yapılmıştır.

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1. AİLENİN YERİ VE ÖNEMİ

Aile, ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, karşılıklı ilişkileri belirli kurallara bağlayan, toplum kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Başka bir deyişle, aile, aralarında evlilik, kan ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, ortak geliri paylaşan, kendine özgü benzer görgü, inanç ve değerleri bulunan, toplumsal rolleriyle iletişim ve etkileşim içinde olan insanlardan oluşan en küçük topluluk olarak tanımlanabilir. Aile, içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Bunun yanında özel bir içyapısı ve kendine özgü bir işleyişi vardır. Bu bakımdan, toplumla sürekli etkileşim içindedir (10).

Her bireyin bir diğerini etkilediği anne, baba, çocuk ve kardeşlerden oluşan aile, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini karşılamak durumundadır. Çocuğun gereksinimlerini karşılarken, çocuklarının başkalarıyla kuracakları ilişki biçimlerine, kendilerini algılamalarına ve değerlendirebilmelerine yön verecektir. Çocuk aile ortamında, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir. Okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu, ailesidir. Çocuğun toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetiştirilmesi en iyi biçimde aile yuvasında gerçekleşir. Bu bakımdan aile en etkili eğitim kurumudur (10,11).

Çocuk, özellikle okul öncesi dönemde, anne ve babasının etkisi altındadır. Onların olumlu ve olumsuz yanlarını, özdeşim yoluyla içine sindirir. Ancak çocuk hep alıcı durumda değildir. Anne, baba ve kardeşleriyle sürekli etkileşim içindedir. Çocuklar, karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkma yollarını, ailede ve özellikle anne ve babalarından öğrenirler. Duygusal yönden, sağlıklı ya da olumsuz bir kişilik geliştirmelerinin, büyük ölçüde anne ve babalarının tutumlarına ve anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olduğu söylenebilir. Çocukların, yaşamdan zevk almaları, yeteneklerinin geliştirilmesi, mutlu ve verimli birer yetişkin durumuna gelmeleri, onların bedensel, zihinsel, toplumsal ve duygusal yönden ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır (4,12).

Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında, yeterli güven, saygı ve sevgi içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler. Bu tür aile ortamlarında, aile üyelerinin kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve çocuğa bağımsızlık yolunda yeterli imkanların hazırlanması, onun sağlam bir kişilik yapısına sahip olmasını sağlar (13).

2.2. OYUN DÖNEMİ (3-6 YAŞ) ÇOCUĞUNUN ÖZELLİKLERİ

Okul öncesi adı verilen üç ile altı yaş arası dönemde, çocuğun gelişimi ile ilgili önemli adımlar atılır. 0-3 yaş grubunda olduğu gibi çocuğun gelişimi bu dönemde de çok hızlı bir şekilde devam eder. Bu dönemde anne, baba, arkadaş ve sosyal çevre ile etkileşim belirgin olarak artmış ve yetişkinlerle birlikte belirgin uyum sağlanmıştır. Bu dönemde gerek dil gelişimi, gerek motor gelişiminde önemli aşamalar kaydedilir. Bu dönemdeki çocuktaki etkilenmeler hayat boyu çocuk için çok önemli olmaktadır. Bu yaş grubunda dil gelişimine ve rahatlıkla hareket edebilmesine paralel olarak çocuğun çevresinde olup bitenlere merakı da artmaktadır. Çevresindeki olayları anlayabilmek için öğrenme çabası ile anne ve babaya sürekli sorular sorar, girişimlerde bulunur. Her şeyi bilmek, tanımak ve öğrenmek ister. Çocuğu sorduğu sorular yüzünden azarlamak, araştırma

girişimlerine engel olmak, çocukta suçluluk duygusunun gelişmesine neden olabilmektedir (14).

3-6 yaş dönemi çocuk konuşkan, neşeli ve girişkendir. Çocuk bu dönemde elini ve kolunu daha iyi kullanabildiği için anneye yardım edebilecek kadar yeteneklidir. Cinsiyet farklılıklarını bu yaşta öğrenerek, bunu oyunlarında kullanmaktadır. Yaşlılarıyla ilişki kurmaya, birlikte oynamaya ve paylaşmaya yatkındır. Bu dönemde oyun, gerek çocuğun kişiliğinin gelişimi, gerekse eğitimi açısından önemli rolü olan bir etkinliktir. Çocuk çevresinde gördüğü her şeyi oyunlarına yansıtır. Oyun dönemi çocuğunun bağımsızlığı artmıştır. Gereksinimlerini kendi yapmaya çalışır. Yemeğini kendi yer, tuvaletinin olduğunu haber verir, kendi başına giyinmeye çabalar, yürümesi ve koşması daha dengelidir. Çok canlı hayal güçleri nedeniyle kolay korkarlar, duyduklarını abartarak ve gördüklerini çarpıtarak anlatırlar. Bu dönem çocukları gerçeğe gerçek olmayanı karıştırırlar (4,6).

3-6 yaş grubu erkek çocuk erkek kimliğini babaya benzeyerek, kız çocukta kız kimliğini anneye benzeyerek kazanır. Kız çocuğu, anneyle bir arada bulunmak, onunla mutfak işi yapmaktan hoşlanır. Her haliyle annenin sevgisini ve beğenisini kazanmak ister. Erkek çocuk ise babasını örnek alıp onun özelliklerini benimserken, diğer yandan da anneyi babasından kıskanır. Kız çocuğun kendini babaya beğendirmek isteyişi gibi o da sevdiği annesinin sadece kendisine ait olmasını ister. Sevdiği bireyi başkasıyla paylaşmak istememe nedeniyle olan bu durum, çocukta gelişen erkek ve kız kimliğinin doğal bir sonucudur. Kızın anneyi benimsemesi, erkek çocuğun babayı örnek alması kişiliğin gelişmesinde önemli bir durumdur. Örnek alma eğilimi o denli güçlüdür ki, çocuk anne ve babanın tutumlarını, duygularını, davranışlarını kendi kişiliğinin bir parçası durumuna getirir (6).

Çocuk bu yaşlarda, ileride kiminle evleneceğini merak eder. Örneğin erkek çocuk, bu konudaki ilgisini, karşı cinsten en sevdiği kişi olan annesine yöneltir. Bu durumda babasının ne olacağını düşünür ve bu duyguyla başa çıkamaz, çünkü

baba evde bir güç objesidir. Çocuk babaya karşı sevgi, düşmanlık hatta suçluluk duyguları içindedir. Bu karmaşık duygu durumuna ‘‘oedipal karmaşa’’sı adı verilir. Bu devrede çocuğun ilgisi cinsel organıdır ve ceza olarak bunu kaybedeceği endişesine kapılır (castration anxiety). Bu nedenle erkek çocukların bu dönemde sünnet edilmemeleri gerekir. Bu karmaşada önemli olan, çocuğun aynı cinsiyetten anne ve babanın davranışlarını dış baskı ve zorlama olmaksızın, isteyerek benimsemesidir. Böylece kazanılan davranışların ileriki yaşlarda kalıcı olması düşünülür (4,6).

5-6 yaşları aynı zamanda anne ve babanın çocuğa yoğun biçimde toplumsallaşma eğitimi verdiği yaşlardır. Bu eğitim verilirken anne ve babanın kullandığı disiplin yöntemlerinin ve çocuğa yaklaşım tarzının çocuk tarafından algılanabileceği ve yetişkinlikte hatırlanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğun anne ve babayla kurduğu iletişim, anne ve babanın çocuk yetiştirme davranışlarını da içermektedir. Bu durum ise bireylerin kendi çocuklarına, anne ve babalarının kendilerine davranıldığı biçimde davranma varlığını gösterir (6,14).

2.3. KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Kıskançlık, çoğu insanın belli dönemlerinde yaşayabileceği doğal bir duygudur. Fakat bu duygu yaşam kalitesini bozan bir düzeye geldiğinde normal bir duygu olmaktan çıkar. Kıskançlığı oluşturan ortam çoğu kez toplumsal kaynaklı olup, özellikle çocuğun sevdiği bireyleri kapsar. İlk çocuklukta kıskançlık, anne ve babayı ya da ona bakan bireyleri kapsar. Çünkü çocuk ilgi ve sevgi ister, sürekli olarak kendini diğer kardeşle veya kardeşlerle kıyaslama içinde bulur. Küçük çocuklarda kıskançlık ise, genellikle 3-6 yaşları arasında eve yeni bir kardeşin gelmesinden kaynaklanan genel bir duygusal deneyimdir (4,15,16).

Filiz’in bildirdiğine göre Pattilio, kıskançlığın doğuştan kazanılan değil, sonradan öğrenilen duygu olduğunu belirterek, ‘‘Kıskançlığın temelinde özgüven eksikliği ve yetersizlik duygusu yatar. Kendini dışlanmış hissetme duygusu ise tetikler. Kıskançlık bazı insanlar tarafından aptalca bir duygu olarak değerlendirilebilir.

Yanlış! Bu bir hastalık değildir, davranış bozukluğudur. Fakat hastalığa neden olabilir. İleri boyutlardaki kıskançlık depresyonu ortaya çıkarır. Depresyon da mutlaka tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır. Çünkü kıskanç olan kişi çok stresli bir yaşam sürmektedir.” demiştir. Kıskançlığın nedeni incelendiğinde, bu duyguyu davranış bozukluğuna dönüştüren insanların özgüvenlerinin gelişmediğini, kendilerini başkalarıyla kıyasladıklarını, başkalarının üstün yönleri karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu yetersizlik duygusunun da kıskançlığa neden olduğu söylenmiştir (8,17).

Yavuzer’in bildirdiğine göre bazı uzmanlar; kardeşliği, ödülü anne ve baba sevgisi olan bir yarışma içinde bulunan iki düşman olarak tanımlamışlardır. Bazı uzmanlara göre ise çocuk, annenin sadece kendisini sevmesini, diğer kardeşlerinin kendi kadar önemli olmamasını ister (15).

Nazik’in bildirdiğine göre Freud, insanda üç benlik olduğunu savunur. Bunlar id, ego ve süperegodur. İd’in en önemli özelliği bencil olmasıdır. Bu benlik her şeyi kendisine ait olmasını ister. İnsanın toplum içinde yaşayabilmesi için birçok şeyi başkalarıyla paylaşması, id’in bencillik duygusunun engellenmesi gerekir. Çocuklar duygusal yönden yeterli derecede olgunlaşamadığı için sahip olduklarını başkalarıyla paylaşmayı kabul edecek düzeye erişememişlerdir. Bu nedenle çocuklar eve yeni gelen kardeşe karşı öfke duydukları ve ona zarar verici davranışlarda bulundukları görülmüştür (18,19).

Eve yeni bir kardeşin geleceğini öğrenmesiyle birlikte, çocukta anne ve babanın sevgisini kaybetme korkusu başlar. Gebeliğin ve yeni doğan çocuğun annede oluşturduğu fiziksel yorgunluklar ve annenin zamanının önemli bir bölümünün çocuk bakımına ayrılması, diğer çocuğun ihmal edilmesine sebep olabilmektedir. Çocuk, eve gelen bebeğin ilgiye ve bakıma daha çok ihtiyacı olduğu için kendisiyle eskisi kadar ilgilenilmemesinin anlar. Kendisi ile kardeşini kıyaslama içinde bulur ve eve yeni gelen bu bireyin anne ve baba tarafından daha çok seviyeceğini düşünür. Çocuk, kardeşinin doğumundan önce sevgi ve ilgi odağı iken, kardeşinin doğumundan sonra kendisini aile içinde dışlanmış gibi hisseder.

Artık anne ve babasının sevgisini kardeşiyle bölüşmek zorunda kalmıştır. Annenin yeni bebeğin gelmesiyle oluşan güçlükleri hafifletebilmek için diğer çocukla daha az ilgilenilmesi ya da çocuğun kreşe verilmesi gibi değişiklikler çocuğun hissettiği kıskançlık duygusunun daha çok artmasına ve yeni uyum sorunlarına neden olabilmektedir (8,20).

Kardeşler arasındaki yaş farkı ne kadar az ise kıskançlık o kadar büyük olmaktadır. 5 yaşından küçük çocuklar eve yeni bir kardeşin gelmesinden çok etkilenirler. Anneye gereksinimin sürdüğü küçük çocuklarda ise anne ilgisinin azalması sonucu eve gelen yeni kardeşe tepki daha büyük olacaktır. Yavuzer'in bildirdiğine göre Podolsky yaş farkı 1,5 ile 3,5 yıl arasındayken, kıskançlığın çok şiddetli olacağını, Sewall bu yaş aralığının en duyarlı, en kolay etkilenebilir bir dönem olduğunu, Freud ise çocuğun küçük kardeşine karşı davranışlarının, kardeşiyle arasındaki yaş farkıyla ilgili olduğunu savunmuşlardır (12,20).

Kıskançlık, çocukların hem kendileriyle barışık bir hayat sürmelerine hem de çevresindeki insanlarla olumlu ve dengeli ilişkiler kurmalarına engel olan ve çocuğu mutsuz duruma düşüren bir duygudur. Her insanda bulunan bu duygunun normal sınırlarda olması yaşamı anlamlı ve zevkli kıldığı gibi aşırı durumlarında ise, çocuk sürekli olarak huzursuzluk içindedir (4).

Yaşamın ilk yıllarındaki ilişkilerin; kişiliğin ve benlik kavramının oluşmasında çok önemli etkileri vardır. Anne ve baba tarafından çocuklara yüklenen sorumlulukların gerek kardeşlerin karşı tutumlarında gerekse çocuklarının üzerinde zararlı ya da yararlı etkileri olabilir. Anne ve baba çocuklarına önemli ve farklı birer kişi olarak davranırlarsa, çocuklarda o oranda aile içinde birbirlerine uyumlu bir şekilde davranırlar. Kardeşler arasındaki ilişkiyi anlamak, aile içi ilişkilerin olumlu gelişmesine katkıda bulunur (21).

Kıskançlık, her çocuğun eve yeni kardeş geldiğinde hissettiği normal bir duygudur. Bazı durumlarda küçük kardeşin ablasını ya da ağabeyini kıskandığı da görülebilir. Kardeş kıskançlığı uyum ve davranış bozukluğu halini aldığıda

olumsuz bir duygu olmaktadır. Sınırlarında yaşandığında çocuğun kendisini, kardeşini, ailesini ve çevresini doğru tanımasına ve anlam vermesine yardımcı olur (22).

Çocuklar eve yeni gelen kardeşini kıskandıklarında çevrelerine farklı davranışlar sergilerler. Çocukta görülen kardeş kıskançlığına yönelik davranış değişiklikleri temelde kardeşine zarar verme isteği değildir. Çocuk sadece hissettiği bu kıskançlık duygusuyla baş etmeye çabalar. Anne ve babanın çocuğa olumlu yaklaşımı, kardeş kıskançlığı duygusunun azalmasına yardımcı olur. Ülker ve Atlakın'ın bildirdiğine göre, çocuk kardeşini kıskandığında aşağıdaki davranışları gösterir:

- ✓ “Bebeksi davranışlara geri dönebilirler. Altını ıslatma, altına kaka yapma, bebek gibi konuşma, parmak emme, annenin memesinden süt içmeye çalışma gibi.
- ✓ Anne ve babadan daha önce hiç istemedikleri isteklere yönelebilirler. Benimde altımı bağlayın, ayağınızda sallayın, bana annem yedirsın gibi.
- ✓ Gün içinde ve geceleri aşırı sinirli, huzursuz görünebilirler ve sakinleşmede zorlanırlar. Çevrelerindeki insanlara vurarak, tekme atarak hırslarını ve öfkelerini boşaltmaya çalışabilirler.
- ✓ Uyku düzenleri bozulabilir. Uyku saatlerine itiraz edebilirler. Rüya gördüklerini, çişlerinin geldiğini, korktuklarını söyleyerek anne ve babayla yatmak isteyebilirler.
- ✓ Yemek yeme düzenleri bozulabilir. Yemek yemek istemeyerek zayıflayabilir ya da çok yiyerek kilo alabilirler.
- ✓ Tırnak yiyerek ve kekeleyerek konuşarak dikkat çekmeye çalışabilir.
- ✓ Fiziksel bir rahatsızlığı olmadığı halde karınları ağrıyabilir, mideleri bulanır, hatta bazı çocukların ateşlerinin çıktığı görülebilir.
- ✓ Bazı çocuklarda bu dönemde içe dönme davranışları da gözlenmiştir. Sessizleşme, içe kapanma gibi.
- ✓ Anne ve babalarına “Artık beni sevmiyorsunuz, onu daha çok seviyorsunuz.” gibi isyanlarda bulunabilirler.

- ✓ Eve yeni gelen kardeşle hiç ilgilenmeyebilirler. Evde kardeşi hiç yokmuş gibi davranabilirler.
- ✓ Annenin bebekle ilgilenmesini engellemek için ellerinden geleni yaparlar.
- ✓ Kendisinin tek başına yapabildiği giyinmek, yemek yemek gibi işlerde anne ve babadan yardım isteyebilirler.
- ✓ Ondan yapılması istenilen işleri geciktirebilirler.
- ✓ Sık sık kardeşine olan öfkelerini dile getirebilirler. “Bu ne zaman gidecek, bu hiçbir şey bilmiyor, benimle oynamıyor bile...” gibi.
- ✓ Çevrelerindeki hayvanlara eziyet edebilirler. Kedinin kuyruğunu çekip, kuşların tüylerini yolmak gibi.
- ✓ Yeni doğan kardeşin canını yakabilirler, ona zarar verebilirler. Isırmak, çimdiklemek, itmek ya da kucağından düşürmek ve hatta bazen boğmaya çalışmak gibi.
- ✓ Yuvaya veya anaokuluna gidiyorsa gitmek istemediklerini söyleyebilirler.
- ✓ Çocuklar büyüdükçe kardeşleriyle alay etmek, onunla oyun oynamamak, oyuncaklarını paylaşmamak, her fırsatta kavga çıkarmak, yalana başvurmak gibi davranışlarla da kıskançlıklarını gösterebilirler. ” (22)

Gürkan’ın bildirdiğine göre; “İlk çocuk kardeş geldiğinde kuma bulmuş gibi olur. Kardeşini çabuk kabul edemez. O güne kadar prens ya da prenses gibi davranılan çocuk, bu yeri yitireceği endişesine kapılır. Bu durumun önüne geçmek için hamilelikten başlayarak çocuk, kardeş olgusuna hazırlanmalı, o sürecin içine katılmalıdır. Yeni bebek için beraber alışveriş yapmak, odasını beraber hazırlamak bu duruma alışmayı kolaylaştırır.” (23).

Kardeş ilişkisinin doğasında iki önemli etken vardır;

- ✓ Anne ve baba tutumu,
- ✓ Çocuğun toplumsal yeri ve özellikleri (sıra, yaş, cinsiyet, gibi) (15).

2.3.1. Anne Ve Baba Tutumları

Yaşamı boyunca insan, kalıtım yoluyla sahip olduğu kapasitelerinin sosyal ve doğal çevresinin etkileşimi sürecinde çeşitli gelişim aşamaları geçirmektedir. Kişiliğin temellerinin atıldığı dönem olması nedeniyle okul öncesi dönem, önemli gelişim aşamasını oluşturur. Bu aşamada en önemli etken; çocuğun ilk toplumsal ilişkide bulunduğu anne ve babasıdır.

Tutum, bireye verilen, gözlenebilen bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı, uzun süreli olan, bilişsel, duygusal ve davranışsal etkenleri içeren bir eğilimdir. Başka bir deyişle, alışkanlık haline gelmiş görüş tarzıdır (24,25).

Okul öncesi dönemdeki çocuğun birçok sorunu, anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkiden kaynaklanır. Bu nedenle, sorunlar ancak aile içi ilişkiler, anne, baba ve çocuk arasındaki iletişim biçimi ve özellikle de çocukla annesi arasında kurulan duygusal yakınlık bilinmekle anlaşılabilir. Çocuğun konuşmayı öğrenmede başarısız olması, beslenme sorunları, korkuları, kızgınlıkları vb çoğu zaman, anne ve babayı hayal kırıklığına uğratar. Aileler, doğumdan itibaren çocukları kendi istedikleri ya da doğru olduğuna inandıkları bir yaşam biçimine alıştırmaya çalışırlar. Bu davranış biçimi, çocukta güven duygusunun oluşmasında problemlere neden olabilir (26).

Çocuğun kişiliği, kalıtsal özellikler ve çevrenin sürekli etkileşimi sonucu şekillenir. Çocuğun bazı davranışları, anne ve baba tarafından desteklenirken bazı davranışları engellenir. Çocuk kendi yararına olan, engellenmeyen tepkilerini tekrarlama eğilimindedir. Kendisine kolay gelen ve amacına ulaştıran tutum ve davranışları benimser. Böylece çevre koşullarıyla kendi isteklerini birleştirerek çevreye uyum sağlar. Yinelenen tepkiler, zamanla kalıplaşır ve kişilik özelliklerini oluştururlar. Kişiliğin oluşmasında çok etkili olan çevresel etkiler ve eğitim tek başına yeterli olmamakta, genetik özellikler de kişilik üzerine etkisini göstermektedir. Çocuğun yetiştirilmesi, her şeyden önce temel duygusal gereksinimlerinin karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin, ödül ve cezadır.

Çocuğun bu temel gereksinimleri birbiriyle iç içe de olsa, bazı gelişim dönemlerine göre öne çıkabilir. Yalnız sevgi gereksinimi diğerlerine göre her dönemde azalmadan devam eder ancak gelişim dönemlerine göre şekil değiştirir. Çocuk yetiştirme konusunda davranışsal yaklaşım, çocukları anlamakta ve onların değişmesine yardımcı olmaktadır. Davranışsal yaklaşıma göre, iyi davranış da, kötü davranış da öğrenme yoluyla kazanılır (27).

Anne ve babanın çocuklarına hoşgörülü olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı sınırlamalar dışında, isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri güven verici, destekleyici ve demokratik anne ve baba tutumudur. Demokratik anne ve babalar tutarlı ve kararlıdır. Kendi içinde özgüvenli ve sakinler. Böyle bir tutumda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları belirlidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür, söz hakkı vardır, duygu ve düşüncelerine saygı duyulur, yetişkinler tarafından dinlenir. Kurallar çocukla birlikte nedeni açıklanarak konur. Kurallar çocuklarla birlikte konulduğunda çocuklar iç disiplinli olurlar ve sorumluluk duyguları artar (28,29,30,31).

“Aşırı baskılı” otoriter anne ve baba tutumu, çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Geleneksel aile yapımızda bu tutuma sık rastlanmaktadır. Bu tutumda, anne ve baba katı bir disiplin uygular ve çocuklarıyla etkileşimlerinde serttirler. Çocuk, sürekli denetim altındadır ve her kurala uymak zorunda bırakılır. Çocuğun kişilik özellikleri, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmaz. Anne ve baba çocuklarıyla görüş alışverişinde bulunmaz. Çocuklarından, söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmelerini bekler ve çocukla ilgili her kararı kendileri verirler. Böyle bir ortamda çocuk, anne ve babasının eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içinde olur. Duygularına ve isteklerine önem verilmediğini görerek bunları içinde tutmaya çalışır. Bu çocuklar yaşamlarının sorumluluklarını otoriteye bırakmayı öğrenirler. Otorite söylemedikçe sorumluluk almazlar. Yaşamlarını yönetmede başarısız kalırlar (15,32,33,34).

Sercan'ın bildirdiğine göre Glauber (1958), kekemelerin annelerinin baskılayıcı aynı zamanda aşırı bağımlılığa yönlendirici davranan bireyler olarak tanımlamıştır (35).

İzin verici anne ve baba tutumuna genellikle orta yaş üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkin grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde sık rastlanır. Denetimin düşük, tepkiselliğin yüksek olduğu bir tutumdur. Çocukların her türlü davranışları hoşgörü ile karşılanır ve kabul edilir. Çocuğun seçeneklerine karışılmaz. Böyle bir ortamda çocuk ailede söz sahibi tek bireydir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız koşulsuz uyar. Aile çocuk tarafından yönlendirilir (36). İzin verici anne ve baba çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler. Çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar, söz dinlemeyen, bencil ve sorumsuz olabilirler. Çocukta anti-sosyal davranışlar gelişebilir (15,29). Aşırı hoşgörölü anne ve babalar çocuklarına sınır koymadıkları için, bu çocuklar disiplinsiz, sınırlarını çizemeyen, nerede ne yapacaklarını bilemeyen, söz dinlemeyen çocuklar olarak yaşama başlarlar. Bu çocuklar, yetişkin olduklarında da toplumun vermediğı hakları kendilerine tanımaya kalkışırılar. Her istediklerini elde etmeye alıştırılmış çocuklar, doyumsuz yetişkinler olmaya koşullanırlar (34,37).

Dengesiz ve kararsız anne ve baba tutumunda, aile bireyleri arasında görüş ayrıcalığı olabildiğı gibi, anne ya da babanın gösterdikleri değışken davranış biçimleri de göröllebilir. Örneğın; anne ile babanın, çocuğın yanında, “çocuk konusunda” birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğlerinin olumsuz tepki vermesi ya da taraflardan birinin çocuk kayırması sayılabilir. Bir diğder dengesizlik ve kararsızlık örneğı de, anne ya da babanın kendisinde yaşanabilir. Böyle durumda çocuğa sözünü dinletmek için çaba harcayan annenin, bir isteğini yaptırmak üzere, önce yumuşak tonda konuştuğı, ardından sesini yükselttiğı, çocuğın isteğini hala yerine getirmemesi halinde dövdüğü, ardından da diz çöküp özür dilediğı görölür. Bu durumda çocuk hangi davranışın nerede, ne

zaman istenmediğini anlayamadığı gibi yapacağı davranışları anne ve babanın durumuna göre ayarlamaya çalışır (4,15,34). Anne ve babaların tutarsız olması, önceleri çocukta bazı iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşmasına neden olabilir (15). Ayrıca anne ve babanın bu tutumu, çocukta değerler sisteminin oluşmasını önleyeceği gibi, onun kendi kendisiyle ve çatışmasına neden olur (37).

Aşırı koruyucu anne ve baba tutumunda, çocuğun gereğinden fazla kontrol edilmesi, özen gösterilmesi şeklinde ortaya konan bu davranışlarla anne ve baba, çocuklarını düşman çevreden korur gibidirler. Çocuğa karşı ölçsüzce özveride bulunurlar. Bu özveri karşısında da çocuktan ezici isteklerde bulunma hakkı elde ettiklerini düşünerek çocuktan bu özveriyi anlama ve karşılığında anneye bağımlı, etkin, çalışkan çocuk olmasını beklerler (36). Daha çok anne ve çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında, annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır. Aşırı koruyucu görünümündeki anne, çocuğuyula öylesine bütünleşir, onu öylesine korur ki, 2 yaşlarında çatal kaşık kullanabilen çocuğa 8-9 yaşlarına gelse de eliyle yemek yedirir, kendi yatağında uyutur. Bu tür davranışlarıyla çocuğuna olan sevgisini dile getirdiğini, ona yardım ettiğini sanır. Oysa gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu karşılamaktadır (15). Anne ve babanın bu davranışları ile büyüyen çocuk kişiliğini geliştiremez; ürkek, inatçı, istediğini tutturan, kavgacı, çabuk mutsuz olan bir çocuk ve ileride benzer niteliklere sahip bir yetişkin olurlar (28,34).

İlgisiz ve kararsız anne ve baba tutumu da, kontrolün ve tepkiselliğin çok düşük düzeyde bulunduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Böyle bir ortamda anne, baba ve çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir. İlgisiz anne ve babalar çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramazlar, onlar için gerekli çabayı göstermezler ve mümkün olduğunca az ilişki kurarlar. Çocuğu kendilerinden uzak tutarlar, yapacakları işler için onu engel olarak görürler (37). Bu çocuklar okul yaşantılarında başarılı olamazlar, ders çalışma disiplinleri yoktur, sınıf ve okul içerisinde kurallara uymadıkları için sık sık disiplin cezası alırlar. Bu çocuklar yetişkin olduklarında gerek iş yaşamlarında gerekse özel yaşantılarında o kadar

kuralsızdırlar ki, kuralsız olmalarının olumsuz bedellerini ödeyerek yaşamlarını sürdürürler (34).

2.3.2. İlk, Ortanca Ve Küçük Çocuk

2.3.2.1. Büyük Çocuk

İlk çocuk aile içinde her zaman daha farklı kabul edilir. Birçok anne, ilk çocuğuna daha fazla özen göstermiştir. İlk çocukların aile içinde iyi bir yere sahip oldukları söylenmiştir. Kalabalık ailelerdeki büyük çocuk için bu durum daha farklıdır. Özkamalı'nın bildirdiğine göre Adler, büyük çocuğun öncelikle ailede tek çocuk olduğunu söylemiştir. Anne ve babasının tüm ilgisi ve sevgisi büyük çocuğa gösterilmiştir. Kardeşin doğumu büyük çocuğun aile içindeki ayrıcalıklı ortamına son vermektedir. Büyük çocuk kardeşi doğduktan sonra anne ve babanın sevgisini başkasıyla paylaşmak zorunda kalacak, anne ve baba karşısında değerini korumak için de kardeşi ile mücadele edecektir (38). Büyük çocuk evdeki bu değişikliği daha geç farkına varırsa şiddetli tepkiler gösterir. Büyük çocuğun yaşadığı bu duygular nedeniyle yarattığı ortam, aile bireyleri tarafından zorlaştırılmamalı ve ona bu durumu anlayabilmesi için yardımcı olunmalıdır (15).

Aile içinde büyük çocuk olmanın iyi yönleri olduğu gibi kötü yönleri de vardır. Örneğin; genç anne ve babalarda çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim eksikliği vardır. Bu da ilk çocuğa gösterilen davranışlarda dengesizlik ve tutarsızlıklara sebep olur. İlk çocuk kardeşi doğunca birden büyük çocuk olur ve bazı sorumlulukları taşımak zorunda kalır. Eve yeni bir kardeşin geleceği anne ve baba tarafından büyük çocuğa anlayabileceği bir şekilde açıklanmadıysa, büyük kardeş eve yeni gelen bu yabancıyı anne ve babasının sevgisini paylaşmak zorunda olduğu bir varlık olarak görür. Büyük çocuk, önceden sahip olduğu tek çocuk olma ayrıcalığını sürdürmek ister. Bazı anne ve babalar da buna ortam hazırlarlar. Bu durum büyük çocuğun kardeşini önemsememesine ve onunla ilgilenmemesine neden olur. Hatta bazı durumlarda, anne ve babalar büyük çocuğa, kardeş üzerinde baskı kurma ve onu yönetme yetkisi de verirler (15,39).

2.3.2.2.Ortanca Çocuk

Üç çocuklu ailelerde ortanca çocuğun, küçük ve büyük kardeşlere göre daha az sevgi gördüğü düşünülür. “**Ortanca çocuk olma**” durumu uyum ve davranış bozukluğu görülen ve suçlu çocuklarda önemli bir etmen olduğu söylenmiştir. Ortanca çocuk ilk önce kendisini büyük kardeşiyle kıyaslamaya çalışır ve bu kıyaslama sonucu, kendisini büyük kardeşe oranla yetersiz hisseder. Büyük kardeşinden daha üstün bir noktasını bulamayan ortanca çocuk daha sonra küçük kardeş ile kendisini kıyaslamaya başlar. Anne ve babanın sevgisinin küçük kardeşte daha fazla olduğunu gören ortanca çocuk kendini şansız hisseder. Ortanca çocuk, kendisinden daha güçlü gördüğü büyük kardeşi ile küçük kardeşinin yarattığı sorunlar arasında kendini bulmaya çalışır. İkinci çocuk, büyük kardeşi gibi yetenekli olmadığı düşüncesini büyüttüğü için yaşıtları ile sürekli bir yarışma içine girer. Anne ve baba ortanca çocuğa bu konuyu anlayabilmesi için yardımcı olmadıklarında ikinci çocuğun tepkici, başkaldırcı ya da ezik ve karamsar bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (15,38,39).

Çeşitli uyum ve davranış bozuklukları gösteren ortanca çocuk, aile resmini çizerken, büyük ve küçük kardeşini anne ve babasının yanında, kendi resmini ise sayfanın en ucuna çizmiştir. Kardeşlerini anlatması istendiğinde ise bu 5 yaş çocuğunun, sürekli ağladığı gözlenmiştir (15).

Ortanca çocuk, ne büyük kardeşin aile içinde kurduğu ayrıcalıklarına, ne de küçük kardeşe gösterilen sevgi ve ilgiye sahiptir. Büyük kardeşi ile oyuna katılamaz, çünkü yetenekli değildir ve kuralları bilmez. Küçük kardeşi gibi davranamaz, çünkü sorumlulukları vardır kardeşine iyi örnek olması gerekir. Sonuçta, büyük ve küçük kardeşinin yanında sorunlu ve pasif bir çocuk olur. Bu durum sonucunda da anne ve baba tarafından en çok cezalandırılan olur. Anne, baba ve kardeşlerine düşmanca tutum sergiler. Ortanca çocuğun kardeşleriyle iletişimi çoğunlukla anne ve baba tutumundan etkilenir (38).

2.3.2.3. Küçük Çocuk

En küçük çocuk olmak, tek çocuk olmaya kısmen benzer. Çünkü anne ve baba tarafından en çok şımartılan kişi en küçük çocuktur. Küçük çocuk aile bireyleri için her zaman çocuk kalır. Bu durum en küçük çocuğun, kendisinden büyük, güçlü ve yetenekli kardeşlerinin yanında sürekli olarak yetersizlik duygusu yaşamasına neden olabilmektedir. Fiziksel veya zihinsel kapasiteyi gerektiren ortak konularda, ağabey ve ablalarının yanında çocuğun sürekli yetersizliği ve başarısızlığı, onu kırıklığa itebildiği gibi, saldırganlık yapabilir. Küçük çocuk, abla ve ağabeyi karşısında yaşamış olduğu başarısızlığı, oyunlarında arkadaşlarına yansıtarak telafi yoluna gidebilir. Başarısızlık ve yetersizlik duyguları küçük çocukta uzun süreli yaşandığı takdirde çocukta kalıcı bazı davranış bozukluklarına da sebep olabilir (15,38,39).

2.4. ÇOCUK YUVALARI (ANAOKULLARI)

3 yaşlarındaki her çocuk kendi yaşıtlarıyla oynamak ister. Evdeki çocukla ilgilenen anne, annene ya da bakıcı, çocuğun yaşıtlarıyla oyun oynama gereksinimini karşılayamaz. Çocuk yaşıtlarıyla oyun oynayarak paylaşmayı da öğrenir. Çocuğun gerek oyun oynama gereksiniminin karşılanması gerekse de paylaşmayı öğrenmesi açısından, yuvaya gitmesi uygundur. 3-6 yaş arasında aile içi eğitimin dışında anaokulu eğitimi de, çocuğun çevresiyle olan ilişkilerinde, onlara karşı davranış ve tepkilerinde ve iç dünyasında önemli bir etkisi vardır. Şehirde yaşamının karışık düzeni, oyun alanlarının azlığı ve çalışan anne sayısının artışı yuvaların önemini artırmıştır. Ancak yuvalar, çalışan annelerin çocuklarını bıraktıkları ya da varlıklı ailelerin çocuklarıyla ilgilenmek istemedikleri için gönderdikleri yer olarak görülmeye devam etmektedir (40).

Yavuzer'in bildirdiğine göre Froebel'in, yuvanın amacının çocukta öğrenmeye ilgi uyandırmak ve çocuğa bilgiler vermekten çok, çocuğun doğuştan gelen yeteneklerin belirlenmesine yardım etmek olduğunu söylemiştir. Yuvanın özgür ve uyarıcı ortamı çocuklarda zihin gelişimini hızlandırır. Kelimeleri daha iyi

seçerek anlatım yetenekleri güçlenir. Yuva, çekingen ve sıkılgan çocukların daha girişken ve güvenli olmalarını sağlar. Anneden hiç ayrılmadan büyüyen bir çocuk başlangıçta anneden ayrılırken tedirgin olsa da zamanla bağımsız olmayı öğrenir. Hiç söz dinlemeyen aşırı şımartılmış çocuklar da yuvalarda daha az bencil ve daha çok toplumsal davranarak paylaşmayı öğrenir (4).

2.5. SAĞLIKLI ANNE ve ÇOCUK İLİŞKİSİNİ GELİŞTİRMEDE ÇOCUK SAĞLIĞI HEMŞİRESİNİN ROLÜ

Sağlığı koruma ve geliştirme ilkesini temel alan hemşirelik mesleğinde, diğer hemşirelik dallarında olduğu gibi çocuk sağlığı hemşirelerinin de en önemli rollerinden biri, topluma sağlık konularında eğitim ve danışmanlık hizmeti sunmaktır. Hemşireler toplum, aile ve bireye yönelik sağlık hizmetlerinin her aşamasında görev alırlar. Diğer birçok meslek üyesine göre toplumu daha iyi tanıyan hemşirelere aile üyeleri de kolaylıkla ulaşılabilir (14,36). Çocuk sağlığı hemşireliğinin uygulamasının yeri önemli değildir. Okul, sokak, klinik, çalışma ortamları, yani ailenin ve çocuğun yaşadığı her yerdir.

Doğum öncesi dönemden başlayarak hemşire sürekli anne ile birlikte dir. Bebeğin doğumdan önce bakımı ve beslenmesi konusunda anneye rehberlik eder. Kadını anneliğe hazırlar. Bebeğin doğumuyla birlikte anne-bebek ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulması ve sürdürülmesini sağlar. Aileye yeni bir bireyin katılması aile rollerinde değişikliğe ve strese neden olur. Çocuk sağlığı hemşiresinin amaçlarından biri annelerin kendilerini yeterli ve yetkin olarak algılamasını sağlamaktır. Çünkü kendini yeterli hisseden anne kendi yargılarına güvenir. Temel sorumluluklarını güvenli bir şekilde yerine getirir. Çocuklarına karşı uygun disiplin yöntemleri geliştirebilir (41,42).

Doğum öncesi dönemden itibaren çocuk, sürekli olarak ailenin inançları, değerleri, gelenekleri ve tutumlarından etkilenir. Bu nedenle çocuk sağlığı hizmetlerinde aile merkezli bakım önemlidir. Aile merkezli bakım aileyi, çocuğun yaşamının değişmez bir ögesi olarak görür. Aile ile çocuk arasındaki sevgiye

dayalı güçlü ve destekleyici ilişki çocuk için önemlidir (37). Ailenin çocuğun yaşamındaki öneminden dolayı çocuk sağlığı kliniklerinde, çocuk merkezli bakımdan aile merkezli bakıma geçiş yapılmıştır (6,43).

Sağlığın geliştirilmesi ve hastalıkların önlenmesi, sağlığın sürdürülmesi ve düzeltilmesi, çocuğun ve ailesinin mümkün olan en üst düzeyde sağlığa ulaşmaları için önem verilmesi gereken üç alandır.

Sağlığın geliştirilmesinde ve hastalıkların önlenmesinde çocuk sağlığı hemşiresi hastalıkları önlemeli, çocuk ve ailesinin sağlığını en üst düzeyde olması için onlara yardım etmelidir. Sağlığın sürdürülmesinde, temelde sağlıklı ya da kronik sağlık sorunu olan, fakat normal faaliyetleri önemli ölçüde etkilenmeyen çocukların sağlık bakımını içerir. Burada çocuk sağlığı hemşiresinin destekleyici ve eğitici rolü olmalıdır. Sağlığın düzeltilmesinde ise çocuk sağlığı hemşiresi hasta çocuğa ve ailesine yardım etmeli ya da bakımın tüm sorumluluğunu üstlenmelidir. Genel olarak çocuk sağlığı hemşirelerinin amacı; çocuğun aile ve toplum içinde fiziksel, kültürel, duygusal ve toplumsal yönden gelişmesini sağlamaktır. Bu amaç, aile merkezli bir yaklaşımı gerektirir. Bu bağlamda, çocuk sağlığı hemşiresinin işlevleri çocuk ve çocuğun ailesine yönelik uygulamaları içerir (21,37,44).

Aile sağlığını geliştirmeye yönelik daha ileri hemşirelik araştırmalarının planlanması bu alanda ailelere sunulan hizmetlerin daha nitelikli olmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM 3

ÇALIŞMANIN AMACI

1. Yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocukların kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi ve kardeş kıskançlığına etki eden sosyodemografik değişkenlerin değerlendirilmesi.
2. Yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarının karşılaştırılması.
3. Kardeş kıskançlığı ile kardeş kıskançlığına etki eden sosyodemografik değişkenlerin karşılaştırılması.

BÖLÜM 4

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ:

Araştırma, kesitsel tipte bir çalışmadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ:

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 2000 yılı verilerine göre, Zonguldak İli Merkez Nüfusu 104.276, il toplam nüfusu ise 615.599'dur. İl genelinde okuma ve yazma bilenlerin oranı %88.0 olup, bu oran kadın nüfusu için %81.0 erkek nüfusu için %94.0' dır. Kadınların %3.8 erkeklerin ise %7.6' sı yükseköğretim mezunudur (45).

Önemli madencilik merkezi olan Zonguldak'ta diğer önemli gelir kaynakları tarım, ormancılık, balıkçılık ve ticarettir. Madencilik ve taşocaklığı sektörünün en önemli kesimini taşkömürü madenciliği oluşturmaktadır (45).

Yuvalara giden 3-6 yaş grubu toplam çocuk sayısı 380 olup, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocukların sayısı ise 210'dur. 3-6 yaş grubu kardeşi olan çocuklara en rahat yuvalarda ulaşılabileceği düşünülerek araştırma anasınıfı, kreş ve gündüz bakım evlerinde yapılmıştır. Araştırma, Zonguldak İl Merkezi'nde bulunan Yayla, Fener, Kız Meslek ve Gazi İlköğretim Okulları Anasınıflarında, Merkez Anaokulu'nda, Zonguldak Devlet ve Atatürk Devlet Hastaneleri'ne, ZKÜ Rektörlüğü'ne ve İl Sosyal Hizmetler Kurumu'na bağlı Kağan, Üstüngel, Ümit, Minik Dahiler ve Nur Kreş ve Gündüz Bakımevleri'nde yapılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ:

Araştırmanın evreni, Zonguldak İl Merkezi'nde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na, Sosyal Hizmetler Kurumu'na, Zonguldak Devlet ve Atatürk Devlet Hastaneleri'ne ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı bulunan anasınıfları, kreş ve gündüz bakım evlerine giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu toplam 210 çocuğun davranışını değerlendirmek üzere annelerle görüşüleceği için birden fazla çocuğu olan 210 anneden oluşmaktadır.

Araştırmada örneklem seçilmemiş olup evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve ulaşılabilen 140 (%66,6) çocuğun anneleri ile görüşülmüştür.

4.4. DEĞİŞKENLER

4.4.1. Bağımsız Değişkenler

Sosyodemografik ve ekonomik özellikler

- ✓ Annenin ve babanın öğrenim durumu
- ✓ Çocuk sayısı
- ✓ Çocukların yaşları
- ✓ Çocukların cinsiyetleri
- ✓ Aile tipi
- ✓ Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi

Kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenler

- ✓ Çocuğun yaşı
- ✓ Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu
- ✓ Kendilerine ait eşyaları (yatak, dolap, kitap, oyuncak...) olma durumu

4.4.2. Bağımlı Değişken

- ✓ Kardeş Kıskançlığı

4.5. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ

4.5.1. Bağımsız Değişkenlerin Değerlendirilmesi

4.5.1.1. Sosyodemografik ve ekonomik özelliklere ait tanım ve ölçütler

Anne ve babanın öğrenim durumu: Öğrenim durumu en son bitirilen okul göz önüne alınarak sorgulandı. Öğrenim durumuna ilişkin veriler; okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olarak toplandı.

Çocuk sayısı: Ailenin yaşayan çocuk sayısı soruldu.

Çocukların yaşları: Doğum tarihleri sorularak alınan yanıt ile yaş hesaplandı.

Çocukların cinsiyeti: Kız veya erkek olarak değerlendirildi.

Aile tipi: Ailede birlikte yaşanan kişilere göre anne-baba-çocuklar, anne-baba-çocuklar-aile büyükleri, anne ya da baba ölmüş veya boşanmış-çocuklar olarak soruldu. Çekirdek aile, geniş aile, parçalanmış aile olarak gruplandırıldı.

Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi: En uzun yaşadığı yere göre köy, ilçe ve il olarak soruldu.

4.5.1.2. Kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenlere ait tanım ve ölçütler

Çocuğun yaşı: Çocuğun doğum tarihi sorularak alınan yanıt ile yaş hesaplandı.

Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu: Anaokuluna devam eden çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu 1, 2, 3 ve 4 şeklinde sorgulandı.

Kendilerine ait eşyaları (yatak, dolap, kitap, oyuncak...) olma durumu: Kendilerine ait eşyalarının olup olmadığı evet hayır şeklinde soruldu.

4.6. VERİ TOPLAMA ARACI VE ÖZELLİKLERİ

4.6.1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması

Veriler iki bölümlü bir anket formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketin birinci bölümü; demografik bilgiler ile kardeş

kıskançlığını ve annelerin çocuk yetiştirme biçimlerini etkileyebilecek etkenleri içeren sorulardan oluşmaktadır.

İkinci bölümde ise; kardeş kıskançlığında görülebilecek belirti ve bulgulara yönelik 30 soru bulunmaktadır. Anket formunda kardeşi olacağını öğrendikten ve kardeşi doğduktan hemen sonra ve şu anda kıskançlık olarak değerlendirilebilecek davranışlar 2 bölüm şeklinde düzenlenmiştir. Her ifade için katılımcı görüşünü iki bölümü de ayrı ayrı değerlendirmek üzere “evet var” ya da “hayır yok” şeklinde kutucukların içine “X” işareti koyarak belirtmektedir. Anket, okullarda düzenlenen veli toplantısına katılan annelere yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur.

Bu çalışmada kıskançlığı ölçme amacıyla kardeş kıskançlığında görülebilecek belirtiler arasında en yüksek korelasyonu veren maddeler 0.61-1.00 arasında olup 3 puan, orta düzeyde ilişkili maddeler 0.31-0.60 arasında olup 2 puan ve düşük düzeyde korelasyon gösterenler ise 0.00-0.30 arasında değişmekte ve 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Toplam-madde korelasyonu sonucuna göre; kıskançlık ölçeğinde 1 puan olarak belirlenen maddeler 3, 4, 5, 7, 8, 14, 23, 24, 26, 30; 2 puan olarak belirlenen maddeler 1, 2, 6, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 27, 28, 29 ve 3 puan olarak belirlenen maddeler 11, 12, 13, 21, 25’dir.

Daha sonra kıskançlık ölçeğindeki yukarıdaki gruplarda yer alan maddelere gidilerek, daha önce “1” olarak girilen değerler gösterdiği korelasyon değerine göre “1”, “2” ve “3” şeklinde yeniden puanlanmıştır. Daha sonra her bir çocuğun toplam kıskançlık puanları hesaplanmıştır. Birinci grupta toplam 10 madde olduğu için 10 puan (1x10), ikinci grupta toplam 15 madde olduğu için 30 puan (2x15) ve üçüncü grupta da toplam 5 madde olduğu için 15 puan (3x5) elde edebileceklerdir. Bu yüzden elde edebilecekleri en yüksek puan 55; en düşük puan ise 0 puandır. Çocukların ölçekten elde edebilecekleri puanlar dikkate alınarak kıskançlık puan aralıkları şu şekilde oluşturulmuştur.

0-10 puan: Kıskançlık yok (Birinci gruptan elde edilebilecek puan oranına göre).
11-40 puan: Kısmen kıskançlık var (İkinci gruptan elde edilebilecek puan oranına göre).
41-55 puan: Kıskançlık var (Üçüncü gruptan elde edilebilecek puan oranına göre)

4.6.2. Veri Toplama Formunun Uygulanması

Araştırma kapsamına alınan anaokulu yöneticileri ile görüşülerek, kardeşi olan çocuklar tespit edilmiştir. Tespit edilen çocukların anneleri evde görüşmeyi kabul etmedikleri için anneler okula çağırılmışlardır. Toplantıya gelen annelerle anketler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur. Toplantıya 140 çocuğun annesi, 11 çocuğun babası gelmiştir. Veriler değerlendirilirken babaların çocuklarını yeteri kadar değerlendiremeyecekleri düşünülmüştür. Eksik doldurulan 34 anket ve babaların doldurmuş olduğu 11 anket araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

4.7. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler “SPSS for windows 11.0” paket programına aktararak bilgisayar ortamında değerlendirildi (46). Bağımlı gruplarda t testi ve Ki-kare testleri kullanıldı. Analiz sonuçları %95 güven aralığında değerlendirildi.

4.8. ZAMAN ÇİZELGESİ

	2004 Aylar								2005 Aylar								
	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Konu Seçimi																	
Kaynak İnceleme																	
Planlama																	
İzin ve Onay Alma																	
Veri Toplama																	
Verilerin Bilgisayara Aktarılması																	
Veri Değerlendirme																	
Yazım																	

BÖLÜM 5

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan annelerin sosyodemografik özellikleri Çizelge 5.1’de yer almaktadır.

Çizelge 5.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Değişken	Sayı	%
Çocuğun yaşı (n=140)		
6	91	65.0
5	27	19.3
4	21	15.0
3	1	0.7
Aile Tipi (n=140)		
Çekirdek	117	83.6
Geniş	16	11.4
Parçalanmış	7	5.0
Yerleşim birimi * (n=140)		
İl merkezi	127	90.7
İlçe merkezi	9	6.4
Köy	4	2.9
Çocuk sayısı (n=140)		
2	125	89.3
3	14	10.0
4 ve üzeri	1	0.7
Annenin eğitimi (n=140)		
Üniversite	58	41.4
Lise	41	29.3
Ortaokul	13	9.3
İlkokul	27	19.3
OYD+OY	1	0.7
Babanın eğitimi (n=140)		
Üniversite	58	41.4
Lise	40	28.6
Ortaokul	29	20.7
İlkokul	13	9.3

* Ailenin en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimini ifade etmektedir.

Çizelge 5.1’de çocukların yaş dağılımları incelendiğinde; %0.7’sinin (n=1) 3 yaş, %15.0’inin (n=21) 4 yaş, %19.3’ünün (n=27) 5 yaş ve %65.0’inin (n=91) 6 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Aile tipleri incelendiğinde; %83.6’sının (n=117) çekirdek aile, %11.4’ünün (n=16) geniş aile ve %5.0’inin (n=7) ise parçalanmış aile yapısı olduğu bulunmuştur. Ailelerin %90.7’sinin (n=127) en uzun süre il merkezinde yaşadığı, %89.3’ünün (n=125) 2 çocuğa, %10.0’unun (n=14) 3 çocuğa sahip olduğu saptanmıştır. Anne ve babaların eğitim durumlarını incelediğimizde ise; hem annelerin %41.4’ünün (n=58) hem de babaların %41.4’ünün (n=58) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Çizelge 5.2’de yuvaya giden çocuğunun kaçınıcı çocuğu olduğu sorulduğunda; çocukların %43.6’sının (n=61) ailenin ilk çocuğu, %55.0’inin (n=77) ikinci çocuğu olduğu, diğer çocuklarını yuvaya veya anaokuluna gönderip göndermedikleri sorulduğunda %53.6’sının (n=75) gönderdiği saptanmıştır. Ailelerin %99.3’ünün (n=139) çocuğunu isteyerek dünyaya getirdiği, %94.3’ünün (n=132) çocuklarında herhangi bir sağlık sorunu olmadığı, %80.7’sinin (n=113) çocuğuna ismi dışında seslenmediği belirlenmiştir. Annelerin %50.0’si (n=70) çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. Çocukların %75.7’sinin (n=106) kardeşi ile aynı odada kaldığı, %93.6’sının (n=131) kendilerine ait eşyalarının olduğu belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, kendi annelerinden ne düzeyde etkilendiğini ortaya çıkarmak amacıyla annelere kendi yetiştiriliş tutumları ile görüşleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan annelerin %35.0’i (n=49) kendi annelerinin “aşırı koruyucu”, %28.6’sı (n=40) “otoriter”, %17.1’i (n=24) “demokratik”, %14.3’ü (n=20) “aşırı hoşgörülü”, %4.3’ü (n=7) “ilgisiz” ve %0.7’si (n=1) “sürekli şiddet” içeren tutum sergiledikleri görüşünde oldukları saptanmıştır.

Çizelge 5.2. Kardeş Kıskançlığını Etkileyebileceği Düşünülen Özelliklerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Kaçıncı çocuk (n=140)		
1	61	43.6
2	77	55.0
3	1	0.7
4 ve üzeri	1	0.7
Yuvaya gönderme (n=140)		
Evet	75	53.6
Hayır	65	46.4
Çocuğu isteme (n=140)		
Evet	139	99.3
Hayır	1	0.7
Sağlık sorunu olma (n=140)		
Evet	8	5.7
Hayır	132	94.3
İsmi dışında seslenme (n=140)		
Evet	27	19.3
Hayır	113	80.7
Aynı odada kalma (n=140)		
Evet	106	75.7
Hayır	34	24.3
Kendilerine ait eşyaları olma (n=140)		
Evet	131	93.6
Hayır	9	6.4
Bilgi alma durumu (n=140)		
Evet	74	52.9
Hayır	66	47.1
Yeterli Bulma (n=140)		
Evet	70	50.0
Hayır	70	50.0
Anne Tutumu (n=140)		
Aşırı koruyucu	49	35.0
Otoriter	40	28.6
Demokratik	24	17.1
Aşırı hoşgörülü	20	14.3
İlgisiz	6	4.3
Şiddet içeren	1	0.7

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp almadıkları değerlendirildiğinde; %52.9'unun (n=74) bilgi aldığı; bu bilgiyi nereden edindikleri sorulduğunda ise, %39.3'ünün (n=55) "kitap ve dergiden", %4.3'ünün (n=6) "televizyon ve radyodan" şeklinde belirtmiştir (Çizelge 5.3.).

Çizelge 5.3. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusundaki Bilgi Kaynaklarının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Kitap-dergi	55	39.3
Televizyon-radyo	6	4.3
Seminer-konferans	3	2.2
Doktor	2	1.4
Komşu	2	1.4
Arkadaş	2	1.4
Anaokulu öğretmeni	1	0.7
Hepsi	3	2.2
Toplam	74	52.9

Ailelerin daha koruyucu tutum sergilemelerine ve kardeş kıskançlığına neden olabileceği düşünülerek annelere çocuklarının sürekli bir sağlık sorunu olup olmadığı sorulduğunda; çocukların %5.7'sinin (n=8) sürekli bir sağlık sorunu olduğu saptanmıştır. Çocukların sağlık sorunlarının dağılımı incelendiğinde; çocukların %4.3'ünün (n=6) allerjik bronşit, %0.7'sinin (n=1) kalp rahatsızlığı ve %0.7'sinin (n=1) tortikolis olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların çocuklarının isteklerini ifade etme yolları sorulduğunda; %75.0'inin (n=105) konuşarak, %28.0'inin (n=20) ağlayarak, %3.6'sının (n=5) küserek ve %1.4'ünün (n=2) ise bağırarak isteklerini ifade ettiği saptanmıştır (Çizelge 5.4.).

Çizelge 5.4. Çocukların İsteklerini İfade Etme Yöntemleri

Değişken	Sayı	%
Konuşarak	105	75.0
Ağlayarak	28	20.0
Küserek	5	3.6
Bağırarak	2	1.4
Toplam	140	100

Çizelge 5.5’de annelere çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunları çözmek için ne yaptıkları sorulmuştur. Annelerin %56.4’ü (n=79) “eşlerine”, %16.4’ü (n=23) “aile büyüklerine”, %15.1’i (n=21) “doktora”, %9.2’si (n=13) “anaokulu öğretmenine”, %2.9’ü (n=4) “arkadaşlarına” danıştığını ifade etmiştir.

Çizelge 5.5. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusunda Karşılaştıkları Sorunları Danıştığı Bireylerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Eşime	79	56.4
Aile büyüklerime	23	16.4
Doktora	21	15.1
Anaokulu öğretmenine	13	9.2
Arkadaşlarıma	4	2.9
Toplam	140	100

Çocukların bakımını paylaşmak konusunda annelere ailede çocukla en çok kimin ilgilendiği sorulduğunda ise; araştırmaya katılan annelerin %88.6’sı (n=124) “kendisinin”, %6.4’ü (n=9) “aile büyüklerinin”, %4.3’ü (n=6) “eşinin”, %0.7’si (n=1) “bakıcının” ilgilendiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 5.6.).

Çizelge 5.6. Çocuk İle Ailede En Çok İlgilenen Bireylerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Anne	124	88.6
Aile büyükleri	9	6.4
Baba	6	4.3
Bakıcı	1	0.7
Toplam	140	100

Çizelge 5.7’de çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği bazı davranışlar yönünden dağılımı verilmektedir. Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra en fazla gösterdikleri kıskançlık davranışları; %57.9’unda (n=81) kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme, %52.1’inde (n=76) kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını istememe, %45.7’sinde (n=64) kardeşine farklı davranıldığını söyleme davranışlarıdır. En az rastlanan kıskançlık davranışları ise; %5.0’inde (n=7) davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alma, %6.4’ünde (n=9) altına kakasını yapma ve %6.4’ünde de (n=9) şişmanlama

davranışlarıdır. Aynı çocukların şu anda en fazla gösterdikleri kıskançlık davranışları ise; %65.7'sinde (n=92) kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme, %60.7'sinde (n=85) kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını istememe, %56.4'ünde (n=79) kardeşine farklı davranıldığını söyleme davranışları iken, şu anda en az rastlanan kıskançlık davranışları; %4.3'ünde (n=6) altına kakasını yapma, %4.3'ünde (n=6) anaokuluna gitmeyi istememe ve %7.1'inde de (n=10) şişmanlama davranışlarının olduğu saptanmıştır.

Çizelge 5.7. Çocukların Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra ve Şu Anda Sergilediği Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Kıskançlık Davranışları	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra			Şu Anda		
	Sıra*	Evet		Sıra*	Evet	
	No	Sayı	%	No	Sayı	%
İçine kapanma	12	35	25.0	15	33	23.6
Yemek yeme alışkanlığında Azalma	15	27	19.3	18	28	20.0
Zayıflama	18	20	14.3	22	17	12.1
Yemek yeme alışkanlığında artma	19	14	10.0	21	20	14.3
Şişmanlama	21	9	6.4	24	10	7.1
Altını ıslatma	16	25	17.9	20	22	15.7
Altına kakasını yapma	21	9	6.4	25	6	4.3
Parmak emme	17	21	15.0	16	31	22.1
Tırnak yeme	10	37	26.4	7	62	44.3
Kekemelik, bebekçe....gibi konuşma bozukluğu	17	21	15.0	17	30	21.4
Sinirlilik	5	59	42.1	6	72	51.4
Huzursuzluk	7	55	39.3	7	62	44.3
Saldırgan davranışlar	9	38	27.1	13	39	27.9
Anaokuluna gitmeyi istememe	20	12	8.6	25	6	4.3
Bir işe, bir uğraşa dikkatini verememe	14	28	20.0	14	36	25.7

Kardeşine yönelik zarar verici davranma	13	33	23.6	9	53	37.9
Sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorma	3	64	45.7	4	79	56.4
Eve gelen yabancıya farklı davranışlar	12	35	25.0	7	62	44.3
Yatma saatlerinde değişiklik	16	25	17.9	12	41	29.3
Sakarlık davranışı	16	25	17.9	19	24	17.1
Aşırı şımarık davranma	10	37	26.4	11	48	34.3
Korkularının olması	11	36	25.7	10	52	37.1
Davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alma	22	7	5.0	23	13	9.3
Kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmama	4	62	44.3	5	74	52.9
Kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunma	8	43	30.7	8	57	40.7
Kendisine bir şey alınırken kardeşine de istememe	2	76	52.1	3	81	57.9
Kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme	1	81	57.9	1	92	65.7
Meme emmek isteme	11	36	25.7	21	20	14.3
Kardeşine farklı davranıldığını söyleme	3	64	45.7	2	85	60.7
Kardeşinin bakımına katılmak isteme	6	56	40.0	7	62	44.3

* Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda en fazla gözlenen kıskançlık davranışlarının en az gözlenene doğru sıralanmasını ifade etmektedir. Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarının farklı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımlı gruplar için t-testi yapılmıştır. Çizelge 5.8’de çocukların kıskançlık davranış puanlarının karşılaştırılması verilmektedir.

Çizelge 5.8. Çocukların Şu Anki ve Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Değişim	Sayı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p*
Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra	140	7.69	4.67	3.939	0.000
Şu anda	140	9.41	4.54		

* Anlamlılık

Çizelge 5.8 incelendiğinde, çocukların kıskançlık davranış puanlarında bir artış olduğu gözlenmektedir. Çocukların şu anki kıskançlık davranışları ($\bar{x} = 9.41$), kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarına göre anlamlı düzeyde yüksektir ($t=3.939$; $p=0.00$).

Annelere çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda konuşmada bozulma olup olmadığı sorulduğunda, %29.3'ünde ($n=41$) konuşma bozukluğu olduğu saptanmıştır. Çocukların konuşma bozukluğunun dağılımı incelendiğinde (Çizelge 5.9.); %24.3'ünde ($n=34$) bebekçe konuşma, %2.9'unda ($n=4$) kekemelik, %2.1'inde ($n=3$) peltekçe konuşma olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.9. Çocukların Konuşma Bozukluğunun Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Bebekçe konuşma	34	24.3
Kekemelik	4	2.9
Peltekçe konuşma	3	2.1
Toplam	41	29.3

Çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda da yuvaya gitmeyi isteyip istemedikleri annelere sorulduğunda, %7.1'inin ($n=10$) yuvayı gitmeyi istemediği saptanmıştır. Yuvaya gitmeyi istememe nedenleri incelendiğinde; %2.9'u ($n=4$) “anneden ayrılmak istememe”, %1.4'ü ($n=2$) “sokakta oynamak isteme” ve %1.4'ü ($n=2$) “yuvada sıkılma” olduğunu bulunmuştur (Çizelge 5.10.).

Çizelge 5.10. Çocuklarının Yuvaya Gitmeyi İstememe Nedenlerinin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Anneden ayrılmak istememe	4	2.9
Sokakta oynamak isteme	2	1.4
Yuvadan sıkılma	2	1.4
Bırakıp gideceklerini düşünme	1	0.7
Tuvaletini kendi yapamama	1	0.7

Toplam	10	7.1
--------	----	-----

Çizelge 5.11’de çocukların kardeşine yönelik zarar verici nitelikteki davranışları yer almaktadır. Annelere, çocuklarının kardeşine yönelik zarar verici davranışları olup olmadığı sorulduğunda %45.7’sinin (n=64) kardeşine zarar verici davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Bu davranışların dağılımı incelendiğinde; %26.4’ünün (n=37) kardeşini ısırıldığı, %7.9’unun (n=11) çimdiklediği, %7.1’inin (n=10) vurduğu, %3.6’sının (n=5) iteklediği ve %0.7’sinin (n=1) ağızken ağızını kapadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.11. Çocukların Kardeşlerine Yönelik Zarar Verici Nitelikteki Davranışlarının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Isırma	37	26.4
Çimdikleme	11	7.9
Vurma	10	7.1
İtekleme	5	3.6
Ağızken ağızını kapama	1	0.7
Toplam	64	45.7

Çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda eve gelen yabancıya karşı farklı davranışlar sergileyip sergilemediği sorulduğunda, %47.1’inin (n=66) yabancıya karşı farklı davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Çizelge 5.12.’de bu davranışların dağılımı incelendiğinde; %20.0’sinin (n=28) şımarık davrandığı, %17.1’inin (n=24) konuşmadığı, %10.0’unun (n=14) saldırgan davrandığı saptanmıştır.

Çizelge 5.12. Çocukların Eve Gelen Yabancıya Karşı Sergilediği Farklı Davranışların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Şımarık davranma	28	20.0
Konuşmama	24	17.1
Saldırgan davranma	14	10.0
Toplam	66	47.1

Annelere, çocuklarının kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda korkularının olup olmadığı sorulduğunda, %40.6'sının (n=57) korkusu olduğu saptanmıştır. Çizelge 5.13'te çocukların korkularının dağılımı incelendiğinde; %22.1'inin (n=31) karanlıktan, %17.1'inin (n=24) yalnız kalmaktan, %1.4'ünün (n=2) rüyasında gördüklerinden korktukları belirlenmiştir.

Çizelge 5.13. Çocukların Korkularının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Karanlıktan	31	22.1
Yalnız kalmak	24	17.1
Rüyasında gördükleri	2	1.4
Toplam	57	40.6

Annelere çocuklarının davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alıp almadıkları sorulduğunda; annelerin %10.7'si (n=15) şikayet aldıklarını belirtmişlerdir. Şikayetlerinin dağılımı incelendiğinde (Çizelge 5.14.) anneler şikayetlerin; %7.1'i (n=10) "söz dinlememe", %2.9'u (n=4) "gürültü yapma", %0.7'si (n=1) "çok şımarık davranma" olduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.14. Çocukların Davranışlarıyla İlgili Annelerin Çevreden Aldıkları Yakınmaların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Söz dinlememe	10	7.1
Gürültü yapma	4	2.9
Şımarık davranma	1	0.7
Toplam	15	10.7

Annelere çocukların kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunup bulunmadığı sorulduğunda; %47.1'inin (n=66) bu davranışlarda bulunduğu belirlenmiştir. Çizelge 5.15'te kardeşini severken gösterdiği aşırı davranışların dağılımı incelendiğinde; %40.0'ının (n=56) kardeşini okşarken sıktığı, %4.3'ünün (n=6)

oyarken düşürdüğü, %1.4'ünün (n=2) oynarken vurduğu, %1.4'ünün (n=2) öperken ısırması tespit edilmiştir.

Çizelge 5.15. Çocukların Kardeşlerini Severken Gösterdiği Aşırı Davranışların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Okşarken sıkma	56	40.0
Oynarken düşürme	6	4.3
Öperken ısırma	2	1.4
Oynarken vurma	2	1.4
Toplam	66	47.1

Çizelge 5.16. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok	Kısmen Var	Var			
İkinci	50	%89.3	67	%89.3	8	%88.9
Üçüncü	6	%10.7	8	%10.7	1	%11.1
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=0.002, p=0.999$$

Çizelge 5.16'da, anaokuluna devam eden çocuğun, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı verilmektedir. Anaokuluna giden 140 çocuğun %89.3'ünün ailenin ikinci çocuğu (n=125), %10.7'sinin de (n=15) üçüncü çocuk olduğu saptanmıştır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kıskançlık bulunmayan 56 çocuğun %89.3'ü (n=50) ailenin ikinci çocuğu, %10.7'si (n=6) ailenin üçüncü çocuğudur. Kısmen kıskançlık

gözlenen 75 çocuğun %89.3'i (n=67) ikinci, %10.7'si (n=8) üçüncü çocuktur. Kıskançlık bulunan 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %88.9'unun (n=8) ikinci, %11.1'inin (n=1) de ailenin üçüncü çocuğu olduğu anlaşılmıştır. Kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0.002$, $p>0.05$). Yani ailenin ikinci ya da üçüncü çocuğu olan çocukların dağılımları hem kıskançlık bulunmayan, hem de kısmen ya da büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları ile birbirine benzemektedir.

Çizelge 5.17. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok	Kısmen Var	Var			
İkinci	30	%90.9	53	%84.1	42	%95.5
Üçüncü	3	%9.1	10	%15.9	2	%4.5
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0
$\chi^2=3.594$, $p=0.166$						

Anaokuluna devam eden çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı da incelenen bir diğer araştırma problemidir. Çizelge 5.17 incelendiğinde, anaokuluna devam eden 140 çocuğun %89.3'ünün ailenin ikinci çocuğu (n=125), %10.7'sinin de (n=15) üçüncü çocuk olduğu saptanmıştır. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kıskançlık bulunmayan 33 çocuğun %90.9'u (n=3) ailenin ikinci çocuğu iken, %9.1'i (n=3) ailenin üçüncü çocuğudur. Şu anda kısmen kıskançlık gözlenen 63 çocuğun %84.1'i (n=53) ikinci, %15.9'u (n=10)

ise üçüncü çocuktur. Büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %95.5'inin (n=42) ikinci, %4.5'inin (n=2) üçüncü çocuk olduğu anlaşılmıştır. Şu anki kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde anlamlı fark gözlenmemiştir ($\chi^2=3.594$, $p>0.05$). Ailenin ikinci ya da üçüncü çocuğu olan çocukların dağılımları hem şu anda kıskançlık bulunmayan, hem de şu anda kısmen ya da büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların dağılımları ile birbirine benzemektedir.

Çizelge 5.18. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
İlköğretim ve Altı	19	%33.9	18	%24.3	3	%33.3
Ortaöğretim	20	%35.7	17	%23.0	4	%44.4
Yükseköğretim	17	%30.4	39	%52.7	2	%22.3
Toplam	56	%100.0	74	%100.0	9	%100.0
$\chi^2=8.267$, $p=0.082$						

Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumu ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.18'de verilmiştir. Çizelge 5.18 incelendiğinde, anaokuluna devam eden 139 çocuğun %28.8'inin annesinin öğrenim durumu ilköğretim ya da daha az iken (n=40), %29.5'inin (n=41) ortaöğretim, %41.7'sinin de yükseköğretim (n=58)

olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrenmesine rağmen kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %33.9'unun annesinin öğrenim durumu ilköğretim ve daha az (n=19), %35.7'sinin (n=20) ortaöğretim, %30.4'ünün (n=17) yükseköğretim olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 74 çocuğun %24.3'ünün (n=18) annesi ilköğretim ve daha az öğrenim durumuna sahipken, %23.0'ü (n=17) ortaöğretim ve %52.7'si (n=39) yükseköğretim düzeyinde öğrenim durumuna sahiptir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %28.8'inin annesi ilköğretim ve altı (n=3), %29.5'inin (n=2) ortaöğretim, %22.3'sinin annesi de yükseköğretim (n=2) düzeyinde öğrenim görmüştür. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile annelerinin öğrenim durumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=8.267$, $p>0.05$). Annelerinin öğrenim durumu ilköğretim ve altı, ortaöğretim ya da yükseköğretim olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları farklı değildir.

Çizelge 5.19. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
İlköğretim ve Altı	12	%36.4	18	%29.0	10	%22.7
Ortaöğretim	9	%27.3	19	%30.6	13	%29.5
Yükseköğretim	12	%36.4	25	%40.4	21	%47.8

Toplam	33	%100.0	62	%100.0	44	%100.0
--------	----	--------	----	--------	----	--------

$\chi^2=1.941, p=0.747$

Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumu ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.19’da verilmektedir. Çizelge 5.19’da anaokuluna devam eden 139 çocuğun %28.8’inin (n=40) annesinin öğrenim durumu ilköğretim ya da daha az iken, %29.5’inin (n=41) ortaöğretim, %41.7’sinin de (n=58) yükseköğretim olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %36.4’ünün (n=12) annesinin öğrenim durumu ilköğretim ve daha az, %27.3’ünün (n=9) ortaöğretim, %36.4’ünün (n=12) yükseköğretim olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 62 çocuğun %29.0’unun (n=18) annesi ilköğretim ve daha az öğrenim durumuna sahipken, %30.6’sının (n=19) ortaöğretim, %40.4’ünün (n=25) yükseköğretim düzeyinde öğrenim durumuna sahiptir. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %22.7’sinin (n=10) annesi ilköğretim ve altı, %29.5’inin (n=13) ortaöğretim, % 47.8’sinin (n=21) annesi de yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüştür. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile annelerinin öğrenim durumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=1.941, p>0.05$). Annelerinin öğrenim durumu ilköğretim ve altı, ortaöğretim ya da yükseköğretim olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.20’de verilmiştir.

Çizelge 5.20. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkına Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkı	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
1-2 Yaş	21	%37.5	25	%33.3	4	%44.4
3-4 Yaş	20	%35.7	29	%38.7	4	%44.4
5 Yaş ve Üzeri	15	%26.8	21	%28.0	1	%11.2
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=1.417, p=0.841$$

Çizelge 5.20. incelendiğinde, anaokuluna devam eden 140 çocuğun %35.7'sinin (n=50) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş iken, %37.9'unun (n=53) 3-4 yaş, %26.4'ünün de 5 yaş ve daha fazla (n=37) olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %37.5'inin (n=21) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş, %35.7'sinin (n=20) 3-4 yaş ve %26.8'inin (n=15) ise 5 yaş ve daha fazla olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %33.3'ünün (n=25) kardeşiyle yaş farkı 1-2 yaş, %38.7'sinin (n=29) 3-4 yaş ve %28.0'inin de

(n=21) 5 yaş ve daha yukarı olduğu görülmektedir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %44.4'ünün (n=4) yaş farkının 1-2 yaş, %44.4'ünün (n=4) 3-4 yaş ve %11.2'sinin de (n=1) 5 yaş ve daha fazla aralarında yaş farkı bulunmaktadır. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile yaş farkları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=1.417$, $p>0.05$). Kardeşiyle aralarındaki yaş farkı 1-2 yaş, 3-4 yaş ya da 5 yaş ve daha fazla olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.21. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkına Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkı	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
1-2 Yaş	13	%39.4	19	%30.2	18	%40.9
3-4 Yaş	15	%45.5	23	%36.5	15	%34.1
5 Yaş ve Üzeri	5	%15.1	21	%33.3	11	%25.0
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0

$$\chi^2=4.459, p=0.347$$

Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.21'de verilmektedir. Çizelge 5.21'de anaokuluna devam eden 140 çocuğun %35.7'sinin (n=5) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş iken, %37.9'unun (n=53) 3-4 yaş, %26.4'ünün de

(n=37) 5 yaş ve daha fazla olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %39.4'ünün (n=13) kardeşiyle yaş farkının 1-2 yaş, %45.5'inin (n=15) yaş farkı 3-4 yaş ve % 15.1'inin (n=5) 5 yaş ve daha fazla olduğu gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun %30.2'sinin (n=19) 1-2 yaş, %36.5'inin (n=23) 3-4 yaş, %33.3'ünün (n=21) 5 yaş ve daha fazla yaş farkı bulunmaktadır. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %40.9'unun (n=18) yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin (n=15) 3-4 yaş, %25.0'inin (n=11) 5 yaş ve daha fazla aralarında yaş farkı gözlenmektedir. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile kardeşleriyle yaş farkları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=4.459$, $p>0.05$). Kardeşiyle aralarındaki yaş farkı 1-2 yaş, 3-4 yaş ya da 5 yaş ve daha fazla olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.22. Aile Tipine Göre, Çocuğun Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Aile Tipi	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Çekirdek	46	%82.1	66	%88.0	5	%55.6
Geniş	7	%12.5	6	%8.0	3	%33.3
Parçalanmış	3	%5.4	3	%4.0	1	%11.1
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=6.478, p=0.166$$

Aile tipiyle çocuğun, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.22’de verilmiştir. Çizelge 5.22’de aile tipi açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun dağılımları incelendiğinde; %83.6’sının (n=117) çekirdek aile, %11.4’ünün (n=16) geniş aile, %5.0’inin de (n=7) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %82.1’inin (n=46) çekirdek aile, %12.5’inin (n=7) geniş aile ve %5.4’ünün (n=3) parçalanmış aile tipinde olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %88.0’inin (n=66) aile tipi çekirdek, %8.0’inin (n=6) geniş ve %4.0’ünün de (n=3) parçalanmış ailedir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %55.6’sının (n=5) çekirdek aile tipinde, %33.3’ünün (n=3) geniş aile tipinde ve %11.1’inin de (n=1) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile aile tipleri arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=6.478$, $p>0.05$). Çekirdek, geniş ya da parçalanmış aile tipleri içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.23. Aile Tipine Göre, Çocuğun Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Aile Tipi	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Çekirdek	29	%87.8	52	%82.5	36	%81.8
Geniş	2	%6.1	9	%14.3	5	%11.4
Parçalanmış	2	%6.1	2	%3.2	3	%6.8

Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0
$\chi^2=2.165$, $p=0.706$						

Anaokuluna devam eden çocuğun aile tipiyle, şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı bağlantılı olarak araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.23'te verilmektedir. Çizelge 5.23'te aile tipi açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun dağılımları incelendiğinde; %83.6'sının (n=117) çekirdek aile, %11.4'ünün (n=16) geniş aile, %5.0'inin de (n=7) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde ise, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %87.8'inin (n=29) çekirdek aile, %6.1'inin (n=2) geniş aile ve %6.1'inin de (n=2) parçalanmış aile tipinde olduğu gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun %82.5'inin (n=52) aile tipi çekirdek, %14.3'ünün (n=9) geniş ve %3.2'sinin de (n=2) parçalanmış ailedir. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %81.8'inin (n=36) çekirdek aile tipinde, %11.4'ünün (n=5) geniş aile tipinde ve %6.8'inin de parçalanmış aile tipinde (n=3) olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile aile tipleri arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=2.165$, $p>0.05$). Çekirdek, geniş ya da parçalanmış aile tipleri içerisinde şu anda kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.24. Anne Tutumuna Göre, Çocuğun Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımı

Annenin Tutumu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Aşırı Koruyucu	18	%32.1	26	%34.7	5	%55.6

Otoriter	18	%32.2	21	%28.0	2	%22.2
Aşırı Hoşgörülü	8	%14.3	17	%22.7	1	%11.1
Demokratik	12	%21.4	11	%14.6	1	%11.1
Toplam	26	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$\chi^2=4.131$, $p=0.659$

Annenin tutumuyla, çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.24'te verilmiştir. Çizelge 5.24'te annenin tutumu açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık dağılımları incelendiğinde; %35.0'inin (n=49) annelerinin aşırı koruyucu, %29.3'ünün (n=41) otoriter, %18.6'sının (n=26) aşırı hoşgörülü, %17.1'inin de (n=24) demokratik tutum sergilediği görülmektedir. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %32.1'inin (n=18) annesinin aşırı koruyucu, %32.1'inin (n=18) otoriter, %14.3'ünün (n=8) aşırı hoşgörülü, %21.4'ünün de (n=12) demokratik davranışlar gösterdiği gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %34.7'sinin (n=26) anneleri aşırı koruyucu, %28.0'inin (n=21) otoriter, %22.7'si (n=17) aşırı hoşgörülü ve %14.6'sı (n=11) ise demokratik tavır takınmaktadır. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %55.6'sının (n=5) anneleri aşırı koruyucu, %22.2'sinin (n=2) otoriter, %11.1'inin (n=1) aşırı hoşgörülü ve %11.1'inin de (n=1) demokratik olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile annelerinin tutumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=4.131$, $p>0.05$). Aşırı koruyucu, otoriter, aşırı hoşgörülü ya da demokratik tutum gösteren annelerin çocukları içerisinde;

kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunanların oranı benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.25. Anne Tutumuna Göre, Çocuğun Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımı

Annenin Tutumu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Aşırı Koruyucu	15	%45.4	18	%28.6	16	%36.4
Otoriter	9	%27.3	21	%33.3	11	%25.0
Aşırı Hoşgörülü	2	%6.1	14	%22.2	10	%22.7
Demokratik	7	%21.2	10	%15.9	7	%15.9
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0

$\chi^2=6.531$, $p=0.366$

Son olarak anaokuluna devam eden çocuğun annesinin tutumuyla, çocuğun şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve ilişki dağılımı Çizelge 5.25'te verilmiştir. Çizelge 5.25'te annenin tutumu açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun şu anki kıskançlık dağılımları incelendiğinde; %35.0'inin (n=49) annelerinin aşırı koruyucu, %29.3'ünün (n=41) otoriter, %18.6'sının (n=26) aşırı hoşgörülü, %17.1'inin de (n=24) demokratik tutum sergilediği görülmektedir. Şu anda kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %45.5'inin (n=15) annesinin aşırı koruyucu, %27.3'ünün (n=9) otoriter, %6.1'inin (n=2) aşırı hoşgörülü, %21.2'sinin de (n=7) demokratik davranışlar gösterdiği gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun

%28.6'sının (n=18) anneleri aşırı koruyucu, %33.3'ü (n=21) otoriter, %22.2'si (n=14) aşırı hoşgörölü ve %15.9'u (n=10) ise demokratik tavrı takınmaktadır. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %36.4'ünün (n=16) anneleri aşırı koruyucu, %25.0'inin (n=11) otoriter, %22.7'sinin (n=10) aşırı hoşgörölü ve %15.9'unun da (n=7) demokratik olduğu görölmektedir. Ki-kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile annelerinin tutumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=6.531$, $p>0.05$). Aşırı koruyucu, otoriter, aşırı hoşgörölü ya da demokratik tutum gösteren annelerin çocukları içerisinde; şu anda kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunanların oranı benzerlik göstermektedir.

BÖLÜM 6

TARTIŞMA

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Zonguldak il merkezinde yuvaya ya da anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubunda çocukların kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çocuk için en değerli varlık anne ve baba olduğu için, çocuk anne ve babasının ilgi ve sevgisinin sadece kendisine ait olmasını ister. 3-6 yaşları arasındaki çocuklarda kıskançlık, eve yeni bir kardeşin gelmesiyle başlar. Çocuğun ailedeki yeri (yaş, sıra vs.) ve anne tutumu kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenler arasında yer almaktadır (4,15).

Ülker ve Atlıakın'ın bildirdiğine göre, kıskançlık her çocukta görülebilmekle birlikte büyük çocukların küçük kardeşlerini ya da küçük kardeşin abla ya da ağabeyini de kıskandığını söylemişlerdir (22). Bu araştırmada kıskançlık bulunan çocukların %95.5'inin ikinci, %4.5'inin ailenin üçüncü çocuğu olduğu bulunmuştur. Abla ya da ağabeyi ile kendisini kıyaslayan küçük çocuk, kendini güçsüz ve yetersiz hissedecektir (15). Başarısızlık ve yetersizlik duyguları, küçük çocukta kıskançlığa sebep olabileceği düşünülmüştür. Fakat çocukların kıskançlık davranışları ile kaçınıcı çocuk olma durumu arasındaki dağılımlara bakıldığında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Yavuzer'in bildirdiğine göre Podolsky, yaş farkı 1.5 ile 3.5 yıl arasında olan kardeşlerin kıskançlığının çok şiddetli olduğunu, Freud ise iki kardeşin birbirine karşı davranışlarının aralarındaki yaş farkından etkilendiği görüşünü savunmuşlardır (12). Kendisi ile kardeşi arasındaki yaş farkının az olduğu çocuklar, kendini diğer kardeşi ile daha fazla kıyaslayarak kıskançlık duygusunu daha hızlı ve daha yoğun bir şekilde hissedebilecekleri düşünülmüştür. Bu

araştırmada, çocuklar arasındaki yaş farkı 1 ile 7 yıl arasında değişmekte olup ortalama 3 yıl olduğu saptanmıştır. Büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların %40.9'unun yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin 3-4 yaş ve %25.0'inin 5 yaş ve daha fazla olduğu belirlenmiştir. Fakat dağılımlarına bakıldığında çocukların yaş farkı ile kıskançlık davranışları arasında ilişki olduğu bulunmamıştır.

Bu araştırmada, annelerin %35.0'i kendi annelerinin “aşırı koruyucu” tutum sergilediklerini bildirmiştir. Mızrakçı (1994) yaptığı araştırmada, aşırı hoşgörölü annelerin yetiştirdiği bireylerde öncelikle aşırı hoşgörölü anneliğe eğilim olduğunu söylemiştir (36). Aşırı koruyucu tutum sergileyen annelerin çocuklarının ürkek, inatçı, istediğini tutturan, kavgacı kişiliğe sahip çocuklar olduğu belirlenmiştir (34). Bu özelliklere sahip çocuğun hep çocuk kalmak isteyeceği için kendinden küçük kardeşi ile çatışma yaşayacağı, kardeşini kıskanacağı öngörölmüştür. Araştırmamızda, kıskançlık gösteren çocukların %28.6'sının anneleri aşırı koruyucu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Fakat dağılımlarına bakıldığında anne tutumu ile çocukların kıskançlık davranışları arasında ilişki belirlenememiştir.

Kardeş kıskançlığını etkileyen faktörlerden biri olan anne tutumu, eğitim düzeyi ile değişmekte olup eğitimli annelerin, çocuklarının fiziksel ve ruhsal gelişimine ve değişimine daha duyarlı olabilecekleri, uygun davranış modellerini sergileyebilecekleri düşünölmüştür. Kıskançlık davranışları çocukların %22.7'sinin annesi ilköğretim ve altı, %29.5'inin ortaöğretim, % 47.7'sinin annesi de yükseköğretim düzeyinde öğrenim gördüğü saptanmıştır. Fakat çocukların kıskançlık davranışları ile annelerin eğitim düzeyinin dağılımlarına bakıldığında aralarında ilişki bulunmadığı görölmüştür.

Araştırmamızda kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocukların annelerinin sayısı yetersiz olduğu için çocukların kıskançlık davranışları ile çocuğun kaçıncı çocuk olması,

annesinin öğrenim durumu, çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı, aile tipi, ve anne tutumu arasında ilişki bulunmamıştır.

Toplumsal değişime bağlı aile yapısında görülen değişiklikler çocuk yetiştirme tutumlarına da yansımaktadır. Geniş ailelerde herkesin çocuklara gösterdiği davranış tutumları farklı ve onlara gösterilen sevgide denge sağlanamamaktadır. Çekirdek ailelerde ise anne ve baba çocuklarına daha eşit ilgi ve sevgi gösterirler (41). Aile içindeki bireylerin çocuklara gösterdiği sevgi ve ilgideki dengesizlik çocuklar arasında kıskançlık yaşanmasına sebep olacağı düşünülmüştür. Kıskançlık görülen çocukların %81.8'inin çekirdek ailede, %11.4'ünün geniş ailede ve %6.8'inin de parçalanmış ailede yaşadığı görülmektedir. Fakat araştırmamızda çocukların kıskançlık davranışları ile yaşadığı aile tipi arasında ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Eve yeni bir kardeşin gelmesiyle anne ve babanın sevgisini kıskanan çocuğun, kardeşi büyüdükçe kıskançlık duygusunun da büyüdüğü görülmüştür (12). Bu araştırmada çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarında bir artış olduğu saptanmıştır. Anne ve baba tarafından kıskançlık duyguları iyileştirilemeyen, kardeşi hakkında duygu ve düşünceleri sorulmayan, bu duygularını anlatabilmesi için fırsat verilmeyen çocukların kıskançlıklarının da zaman içerisinde büyüdüğü düşünülmüştür.

Araştırmamızda, çocukların %65.7'sinin kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak istediği bulunmuştur. Büyük çocuk tek çocuk olarak büyür. Küçük kardeşi doğduğunda paylaşımı ya da ayırım yapmayı bilmediği için her şeyin kendisine ait olduğunu düşünerek kardeşinin eşyalarını kullanmak isteyeceği öngörülmüştür.

Anne ya da babalar bazen farkında olmadan çocuklarından birini daha değerli seçebilirler. Onlar için o çocuğun yeri ayrı olabilir. Anne ya da baba bunu etrafına

veya çocuklarına hissettirmediklerini düşünseler de, çocuklar bunu hisseder. Diğer çocuğun kendisinden daha değerli düşünen çocuk, anne ve babasına kardeşine farklı davranıldığını söyleyebileceği öngörülmüştür. Bu araştırmada, çocukların %60.7'si kardeşine farklı davranıldığını söylemiştir.

Anne zamanın önemli bir kısmını, ilgiye ve bakıma ihtiyacı olan küçük bebeğe ayırır. Bu durumu farkında olan büyük çocuk kendisi ile artık ilgilenilmediğini düşünerek küçük kardeşle kendisini kıyaslama içinde bulur (8). İlgiye ve bakıma daha çok ihtiyacı olan küçük kardeşinin anne ve babası daha çok sevileceğini, kendisinin artık sevilmediğini düşündüğü için anne ve babaya sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorduğu düşünülmüştür. Bu araştırmada, çocukların %56.4'ü anne ve babaya sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorduğu saptanmıştır.

Araştırmamızda, çocukların %52.9'u kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmadığı tespit edilmiştir. Büyük çocuk kardeşi doğana kadar tek çocuk olarak büyümüştür. Anne ve babanın sevgisi de dahil olmak üzere evde her şey onundur. Bu yüzden paylaşmayı öğrenmeden büyür. Küçük kardeşi doğduğunda bu düzen değişir ve ilk önce anne ve babasının sevgisini paylaşmak zorunda kalır. Kardeşi büyüdükçe paylaşmayı daha küçükken öğrenmeyen çocuğun kıskançlığı da büyüyeceği için oyuncaklarını kardeşi ile paylaşmak istemeyeceği düşünülmüştür.

Kardeşini kıskanan çocukta geriye dönüş (regresyon) hareketleri görülebilir. Kardeşi doğduğunda büyük çocuk, tuvaletini kendi yapabildiği halde altını ıslatma, altına kakasını yapma, bebekçe konuşma, meme emmek isteme, parmak emme, yemek yeme alışkanlığında azalma gibi bebeklere özgü davranışları yapmaya başlayabilir (23). Kardeşini kıskanan çocuk, bebek gibi davranarak kaybettiği sandığı anne ve babasının sevgisini tekrar kazanacağını düşünerek bu hareketleri yaptığı düşünülmüştür. Bu araştırmada, çocukların %25.7'sinde meme emmek isteme, %24.3'ünde bebekçe konuşma, %19.3'ünde yemek yeme

alışkanlığında azalma, %17.9'unda altını ıslatma, %15.0'inde parmak emme, %6.4'ünde ise altına kakasını yapma davranışları olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 7

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

Zonguldak İl Merkezi'nde yuvaya veya anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. Çocukların kıskançlık davranış puanlarında bir artış saptanmıştır. Çocukların şu anki kıskançlık davranışları ($\bar{x} = 9.41$), kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t=3.939$; $p=0.00$).
2. Kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3.594$, $p=0.166$). Çocukların kıskançlık davranışları ile kaçınıcı çocuk olma durumu arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

3. Çocukların kıskançlık davranışları ile annelerinin eğitim durumu arasında ilişki olmadığı saptanmıştır. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=1.941$, $p=0.747$).
4. Araştırmamızda çocuklar arasındaki yaş farkı 1 ile 7 arasında değişmekte olup ortalama 3 yıl olduğu saptanmıştır. Büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların %40.9'unun yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin 3-4 yaş ve %25.0'inin 5 yaş ve daha fazla olduğu belirlenmiştir. Fakat dağılımlarına bakıldığında çocukların yaş farkı ile kıskançlık davranışları arasında ilişki olduğu bulunmamıştır ($\chi^2=4.459$, $p=0.347$).
5. Kıskançlık görülen çocukların %81.8'inin çekirdek ailede, %11.4'ünün geniş ailede ve %6.8'inin de parçalanmış ailede yaşadığı görülmektedir. Fakat araştırmamızda çocukların kıskançlık davranışları ile yaşadığı aile tipi arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır ($\chi^2=2.165$, $p=0.706$).
6. Araştırmamızda, kıskançlık gösteren çocukların %28.6'sının anneleri aşırı koruyucu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Fakat dağılımlarına bakıldığında anne tutumu ile çocukların kıskançlık davranışları arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($\chi^2=6.531$, $p=0.366$).
7. Bu araştırmada, çocukların %25.7'sinde meme emmek isteme, %24.3'ünde bebekçe konuşma, %19.3'ünde yemek yeme alışkanlığında azalma, %17.9'unda altını ıslatma, %15.0'inde parmak emme, %6.4'ünde ise altına kakasını yapma davranışları olduğu tespit edilmiştir.

7.2. ÖNERİLER

Zonguldak İl Merkezi'nde yuvaya ya da anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada yıkıcı yoğunlukta olan, kıskançlık duyguları iyileştirilmeyen çocukların, kardeşleri büyüdükçe kıskançlıklarının da büyüdüğü görülmüştür. Çocuğun bu duygusunu, yetişkinliğine taşımaması için çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

1. Anne ve babalara çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara karşı doğru yaklaşım biçimi gibi konuların ortaokul ve lise düzeyinde temel eğitim içeriğinde ele almak, ana-baba okulları yaygınlaştırılarak, anne ve babaların bu konularda eğitilmeleri yararlı olacaktır.
2. Ana-Çocuk Sağlığı Merkezlerinde, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Çocuk Sağlığı Klinikleri ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında sağlıklı ve topluma uyum sağlayabilen çocukları yetiştirme programları

uygulanabilir. Özellikle çocuk sağlığı ve halk sağlığı hemşirelerinin bu konuda eğitim programları planlayıp uygulamaları önerilebilir. Hemşirelerin ana-baba eğitim programlarının geliştirilmesi uygulanmasında rol alabilmesi için okul öncesi eğitim kurumlarıyla ve sağlık kurumları arasında işbirliği yapılması yararlı olacaktır.

3. Kardeş kıskançlığından doğan olumsuz duyguları, henüz tümüyle yerleşmeden en aza indirmenin birçok yolu vardır. Bu hedeflere ulaşabilmek için sağlığı koruma ve geliştirme sorumluluğunu üstlenen hemşirelerinde aile merkezli bakımda, çocuk sahibi olan anne ve babalara kardeş kıskançlığı konusunda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermeleri önerilir.
4. Bu araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldıkları kaynaklar arasında kitap-derginin ilk sırada, televizyon-radyonun ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Buna göre; konuyla ilgili yayınların çekici hale getirilerek ana-babaların izleyebilecekleri saatlerde yayınlanması, yazılı basında konuya daha sık yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. **Soyluoğlu S.B.** Çağdaş Sağlık Anlayışı.
<http://www.bilkent.edu.tr/~bilheal/aykonu/Ay2003/kasim03/cagdassaglik.html>
13.04.2005.
2. **Pamukoğlu V.** 7 Nisan Dünya Sağlık Günü.
<http://www.saglik.gov.tr/default.asp?sayfa=sitedetay&id=1559>, 13.04.2005.
3. **Taylı A.** Kardeş Sahibi Olup Olmama Durumunun Okul Öncesi Dönemdeki Sosyal Oyuna Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2000, s: 1-6.
4. **Yörükoğlu A.** Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuk Yetiştirme Sanatı ve Kişilik Gelişimi. Özgür Yayınları. 23. Basım. İstanbul. 1998.
5. **Aldanmaz F.** Psikiyatrik Hastalıkların Oluşmasında Ana Baba Tutumlarının Rolü. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Erciyes. s: 6.
6. **Yavuzer H.** Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi. 15. Basım. İstanbul. 2002, s: 165.
7. **Sabah Gazetesi.** Kardeş Kıskançlığı İle Baş Edebilirsiniz.
<http://www.sabah.com.tr/2004/06/03/gny/gny117-20040603-200.html#TOP>
8. **Öz İ.** Kardeş Kıskançlığı. Çoluk Çocuk Aylık Anne-Baba Eğitimci Dergisi. S:8. 15. Basım. İstanbul. 2000, s: 1-4.
9. **Yeşilleyen A.** Yeni Bir Bebek ve Kardeş Kıskançlığı.

http://www.antalyadeftardarligi.gov.tr/kres/velilerimize_yeni_bebek_kardes.htm, 19.08.2004.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

10. **Köknel Ö.** Ergenlik Dönemi, içinde: Ana-Baba Okulu. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1993.
11. **Sipahioğlu Ş.** Ana-Baba Tutumları İle Gençlerdeki Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2002, s: 1.
12. **Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. 13. Basım. İstanbul. 1996, s:136-137.
13. **Ekşi A.** Çocuk Genç Ana-Babalar. Bilgi Yayınevi. İstanbul. 1990.
14. **Erden M, Akman Y.** Gelişim ve Öğrenme. Arkadaş Yayınevi. Genişletilmiş 9. Baskı. Ankara. 2001, s: 89.
15. **Yavuzer H.** Ana-Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi. 16. Basım. İstanbul. 2003, s: 103-109.
16. **Saygılı S.** Çocuklarda Davranış Bozuklukları. Elit Yayınları. Kasım. 2004, s:163-168.
17. **Filiz T.** Öz güveni Olmayan İnsanlar Kıskançtır.
<http://www.drtuncayfiliz.com/kiskanclik.htm>, 20.08.2005.
18. **Nazik B.** Çocuk Ruh Sağlığı 2. Ya-pa Yayınları. İstanbul. 2000, s: 66-67.

19. **Özüçucu A.** Yuva Çocuklarının Gündelik Yaşamdaki Davranışları: 4-5 Yaş Çocuklarında Paylaşma. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara. 1995.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

20. **Şenol S.** Toplum ve Sağlık Ana Sayfası. Kardeş Kıskançlığı. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümü.
http://www.ato.org.tr/toplumsaglik/cocuk/cocuk_sagligi_cocuk_kardes_kiskancligi/ 10.09.2004.
21. **Pantley E.** Çocuğunuzla İşbirliği Yapabilme, Çocuğunuzla Bağırıp Çağırmadan, Azarlamadan, Yalvarmadan Nasıl İşbirliği İçinde Olabilirsiniz Kid Cooperation: How The Stop Yelling and Pleading Get Kids to Cooperate 1996 by New Harbinger Publications, 5674 Shattuck Ave., Oakland, CA 94609. Çeviren: Hande Gürel, HYB Yayıncılık Çocuk Eğitim Dizisi, Yayın Danışmanı: Ertuğrul Köroğlu, 2000, Ankara, s: 32.
22. **Ülker H, Atlakın M.** Kardeş Kıskançlığı.
<http://www.bsm.gov.tr/ruhsagligi/kiskanclik.asp?sira=1>, 19.07.2004.
23. **Gürkan S.B.** İlk Çocuklarda Kardeş Kıskançlığı. Empati Psikolojik Danışma Merkezi, <http://www.ntvmsnbc.com/news/233741.asp>, 13. 09. 2003.
24. **Krech D, Crutchfield R.S, Ballachey E.L.** Cemiyet İçinde Fert. Çev. Turhan M. 2. Basım. İstanbul. 1983, s: 227-229.
25. **Kağıtçıbaşı Ç.** İnsan ve İnsanlar. 7. Basım. İstanbul. 1988, s: 84.

26. **Dönmezer İ.** Ailede İletişim ve Etkileşim. Sistem Yayıncılık. 3. Basım. İstanbul. 2001, s: 129-130.
27. **Clark L.** Ana Babalara Yardım. Çocukların Gündelik Davranış Sorunları İçin Pratik Öneriler Kılavuzu. Çev:Yazgan G. Evrim Yayınevi. 2. Basım. İstanbul. 1996, s: 14-15.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

28. **Yavuzer H.** Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, 25. Basım. İstanbul. 1996, s: 68-234.
29. **Yılmaz A.** Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları. 1999, 3(1), s: 99-118.
30. **Gordon Thomas.** Çocukta Dış Disiplin mi? Ana-babaların ve Öğretmenlerin İç Disiplinli, Kendisine Saygılı ve Sorumluluk Duygusu Gelişmiş Çocuklar Yetiştirmeleri İçin Yeni Yollar. Çev:Aksay E. Sistem Yayıncılık. Edit: Birsan Özkan. Etkililik Eğitim Dizisi. İstanbul. 2001, s: 21-245.
31. **Regalado M, Haflon N.** Parenting: Issues for the pediatrician. Pediatric Annals. 1998, 27(1), s: 7-31.
32. **Erdem T.** The Validity and Reliability Study Of Turkish Form Of Parental Acceptance Rejection Questionnaire. Thesis Submitted in Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Arts in Educational Sciences, Depatment Of Educational Sciences Boğaziçi University. İstanbul. 1986.

33. **Oktay A.** Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. Epsilon Yayıncılık. 4. Baskı. İstanbul. 2002, s: 177-228.
34. **Gazeloğlu C.** İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişiminde Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara. 2000, s: 30-36.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

35. **Sercan K.Y.** Soyaçekim, Anne Tutumu, Anne Ruhsal Belirtileri ve Çocuk Ruhsal Belirtilerinin Kekemeliğe Etkisi. İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 1988, s: 33.
36. **Mızrakçı Ş.** Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. 1994.
37. **Cüceloğlu D.** İyi Düşün Doğru Karar Ver. Sistem Yayıncılık. 3. Baskı. İstanbul. 1993.
38. **Özkamalı M.** Çocuk Psikolojisi. Kardeş İlişkileri ve Kıskançlığı.
<http://www.bebekkokusu.com/news/templates/psikoloji.asp?articleid=192&zoid=37>, 31.08.2004.

39. **Salk L.** Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları. Çev. Onur E. Remzi Kitabevi. 7. Basım. İstanbul. 1998, s: 173-176.
40. **Öz İ.** Çocuk Olmak. Çocuk ve Eğitim. Kök Yayıncılık. 3. Basım. Ankara. 2002, s: 48-54.
41. **Ketsetzis M, Ryan B. A, Adams, G. R.** Family processes, parent- child interactions, and child characteristics influencing school-based social adjustment. Journal of Marriage and the Family, 60, 1998, s: 374-387.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

42. **Lamborn SD, Maount NS, Steinberg L, Dornbush SM,** Pattern of Competence And Adjustment Among Adolescents From Authoritative, Authoritarian, Indulgent and Neglectful Families, Child Development; 62(5):1049-1065.
43. **Yörükoğlu A.** Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 6. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul 2000 , s: 35-115.
44. **Bluestein J.** Anababaların Yapması ve Yapmaması Gerekenler The Parent's Little Book of Lists Do's and Dont's of Effective Parenting. 1997 by Jane Bluestein, Ph.D. Çeviren: Dr Hande Gürel, HYB Yayıncılık, Yayın Danışmanı: Ertuğrul Köroğlu, Ankara 2000, s: 10.
45. **T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.** 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Toplumsal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara 2002.

46. **SPSS** Version 11, 01, Chicago IL: SPSS Inc. 2001.

(**EKLER**)

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
I. KARDEŞ KISKANÇLIĞININ TESBİTİ VERİ FORMU	66
II. ARAŞTIRMA İÇİN ALINAN İZİNLER	72

EK.I.

Bu görüşme formu, 3-6 yaş grubu kardeşi olan çocukların kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formunda (kişisel bilgilerle ilgili 21, kardeş kıskançlığı ile ilgili 30) toplam 51 soru vardır.

Emel YİĞEN

Araştırmacı

1. Şu an anaokuluna devam eden çocuğun nesi oluyorsunuz?

1. Annesi

2. Babası

2. Şu an anaokuluna devam eden çocuğunuzun doğum tarihi nedir?

.....

3. Şu an anaokuluna devam eden çocuğunuz kaçınıcı çocuk?

1. 1

2. 2

3. 3

4. 4 ve üzeri

4. Kaç çocuğunuz var?

.....

5. Çocuklarınızın yaşları ve cinsiyetleri nedir?

	Cinsiyeti			
	Kız	Erkek	Doğum tarihi	Yaşı
1.Çocuk				
2.Çocuk				
3.Çocuk				
4.Çocuk				
5.Çocuk				
6.Çocuk				
7.Çocuk				

6. Diğer çocuklarınızı yuvaya veya anasınıfına gönderdiniz mi?

7. 1. Evet

2. Hayır

	Annenin Eğitim Durumu	Babanın Eğitim Durumu
Okur-Yazar Değil		
Okur-Yazar		

İlkokul Mezunu		
Ortaokul Mezunu		
Lise Mezunu		
Üniversite Mezunu		

8. Aileniz kimlerden oluşuyor?

1. Anne-Baba-Çocuklar
2. Anne-Baba-Çocuklar-Aile Büyükleri
3. Anne ya da Baba ölmüş veya boşanmış-Çocuklar

9. Şimdiye kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yeri birimi neresidir?

1. Köy...
2. İlçe...
3. İl Merkezi...

10. Çocuğunuzu isteyerek mi dünyaya getirdiniz?

1. Evet
2. Hayır

11. Sağlık sorunu olan bir çocuğunuz var mı?

1. Evet (Varsa açıklayınız.....)
2. Hayır

12. Çocuğunuza ailede ismi dışında seslenilir mi?

1. Evet
2. Hayır

13. Çocuklarınız aynı odada mı kalıyor?

1. Evet
2. Hayır

14. Çocuklarınızın kendilerine ait yatak, dolap, kitap, oyuncak... gibi eşyaları var mı?

1. Evet
2. Hayır

15. Çocuğunuz isteklerini nasıl ifade eder?

1. Konuşarak	5. Küserek
2. Ağlayarak	6. Etrafına saldırarak
3. Bağırarak	7. Diğer (Yazınız).....
4. Tepinerek	

16. Size göre annenizin sizi yetiştirirken çocuk yetiştirme tarzı nasıldı?

1. Aşırı koruyucu	4. İlgisiz
2. Otoriter	5. Demokratik
3. Aşırı hoşgörülü	6. Diğer (Yazınız).....

17.Çocuğunuzu yetiştirme konusunda karşılaştığınız problemleri kime danışırsınız?

1. Eşime	4. Doktora
2. Aile büyüklerime	5. Anaokulu öğretmenine
3. Komşulara	6. Diğer (Yazınız).....

18. Çocuğunuz ile ailede en çok kim ilgilenir?

1. Anne	4. Büyük kardeşler
2. Baba	5. Bakıcı
3. Aile büyükleri	6. Diğer (Yazınız).....

19. Daha önce çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi aldınız mı?

1. Evet
2. Hayır

20. Evetse nereden / nerelerden aldınız? İşaretleyiniz.

1. Kitap-dergi	5. Komşular
2. Televizyon-radyo	6. Anaokulu öğretmeni
3. Doktor	7. Diğer (Yazınız).....
4. Seminer-konferans	

21. Çocuk yetiştirme konusunda kendinizi yeterli buluyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır

Aşağıda şu anda anaokuluna devam eden çocuğunuzda görülebilecek bazı davranışlar yer almaktadır. Çocuğunuzu, kardeşi olacağını öğrendikten ve doğumdan hemen sonra ve şu an değerlendiriniz.

Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
İçine kapanma				
Yemek yeme alışkanlığında azalma				
Zayıflama				
Yemek yeme alışkanlığında artma				
Şişmanlama				
Altını ıslatma (Tuvaletini kendi yapabildiği halde)				
Altına kakasını yapma				
Parmak emme				
Tırnak yeme				
Kekemelik, bebekçe....gibi konuşma bozukluğu				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Sinirlilik				
Huzursuzluk				
Saldırgan davranışlar				
Anaokuluna gitmeyi istememe				
➤ Varsa hangi nedenlerle? Yazınız.				

Bir işe, bir uğraşa dikkatini verememe				
Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Kardeşine yönelik zarar verici (ısıırma....gibi) davranma				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorma				
Eve gelen yabancıya farklı davranışlar sergileme (aşırı sevgi gösterisi, saldırgan davranma, konuşmama gibi)				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Yatma saatlerinde (uykuda) değişiklik				
Sakarlık davranışı				
Aşırı şımarık (durdan sustan anlamaz) davranma				
Korkularının olması				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Davranışlarıyla ilgili etraftan (komşu, öğretmengibi) şikayet alma				

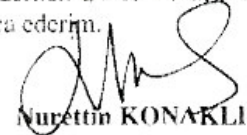
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmama				
Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunma (Fazla sıkma, yanlışlıkla düşürme....gibi)				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını isteme				
Kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme				
Meme emmek isteme				
Kardeşine farklı davranıldığını söyleme				
Kardeşinin bakımına katılmak isteme (Yemek yedirme....gibi)				

EK.II.

İlgi : Zonguldak Karadeniz Üniversitesi Rektörlüğü'nün 24.03.2005 tarih ve 3/6/ sayılı yazısı.

Zonguldak Karadeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Emel YİĞEN'in "Zonguldak İl Merkezindeki Yuvalarda Yaşayan 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kıskançlığı" konulu araştırma çalışması için talebi incelenmiştir.

Söz konusu anketin uygulanması Bakanlığımızca uygun görülmüş olup, eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksatılmaması şartıyla ekte bir örneği gönderilen anketin araştırmacı tarafından uygulanabilmesi için gerekli kolaylığın gösterilmesini rica ederim.

Nurettin KONAKLI
Bakan a.
Kurul Başkanı V.

S/4

EK _____ :

EK - I Anket (6 Sayfa)

05/04/2005 Gör. Öğret. : M.YALÇIN
/04/2005 Daire Bşk. : N.ÖZKAN

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

SAYI :B.13.1.SÇE.4.67.00.04/Ç.1.2/ 1601
KONU : Tez Çalışması

08.../11/2004

KARAEMLAS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
ZONGULDAK

İLGİ: 11.10.2004 tarih ve 08-44 sayılı yazınız

İlgi yazınızla, Kurumumuza bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinde yapılmak istenen tez çalışması talcbiniz değerlendirilmiş ve uygun görülmüştür.Ancak yazıda belirtilen Yumurcak Kreş ve Gündüz Bakımevi kapanmıştır.

Bilgilerinize arz ederim.

Harun MELEMEZ
İl Sosyal Hizmetler Müdürü

T.C
SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Müdürlüğü

SAYI:B104 İSM4670009/ 2405
KONU:Araştırma İzni

22.05.2024

ATATÜRK DEVLET HASTANESİ BAŞTABIİBLİĞİNE
ZONGULDAK

Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Emel YİĞEN' in Hastanenizin kreşinde bulunan 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kıskançlığının Değerlendirilmesi konulu araştırmanın yapılabilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Murat İLİKHAN
İl Sağlık Müdürü

EKLER:

- 1- Yazı (1 adet)
- 2- Anket Formu (6 adet)

30.3.2024

uygun
Dr. İsmet ONUK
Baştabip

ÖZGEÇMİŞ

Emel YİĞEN 1981’de Eskişehir’de doğdu. İlköğretim eğitimini Burdur’da, lise eğitimini Kütahya Kılıçarslan Lisesi’nde (1999), lisans eğitimini Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü’nde (2003) tamamladı.

2003 Yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi Dahiliye Yoğun Bakım Ünitesi’nde 2 yıl sözleşmeli hemşire olarak görev yaptı.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Sağlık anlayışı, sağlığın korunmasını ve geliştirilmesini içermektedir. Ülkenin bel kemiğini oluşturan, birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında bireylere koruyucu ve tedavi edici hizmetler sunulmaktadır. Bireylere, ilk geldiği yerde sunulan koruyucu ve tedavi edici hizmetler bu kapsamdadır. Bu hizmetler evde, bireye ve çevreye yönelik olarak sunulmalı, herkesin erişip kullanabileceği niteliğe sahip olmalı ve yalnızca hastalıkların önlenmesini değil daha yüksek yaşam kalitesine ulaşılması için bireyin kapasitesini arttıran yaklaşımları da içermelidir. Bireye yönelik koruyucu hizmetlerin başında sağlam çocuk izlemi ve sağlık eğitimi gelmektedir. Sağlam çocuk izleme programlarında, çocuğun yaşına uygun fiziksel, duygusal ve toplumsal gelişimi belirli aralıklarla değerlendirilmeli, ailelere de bu konu hakkında danışmanlık yapılmalıdır (1,2).

Aile, “En küçük toplumsal kurum” olarak tanımlanır. Yetişkin ve çocukların etkileşimde bulundukları, birbirlerini etkiledikleri bir birim olarak tanımlanan aile; tarihsel, toplumsal ve kültürel değişimlerden etkilenmektedir. Taylı’nın bildirdiğine göre Steinberg (1993), 19.yüzyıldaki endüstrileşmeye paralel olan ekonomik alandaki gelişmeler toplumsal alana da yansımış ve aile yaşantısı üzerinde de belirgin değişimlere neden olmuştur. Üç kuşağın bir arada bulunduğu geniş ailenin yerini, anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile biçimi almaya başladığını söylemiştir (3).

Çocuğun, toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetişmesi, önce aile ortamında sağlanır. Başka bir deyişle çocuktaki kişilik gelişimi ailede başlar; okulda ve çevrede sürer (4).

Bireyin, fiziksel ve duygusal gelişiminde çocukluk dönemi önemlidir. Çünkü; bu dönemde fiziksel, zihinsel, duygusal yönden yeterli olgunluğa ulaşamamış olma, çocuğu her türlü dış etkiye açık hale getirir. İnsan yaşamı, doğumdan ölüme kadar bebeklik, oyun, okul ve ergenlik gibi belirli dönemler içinde gelişir. Her dönem bir öncekinin etkisi altındadır ve bir sonrakini etkiler. Bu dönemlerin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi, kişiliğin dengeli ve uyumlu olmasını sağlamaktadır. Çocuğun ilk sosyalleşme dönemi beş altı yaşlarında başlar (5).

Kişiliğin, çocukluk yıllarında oluşmaya başladığı ve kalıtsal özelliklerle çevrenin etkileşimi sonucunda şekillendiği kabul edilmektedir. Bu dönemde aile bireyleri içinde yaşanan çeşitli iletişim sorunları çocukta uyum ve davranış bozukluğuna yol açabilmektedir. Altını ıslatma ve dışkı kaçırmak, psikolojik kökenli kekemelik, parmak emme, tırnak yeme, yeme bozuklukları, içe kapanıklılık gibi davranışlar çocuklarda görülen uyum ve davranış bozukluklarına örnek sayılabilir. Aileye yeni bir kardeşin gelmesi ile çocuklar arasında yaşanan kardeş kıskançlığı uyum ve davranış bozukluklarına sebep sayılabilir (3).

Taylı'nın bildirdiğine göre Dunn (1983), kardeş ilişkileri hakkındaki ilk bilgiler kardeşlerin varlığını, çocuk akran ilişkisi açısından açıklayan Piaget, Sullivan ve kardeşler arasındaki rekabetten sözeden Freud ve Adler olduğunu bildirmiştir. Piaget kardeş ilişkisini, çocuk anne ve baba ilişkisindeki tamamlayıcılık olarak yorumlamıştır. Adler'e göre ise kişiliğin oluşmasında en önemli dönem ilk 5 yıl ve en önemli etken kardeşler arasındaki ilişkidir (3).

Kardeşler, birbirleri için hem model oluşturur, hem de dış çevre ile etkileşimlerin gerçekleşmesi, sevgi, saygı ve güven duygularının paylaşımı için uygun bir ortam sağlar (6).

Taylı'nın bildirdiğine göre Dunn (1983), kardeşler arasında duygusal bir bağlanmanın olduğu, çocuğun anneden az, babadan çok kardeşiyle vakit geçirdiği, kıskançlık, saldırganlık gibi olumsuz duyguların olumlu duygulardan daha az yaşandığı söylemiştir (3).

Kıskançlık, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanın en doğal duygularından biridir. Kıskançlık, sevilen birinin başkasıyla paylaşılmasına katlanamamak olarak tanımlanırsa da sevginin var olduğu her yerde vardır. Sevgi, öfke gibi doğal bir duygu olan kıskançlık, çocukluk döneminde kardeşler arasında yoğun olarak yaşanır. Çocuk için en değerli varlık annedir. Bu yüzden annenin başka biriyle paylaşılması zor bir durumdur. Kardeşler arasında mücadelenin olması, bir ödül için birbirleriyle yarışmaları demektir. Burada ödül, anne ve babanın ilgisi ve sevgisidir. Ancak bu duygu çocuğu ve diğer aile bireylerini rahatsız etmeye başladığında, sevgiyi içeren bir duygu olmaktan çıkar (4,7).

Yeni kardeşin doğumu, ilk çocukta büyük bir ilgi ve koruma duygusunu uyandırmakla birlikte, çelişkili duyguları da beraberinde getirir. Yavuzer'in bildirdiğine göre, yeni kardeşin doğumuyla birlikte annelerin büyük çocuğa daha az zaman ayırdıkları ve onunla daha az oyun oynadıkları gözlemlenmiştir. Bu yaklaşım, büyük çocuğun bebeğe karşı kızgınlık, kırgınlık gibi duygular geliştirilmesine ya da bu duyguları anne ve babaya yöneltmesine yol açabilir. Kardeşe karşı duyulan kızgınlık, kırgınlık gibi duygular yalnızca ilk çocukta karşılaşılmamakta, ortanca ya da küçük çocuklarda da görülebilmektedir (6).

Çocuklar, kıskançlık duygusuyla yaklaşık olarak iki yaş civarında tanışır. Çocuk, iki, üç ve dört yaşlarında iken kardeşi doğduğunda, kendisinin artık sevilmediği, istenilmediği duygusuna kapılır. Anne ve babasını çevredeki herkesten kıskanır ve onları asla başka biriyle paylaşmak istemez. Çocuk, o güne kadar sadece kendisine ait olduğunu sandığı anne ve babasını, kardeşiyle paylaşacağını anladığında, iç dünyasında farklı duygular yaşar. Çocuk, içindeki bu karmaşaya kendisi de bir anlam veremez (8).

Anne ve babaların hatalı tutum ve davranışları, kardeşler arasında yaşanan kıskançlığı tetikleyici etken olabilir. Bunun için ilk adım, anne ve babanın bu duyguyu tanımaları ve kendileri de doğru tepkiler vermeleri gerekmektedir (9).

Kardeş kiskanlığı, okul öncesi dönemde sağlıklı bir şekilde aşılmadığı takdirde davranış bozukluğu halini alıp olumsuz bir duygu olarak çocuğun diğer dönemlerinde de görülmektedir. Bu nedenle çalışma, 3-6 yaş grubu çocukların yeni bir kardeş gelmesi ile zihinsel, fiziksel ve psikolojik açıdan gelişimlerinin olumlu ya da olumsuz etkilerini belirleyebilmek amacıyla Zonguldak İl Merkezinde bulunan MEB ve Sosyal Hizmetler Kurumu'na bağlı bulunan yuva ve anasınıflarında yapılmıştır.

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1. AİLENİN YERİ VE ÖNEMİ

Aile, ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, karşılıklı ilişkileri belirli kurallara bağlayan, toplum kültürünü kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Başka bir deyişle, aile, aralarında evlilik, kan ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, ortak geliri paylaşan, kendine özgü benzer görgü, inanç ve değerleri bulunan, toplumsal rolleriyle iletişim ve etkileşim içinde olan insanlardan oluşan en küçük topluluk olarak tanımlanabilir. Aile, içinde bulunduğu toplumun bir birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Bunun yanında özel bir içyapısı ve kendine özgü bir işleyişi vardır. Bu bakımdan, toplumla sürekli etkileşim içindedir (10).

Her bireyin bir diğerini etkilediği anne, baba, çocuk ve kardeşlerden oluşan aile, çocuğun fiziksel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini karşılamak durumundadır. Çocuğun gereksinimlerini karşılarken, çocuklarının başkalarıyla kuracakları ilişki biçimlerine, kendilerini algılamalarına ve değerlendirebilmelerine yön verecektir. Çocuk aile ortamında, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir. Okul öncesi dönemde, çocuğun yaşamındaki en etkili sosyalleştirme kurumu, ailesidir. Çocuğun toplumun değer yargılarına ve niteliklerine uygun bir birey olarak yetiştirilmesi en iyi biçimde aile yuvasında gerçekleşir. Bu bakımdan aile en etkili eğitim kurumudur (10,11).

Çocuk, özellikle okul öncesi dönemde, anne ve babasının etkisi altındadır. Onların olumlu ve olumsuz yanlarını, özdeşim yoluyla içine sindirir. Ancak çocuk hep alıcı durumda değildir. Anne, baba ve kardeşleriyle sürekli etkileşim içindedir. Çocuklar, karşılaşılabilecekleri sorunlarla başa çıkma yollarını, ailede ve özellikle anne ve babalarından öğrenirler. Duygusal yönden, sağlıklı ya da olumsuz bir kişilik geliştirmelerinin, büyük ölçüde anne ve babalarının tutumlarına ve anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkilere bağlı olduğu söylenebilir. Çocukların, yaşamdan zevk almaları, yeteneklerinin geliştirilmesi, mutlu ve verimli birer yetişkin durumuna gelmeleri, onların bedensel, zihinsel, toplumsal ve duygusal yönden ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır (4,12).

Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında, yeterli güven, saygı ve sevgi içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler. Bu tür aile ortamlarında, aile üyelerinin kendilerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve çocuğa bağımsızlık yolunda yeterli imkanların hazırlanması, onun sağlam bir kişilik yapısına sahip olmasını sağlar (13).

2.2. OYUN DÖNEMİ (3-6 YAŞ) ÇOCUĞUNUN ÖZELLİKLERİ

Okul öncesi adı verilen üç ile altı yaş arası dönemde, çocuğun gelişimi ile ilgili önemli adımlar atılır. 0-3 yaş grubunda olduğu gibi çocuğun gelişimi bu dönemde de çok hızlı bir şekilde devam eder. Bu dönemde anne, baba, arkadaş ve sosyal çevre ile etkileşim belirgin olarak artmış ve yetişkinlerle birlikte belirgin uyum sağlanmıştır. Bu dönemde gerek dil gelişimi, gerek motor gelişiminde önemli aşamalar kaydedilir. Bu dönemdeki çocuktaki etkilenmeler hayat boyu çocuk için çok önemli olmaktadır. Bu yaş grubunda dil gelişimine ve rahatlıkla hareket edebilmesine paralel olarak çocuğun çevresinde olup bitenlere merakı da artmaktadır. Çevresindeki olayları anlayabilmek için öğrenme çabası ile anne ve babaya sürekli sorular sorar, girişimlerde bulunur. Her şeyi bilmek, tanımak ve öğrenmek ister. Çocuğu sorduğu sorular yüzünden azarlamak, araştırma

girişimlerine engel olmak, çocukta suçluluk duygusunun gelişmesine neden olabilmektedir (14).

3-6 yaş dönemi çocuk konuşkan, neşeli ve girişkendir. Çocuk bu dönemde elini ve kolunu daha iyi kullanabildiği için anneye yardım edebilecek kadar yeteneklidir. Cinsiyet farklılıklarını bu yaşta öğrenerek, bunu oyunlarında kullanmaktadır. Yaşlılarıyla ilişki kurmaya, birlikte oynamaya ve paylaşmaya yatkındır. Bu dönemde oyun, gerek çocuğun kişiliğinin gelişimi, gerekse eğitimi açısından önemli rolü olan bir etkinliktir. Çocuk çevresinde gördüğü her şeyi oyunlarına yansıtır. Oyun dönemi çocuğunun bağımsızlığı artmıştır. Gereksinimlerini kendi yapmaya çalışır. Yemeğini kendi yer, tuvaletinin olduğunu haber verir, kendi başına giyinmeye çabalar, yürümesi ve koşması daha dengelidir. Çok canlı hayal güçleri nedeniyle kolay korkarlar, duyduklarını abartarak ve gördüklerini çarpıtarak anlatırlar. Bu dönem çocukları gerçeğe gerçek olmayanı karıştırırlar (4,6).

3-6 yaş grubu erkek çocuk erkek kimliğini babaya benzeyerek, kız çocukta kız kimliğini anneye benzeyerek kazanır. Kız çocuğu, anneyle bir arada bulunmak, onunla mutfak işi yapmaktan hoşlanır. Her haliyle annenin sevgisini ve beğenisini kazanmak ister. Erkek çocuk ise babasını örnek alıp onun özelliklerini benimserken, diğer yandan da anneyi babasından kıskanır. Kız çocuğun kendini babaya beğendirmek isteyişi gibi o da sevdiği annesinin sadece kendisine ait olmasını ister. Sevdiği bireyi başkasıyla paylaşmak istememe nedeniyle olan bu durum, çocukta gelişen erkek ve kız kimliğinin doğal bir sonucudur. Kızın anneyi benimsemesi, erkek çocuğun babayı örnek alması kişiliğin gelişmesinde önemli bir durumdur. Örnek alma eğilimi o denli güçlüdür ki, çocuk anne ve babanın tutumlarını, duygularını, davranışlarını kendi kişiliğinin bir parçası durumuna getirir (6).

Çocuk bu yaşlarda, ileride kiminle evleneceğini merak eder. Örneğin erkek çocuk, bu konudaki ilgisini, karşı cinsten en sevdiği kişi olan annesine yöneltir. Bu durumda babasının ne olacağını düşünür ve bu duyguyla başa çıkamaz, çünkü

baba evde bir güç objesidir. Çocuk babaya karşı sevgi, düşmanlık hatta suçluluk duyguları içindedir. Bu karmaşık duygu durumuna ‘‘oedipal karmaşa’’sı adı verilir. Bu devrede çocuğun ilgisi cinsel organıdır ve ceza olarak bunu kaybedeceği endişesine kapılır (castration anxiety). Bu nedenle erkek çocukların bu dönemde sünnet edilmemeleri gerekir. Bu karmaşada önemli olan, çocuğun aynı cinsiyetten anne ve babanın davranışlarını dış baskı ve zorlama olmaksızın, isteyerek benimsemesidir. Böylece kazanılan davranışların ileriki yaşlarda kalıcı olması düşünülür (4,6).

5-6 yaşları aynı zamanda anne ve babanın çocuğa yoğun biçimde toplumsallaşma eğitimi verdiği yaşlardır. Bu eğitim verilirken anne ve babanın kullandığı disiplin yöntemlerinin ve çocuğa yaklaşım tarzının çocuk tarafından algılanabileceği ve yetişkinlikte hatırlanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğun anne ve babayla kurduğu iletişim, anne ve babanın çocuk yetiştirme davranışlarını da içermektedir. Bu durum ise bireylerin kendi çocuklarına, anne ve babalarının kendilerine davranıldığı biçimde davranma varlığını gösterir (6,14).

2.3. KARDEŞ KISKANÇLIĞI

Kıskançlık, çoğu insanın belli dönemlerinde yaşayabileceği doğal bir duygudur. Fakat bu duygu yaşam kalitesini bozan bir düzeye geldiğinde normal bir duygu olmaktan çıkar. Kıskançlığı oluşturan ortam çoğu kez toplumsal kaynaklı olup, özellikle çocuğun sevdiği bireyleri kapsar. İlk çocuklukta kıskançlık, anne ve babayı ya da ona bakan bireyleri kapsar. Çünkü çocuk ilgi ve sevgi ister, sürekli olarak kendini diğer kardeşle veya kardeşlerle kıyaslama içinde bulur. Küçük çocuklarda kıskançlık ise, genellikle 3-6 yaşları arasında eve yeni bir kardeşin gelmesinden kaynaklanan genel bir duygusal deneyimdir (4,15,16).

Filiz’in bildirdiğine göre Pattilio, kıskançlığın doğuştan kazanılan değil, sonradan öğrenilen duygu olduğunu belirterek, ‘‘Kıskançlığın temelinde özgüven eksikliği ve yetersizlik duygusu yatar. Kendini dışlanmış hissetme duygusu ise tetikler. Kıskançlık bazı insanlar tarafından aptalca bir duygu olarak değerlendirilebilir.

Yanlış! Bu bir hastalık değildir, davranış bozukluğudur. Fakat hastalığa neden olabilir. İleri boyutlardaki kıskançlık depresyonu ortaya çıkarır. Depresyon da mutlaka tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır. Çünkü kıskanç olan kişi çok stresli bir yaşam sürmektedir.” demiştir. Kıskançlığın nedeni incelendiğinde, bu duyguyu davranış bozukluğuna dönüştüren insanların özgüvenlerinin gelişmediğini, kendilerini başkalarıyla kıyasladıklarını, başkalarının üstün yönleri karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve bu yetersizlik duygusunun da kıskançlığa neden olduğu söylenmiştir (8,17).

Yavuzer’in bildirdiğine göre bazı uzmanlar; kardeşliği, ödülü anne ve baba sevgisi olan bir yarışma içinde bulunan iki düşman olarak tanımlamışlardır. Bazı uzmanlara göre ise çocuk, annenin sadece kendisini sevmesini, diğer kardeşlerinin kendi kadar önemli olmamasını ister (15).

Nazik’in bildirdiğine göre Freud, insanda üç benlik olduğunu savunur. Bunlar id, ego ve süperegodur. İd’in en önemli özelliği bencil olmasıdır. Bu benlik her şeyi kendisine ait olmasını ister. İnsanın toplum içinde yaşayabilmesi için birçok şeyi başkalarıyla paylaşması, id’in bencillik duygusunun engellenmesi gerekir. Çocuklar duygusal yönden yeterli derecede olgunlaşamadığı için sahip olduklarını başkalarıyla paylaşmayı kabul edecek düzeye erişememişlerdir. Bu nedenle çocuklar eve yeni gelen kardeşe karşı öfke duydukları ve ona zarar verici davranışlarda bulundukları görülmüştür (18,19).

Eve yeni bir kardeşin geleceğini öğrenmesiyle birlikte, çocukta anne ve babanın sevgisini kaybetme korkusu başlar. Gebeliğin ve yeni doğan çocuğun annede oluşturduğu fiziksel yorgunluklar ve annenin zamanının önemli bir bölümünün çocuk bakımına ayrılması, diğer çocuğun ihmal edilmesine sebep olabilmektedir. Çocuk, eve gelen bebeğin ilgiye ve bakıma daha çok ihtiyacı olduğu için kendisiyle eskisi kadar ilgilenilmemesinin anlar. Kendisi ile kardeşini kıyaslama içinde bulur ve eve yeni gelen bu bireyin anne ve baba tarafından daha çok seviyeceğini düşünür. Çocuk, kardeşinin doğumundan önce sevgi ve ilgi odağı iken, kardeşinin doğumundan sonra kendisini aile içinde dışlanmış gibi hisseder.

Artık anne ve babasının sevgisini kardeşiyle bölüşmek zorunda kalmıştır. Annenin yeni bebeğin gelmesiyle oluşan güçlükleri hafifletebilmek için diğer çocukla daha az ilgilenilmesi ya da çocuğun kreşe verilmesi gibi değişiklikler çocuğun hissettiği kıskançlık duygusunun daha çok artmasına ve yeni uyum sorunlarına neden olabilmektedir (8,20).

Kardeşler arasındaki yaş farkı ne kadar az ise kıskançlık o kadar büyük olmaktadır. 5 yaşından küçük çocuklar eve yeni bir kardeşin gelmesinden çok etkilenirler. Anneye gereksinimin sürdüğü küçük çocuklarda ise anne ilgisinin azalması sonucu eve gelen yeni kardeşe tepki daha büyük olacaktır. Yavuzer'in bildirdiğine göre Podolsky yaş farkı 1,5 ile 3,5 yıl arasındayken, kıskançlığın çok şiddetli olacağını, Sewall bu yaş aralığının en duyarlı, en kolay etkilenebilir bir dönem olduğunu, Freud ise çocuğun küçük kardeşine karşı davranışlarının, kardeşiyle arasındaki yaş farkıyla ilgili olduğunu savunmuşlardır (12,20).

Kıskançlık, çocukların hem kendileriyle barışık bir hayat sürmelerine hem de çevresindeki insanlarla olumlu ve dengeli ilişkiler kurmalarına engel olan ve çocuğu mutsuz duruma düşüren bir duygudur. Her insanda bulunan bu duygunun normal sınırlarda olması yaşamı anlamlı ve zevkli kıldığı gibi aşırı durumlarında ise, çocuk sürekli olarak huzursuzluk içindedir (4).

Yaşamın ilk yıllarındaki ilişkilerin; kişiliğin ve benlik kavramının oluşmasında çok önemli etkileri vardır. Anne ve baba tarafından çocuklara yüklenen sorumlulukların gerek kardeşlerin karşı tutumlarında gerekse çocuklarının üzerinde zararlı ya da yararlı etkileri olabilir. Anne ve baba çocuklarına önemli ve farklı birer kişi olarak davranırlarsa, çocuklarda o oranda aile içinde birbirlerine uyumlu bir şekilde davranırlar. Kardeşler arasındaki ilişkiyi anlamak, aile içi ilişkilerin olumlu gelişmesine katkıda bulunur (21).

Kıskançlık, her çocuğun eve yeni kardeş geldiğinde hissettiği normal bir duygudur. Bazı durumlarda küçük kardeşin ablasını ya da ağabeyini kıskandığı da görülebilir. Kardeş kıskançlığı uyum ve davranış bozukluğu halini aldığıda

olumsuz bir duygu olmaktadır. Sınırlarında yaşandığında çocuğun kendisini, kardeşini, ailesini ve çevresini doğru tanımasına ve anlam vermesine yardımcı olur (22).

Çocuklar eve yeni gelen kardeşini kıskandıklarında çevrelerine farklı davranışlar sergilerler. Çocukta görülen kardeş kıskançlığına yönelik davranış değişiklikleri temelde kardeşine zarar verme isteği değildir. Çocuk sadece hissettiği bu kıskançlık duygusuyla baş etmeye çabalar. Anne ve babanın çocuğa olumlu yaklaşımı, kardeş kıskançlığı duygusunun azalmasına yardımcı olur. Ülker ve Atlakın'ın bildirdiğine göre, çocuk kardeşini kıskandığında aşağıdaki davranışları gösterir:

- ✓ “Bebeksi davranışlara geri dönebilirler. Altını ıslatma, altına kaka yapma, bebek gibi konuşma, parmak emme, annenin memesinden süt içmeye çalışma gibi.
- ✓ Anne ve babadan daha önce hiç istemedikleri isteklere yönelebilirler. Benimde altımı bağlayın, ayağınızda sallayın, bana annem yedirsın gibi.
- ✓ Gün içinde ve geceleri aşırı sinirli, huzursuz görünebilirler ve sakinleşmede zorlanırlar. Çevrelerindeki insanlara vurarak, tekme atarak hırslarını ve öfkelerini boşaltmaya çalışabilirler.
- ✓ Uyku düzenleri bozulabilir. Uyku saatlerine itiraz edebilirler. Rüya gördüklerini, çişlerinin geldiğini, korktuklarını söyleyerek anne ve babayla yatmak isteyebilirler.
- ✓ Yemek yeme düzenleri bozulabilir. Yemek yemek istemeyerek zayıflayabilir ya da çok yiyerek kilo alabilirler.
- ✓ Tırnak yiyerek ve kekeleyerek konuşarak dikkat çekmeye çalışabilir.
- ✓ Fiziksel bir rahatsızlığı olmadığı halde karınları ağrıyabilir, mideleri bulanır, hatta bazı çocukların ateşlerinin çıktığı görülebilir.
- ✓ Bazı çocuklarda bu dönemde içe dönme davranışları da gözlenmiştir. Sessizleşme, içe kapanma gibi.
- ✓ Anne ve babalarına “Artık beni sevmiyorsunuz, onu daha çok seviyorsunuz.” gibi isyanlarda bulunabilirler.

- ✓ Eve yeni gelen kardeşle hiç ilgilenmeyebilirler. Evde kardeşi hiç yokmuş gibi davranabilirler.
- ✓ Annenin bebekle ilgilenmesini engellemek için ellerinden geleni yaparlar.
- ✓ Kendisinin tek başına yapabildiği giyinmek, yemek yemek gibi işlerde anne ve babadan yardım isteyebilirler.
- ✓ Ondan yapılması istenilen işleri geciktirebilirler.
- ✓ Sık sık kardeşine olan öfkelerini dile getirebilirler. “Bu ne zaman gidecek, bu hiçbir şey bilmiyor, benimle oynamıyor bile...” gibi.
- ✓ Çevrelerindeki hayvanlara eziyet edebilirler. Kedinin kuyruğunu çekip, kuşların tüylerini yolmak gibi.
- ✓ Yeni doğan kardeşin canını yakabilirler, ona zarar verebilirler. Isırmak, çimdiklemek, itmek ya da kucağından düşürmek ve hatta bazen boğmaya çalışmak gibi.
- ✓ Yuvaya veya anaokuluna gidiyorsa gitmek istemediklerini söyleyebilirler.
- ✓ Çocuklar büyüdükçe kardeşleriyle alay etmek, onunla oyun oynamamak, oyuncaklarını paylaşmamak, her fırsatta kavga çıkarmak, yalana başvurmak gibi davranışlarla da kıskançlıklarını gösterebilirler. ” (22)

Gürkan’ın bildirdiğine göre; “İlk çocuk kardeş geldiğinde kuma bulmuş gibi olur. Kardeşini çabuk kabul edemez. O güne kadar prens ya da prenses gibi davranılan çocuk, bu yeri yitireceği endişesine kapılır. Bu durumun önüne geçmek için hamilelikten başlayarak çocuk, kardeş olgusuna hazırlanmalı, o sürecin içine katılmalıdır. Yeni bebek için beraber alışveriş yapmak, odasını beraber hazırlamak bu duruma alışmayı kolaylaştırır.” (23).

Kardeş ilişkisinin doğasında iki önemli etken vardır;

- ✓ Anne ve baba tutumu,
- ✓ Çocuğun toplumsal yeri ve özellikleri (sıra, yaş, cinsiyet, gibi) (15).

2.3.1. Anne Ve Baba Tutumları

Yaşamı boyunca insan, kalıtım yoluyla sahip olduğu kapasitelerinin sosyal ve doğal çevresinin etkileşimi sürecinde çeşitli gelişim aşamaları geçirmektedir. Kişiliğin temellerinin atıldığı dönem olması nedeniyle okul öncesi dönem, önemli gelişim aşamasını oluşturur. Bu aşamada en önemli etken; çocuğun ilk toplumsal ilişkide bulunduğu anne ve babasıdır.

Tutum, bireye verilen, gözlenebilen bir davranış değil, davranışa hazırlayıcı, uzun süreli olan, bilişsel, duygusal ve davranışsal etkenleri içeren bir eğilimdir. Başka bir deyişle, alışkanlık haline gelmiş görüş tarzıdır (24,25).

Okul öncesi dönemdeki çocuğun birçok sorunu, anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkiden kaynaklanır. Bu nedenle, sorunlar ancak aile içi ilişkiler, anne, baba ve çocuk arasındaki iletişim biçimi ve özellikle de çocukla annesi arasında kurulan duygusal yakınlık bilinmekle anlaşılabilir. Çocuğun konuşmayı öğrenmede başarısız olması, beslenme sorunları, korkuları, kızgınlıkları vb çoğu zaman, anne ve babayı hayal kırıklığına uğratar. Aileler, doğumdan itibaren çocukları kendi istedikleri ya da doğru olduğuna inandıkları bir yaşam biçimine alıştırmaya çalışırlar. Bu davranış biçimi, çocukta güven duygusunun oluşmasında problemlere neden olabilir (26).

Çocuğun kişiliği, kalıtsal özellikler ve çevrenin sürekli etkileşimi sonucu şekillenir. Çocuğun bazı davranışları, anne ve baba tarafından desteklenirken bazı davranışları engellenir. Çocuk kendi yararına olan, engellenmeyen tepkilerini tekrarlama eğilimindedir. Kendisine kolay gelen ve amacına ulaştıran tutum ve davranışları benimser. Böylece çevre koşullarıyla kendi isteklerini birleştirerek çevreye uyum sağlar. Yinelenen tepkiler, zamanla kalıplaşır ve kişilik özelliklerini oluştururlar. Kişiliğin oluşmasında çok etkili olan çevresel etkiler ve eğitim tek başına yeterli olmamakta, genetik özellikler de kişilik üzerine etkisini göstermektedir. Çocuğun yetiştirilmesi, her şeyden önce temel duygusal gereksinimlerinin karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin, ödül ve cezadır.

Çocuğun bu temel gereksinimleri birbiriyle iç içe de olsa, bazı gelişim dönemlerine göre öne çıkabilir. Yalnız sevgi gereksinimi diğerlerine göre her dönemde azalmadan devam eder ancak gelişim dönemlerine göre şekil değiştirir. Çocuk yetiştirme konusunda davranışsal yaklaşım, çocukları anlamakta ve onların değişmesine yardımcı olmaktadır. Davranışsal yaklaşıma göre, iyi davranış da, kötü davranış da öğrenme yoluyla kazanılır (27).

Anne ve babanın çocuklarına hoşgörülü olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı sınırlamalar dışında, isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri güven verici, destekleyici ve demokratik anne ve baba tutumudur. Demokratik anne ve babalar tutarlı ve kararlıdır. Kendi içinde özgüvenli ve sakinler. Böyle bir tutumda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları belirlidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür, söz hakkı vardır, duygu ve düşüncelerine saygı duyulur, yetişkinler tarafından dinlenir. Kurallar çocukla birlikte nedeni açıklanarak konur. Kurallar çocuklarla birlikte konulduğunda çocuklar iç disiplinli olurlar ve sorumluluk duyguları artar (28,29,30,31).

“Aşırı baskılı” otoriter anne ve baba tutumu, çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Geleneksel aile yapımızda bu tutuma sık rastlanmaktadır. Bu tutumda, anne ve baba katı bir disiplin uygular ve çocuklarıyla etkileşimlerinde serttirler. Çocuk, sürekli denetim altındadır ve her kurala uymak zorunda bırakılır. Çocuğun kişilik özellikleri, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmaz. Anne ve baba çocuklarıyla görüş alışverişinde bulunmaz. Çocuklarından, söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmelerini bekler ve çocukla ilgili her kararı kendileri verirler. Böyle bir ortamda çocuk, anne ve babasının eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içinde olur. Duygularına ve isteklerine önem verilmediğini görerek bunları içinde tutmaya çalışır. Bu çocuklar yaşamlarının sorumluluklarını otoriteye bırakmayı öğrenirler. Otorite söylemedikçe sorumluluk almazlar. Yaşamlarını yönetmede başarısız kalırlar (15,32,33,34).

Sercan'ın bildirdiğine göre Glauber (1958), kekemelerin annelerinin baskılayıcı aynı zamanda aşırı bağımlılığa yönlendirici davranan bireyler olarak tanımlamıştır (35).

İzin verici anne ve baba tutumuna genellikle orta yaş üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkin grubu içinde yetişen tek çocuk olması halinde sık rastlanır. Denetimin düşük, tepkiselliğin yüksek olduğu bir tutumdur. Çocukların her türlü davranışları hoşgörü ile karşılanır ve kabul edilir. Çocuğun seçeneklerine karışılmaz. Böyle bir ortamda çocuk ailede söz sahibi tek bireydir ve onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız koşulsuz uyar. Aile çocuk tarafından yönlendirilir (36). İzin verici anne ve baba çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler. Çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar, söz dinlemeyen, bencil ve sorumsuz olabilirler. Çocukta anti-sosyal davranışlar gelişebilir (15,29). Aşırı hoşgörölü anne ve babalar çocuklarına sınır koymadıkları için, bu çocuklar disiplinsiz, sınırlarını çizemeyen, nerede ne yapacaklarını bilemeyen, söz dinlemeyen çocuklar olarak yaşama başlarlar. Bu çocuklar, yetişkin olduklarında da toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya kalkışırılar. Her istediklerini elde etmeye alıştırılmış çocuklar, doyumsuz yetişkinler olmaya koşullanırlar (34,37).

Dengesiz ve kararsız anne ve baba tutumunda, aile bireyleri arasında görüş ayrıcalığı olabildiği gibi, anne ya da babanın gösterdikleri değişken davranış biçimleri de görülebilir. Örneğin; anne ile babanın, çocuğun yanında, “çocuk konusunda” birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğerinin olumsuz tepki vermesi ya da taraflardan birinin çocuk kayırması sayılabilir. Bir diğer dengesizlik ve kararsızlık örneği de, anne ya da babanın kendisinde yaşanabilir. Böyle durumda çocuğa sözünü dinletmek için çaba harcayan annenin, bir isteğini yaptırmak üzere, önce yumuşak tonda konuştuğu, ardından sesini yükselttiği, çocuğun isteğini hala yerine getirmemesi halinde dövdüğü, ardından da diz çöküp özür dilediği görülür. Bu durumda çocuk hangi davranışın nerede, ne

zaman istenmediğini anlayamadığı gibi yapacağı davranışları anne ve babanın durumuna göre ayarlamaya çalışır (4,15,34). Anne ve babaların tutarsız olması, önceleri çocukta bazı iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşmasına neden olabilir (15). Ayrıca anne ve babanın bu tutumu, çocukta değerler sisteminin oluşmasını önleyeceği gibi, onun kendi kendisiyle ve çatışmasına neden olur (37).

Aşırı koruyucu anne ve baba tutumunda, çocuğun gereğinden fazla kontrol edilmesi, özen gösterilmesi şeklinde ortaya konan bu davranışlarla anne ve baba, çocuklarını düşman çevreden korur gibidirler. Çocuğa karşı ölçsüzce özveride bulunurlar. Bu özveri karşısında da çocuktan ezici isteklerde bulunma hakkı elde ettiklerini düşünerek çocuktan bu özveriyi anlama ve karşılığında anneye bağımlı, etkin, çalışkan çocuk olmasını beklerler (36). Daha çok anne ve çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında, annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır. Aşırı koruyucu görünümündeki anne, çocuğıyla öylesine bütünleşir, onu öylesine korur ki, 2 yaşlarında çatal kaşık kullanabilen çocuğa 8-9 yaşlarına gelse de eliyle yemek yedirir, kendi yatağında uyutur. Bu tür davranışlarıyla çocuğına olan sevgisini dile getirdiğini, ona yardım ettiğini sanır. Oysa gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu karşılamaktadır (15). Anne ve babanın bu davranışları ile büyüyen çocuk kişiliğini geliştiremez; ürkek, inatçı, istediğini tutturan, kavgacı, çabuk mutsuz olan bir çocuk ve ileride benzer niteliklere sahip bir yetişkin olurlar (28,34).

İlgisiz ve kararsız anne ve baba tutumu da, kontrolün ve tepkiselliğin çok düşük düzeyde bulunduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Böyle bir ortamda anne, baba ve çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir. İlgisiz anne ve babalar çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramazlar, onlar için gerekli çabayı göstermezler ve mümkün olduğunca az ilişki kurarlar. Çocuğı kendilerinden uzak tutarlar, yapacakları işler için onu engel olarak görürler (37). Bu çocuklar okul yaşantılarında başarılı olamazlar, ders çalışma disiplinleri yoktur, sınıf ve okul içerisinde kurallara uymadıkları için sık sık disiplin cezası alırlar. Bu çocuklar yetişkin olduklarında gerek iş yaşamlarında gerekse özel yaşantılarında o kadar

kuralsızdırlar ki, kuralsız olmalarının olumsuz bedellerini ödeyerek yaşamlarını sürdürürler (34).

2.3.2. İlk, Ortanca Ve Küçük Çocuk

2.3.2.1. Büyük Çocuk

İlk çocuk aile içinde her zaman daha farklı kabul edilir. Birçok anne, ilk çocuğuna daha fazla özen göstermiştir. İlk çocukların aile içinde iyi bir yere sahip oldukları söylenmiştir. Kalabalık ailelerdeki büyük çocuk için bu durum daha farklıdır. Özkamalı'nın bildirdiğine göre Adler, büyük çocuğun öncelikle ailede tek çocuk olduğunu söylemiştir. Anne ve babasının tüm ilgisi ve sevgisi büyük çocuğa gösterilmiştir. Kardeşin doğumu büyük çocuğun aile içindeki ayrıcalıklı ortamına son vermektedir. Büyük çocuk kardeşi doğduktan sonra anne ve babanın sevgisini başkasıyla paylaşmak zorunda kalacak, anne ve baba karşısında değerini korumak için de kardeşi ile mücadele edecektir (38). Büyük çocuk evdeki bu değişikliği daha geç farkına varırsa şiddetli tepkiler gösterir. Büyük çocuğun yaşadığı bu duygular nedeniyle yarattığı ortam, aile bireyleri tarafından zorlaştırılmamalı ve ona bu durumu anlayabilmesi için yardımcı olunmalıdır (15).

Aile içinde büyük çocuk olmanın iyi yönleri olduğu gibi kötü yönleri de vardır. Örneğin; genç anne ve babalarda çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim eksikliği vardır. Bu da ilk çocuğa gösterilen davranışlarda dengesizlik ve tutarsızlıklara sebep olur. İlk çocuk kardeşi doğunca birden büyük çocuk olur ve bazı sorumlulukları taşımak zorunda kalır. Eve yeni bir kardeşin geleceği anne ve baba tarafından büyük çocuğa anlayabileceği bir şekilde açıklanmadıysa, büyük kardeş eve yeni gelen bu yabancıyı anne ve babasının sevgisini paylaşmak zorunda olduğu bir varlık olarak görür. Büyük çocuk, önceden sahip olduğu tek çocuk olma ayrıcalığını sürdürmek ister. Bazı anne ve babalar da buna ortam hazırlarlar. Bu durum büyük çocuğun kardeşini önemsememesine ve onunla ilgilenmemesine neden olur. Hatta bazı durumlarda, anne ve babalar büyük çocuğa, kardeş üzerinde baskı kurma ve onu yönetme yetkisi de verirler (15,39).

2.3.2.2.Ortanca Çocuk

Üç çocuklu ailelerde ortanca çocuğun, küçük ve büyük kardeşlere göre daha az sevgi gördüğü düşünülür. “**Ortanca çocuk olma**” durumu uyum ve davranış bozukluğu görülen ve suçlu çocuklarda önemli bir etmen olduğu söylenmiştir. Ortanca çocuk ilk önce kendisini büyük kardeşiyle kıyaslamaya çalışır ve bu kıyaslama sonucu, kendisini büyük kardeşe oranla yetersiz hisseder. Büyük kardeşinden daha üstün bir noktasını bulamayan ortanca çocuk daha sonra küçük kardeş ile kendisini kıyaslamaya başlar. Anne ve babanın sevgisinin küçük kardeşte daha fazla olduğunu gören ortanca çocuk kendini şansız hisseder. Ortanca çocuk, kendisinden daha güçlü gördüğü büyük kardeşi ile küçük kardeşinin yarattığı sorunlar arasında kendini bulmaya çalışır. İkinci çocuk, büyük kardeşi gibi yetenekli olmadığı düşüncesini büyüttüğü için yaşıtları ile sürekli bir yarışma içine girer. Anne ve baba ortanca çocuğa bu konuyu anlayabilmesi için yardımcı olmadıklarında ikinci çocuğun tepkici, başkaldırcı ya da ezik ve karamsar bir kişilik geliştirmesine neden olabilir (15,38,39).

Çeşitli uyum ve davranış bozuklukları gösteren ortanca çocuk, aile resmini çizerken, büyük ve küçük kardeşini anne ve babasının yanında, kendi resmini ise sayfanın en ucuna çizmiştir. Kardeşlerini anlatması istendiğinde ise bu 5 yaş çocuğunun, sürekli ağladığı gözlenmiştir (15).

Ortanca çocuk, ne büyük kardeşin aile içinde kurduğu ayrıcalıklarına, ne de küçük kardeşe gösterilen sevgi ve ilgiye sahiptir. Büyük kardeşi ile oyuna katılamaz, çünkü yetenekli değildir ve kuralları bilmez. Küçük kardeşi gibi davranamaz, çünkü sorumlulukları vardır kardeşine iyi örnek olması gerekir. Sonuçta, büyük ve küçük kardeşinin yanında sorunlu ve pasif bir çocuk olur. Bu durum sonucunda da anne ve baba tarafından en çok cezalandırılan olur. Anne, baba ve kardeşlerine düşmanca tutum sergiler. Ortanca çocuğun kardeşleriyle iletişimi çoğunlukla anne ve baba tutumundan etkilenir (38).

2.3.2.3. Küçük Çocuk

En küçük çocuk olmak, tek çocuk olmaya kısmen benzer. Çünkü anne ve baba tarafından en çok şımartılan kişi en küçük çocuktur. Küçük çocuk aile bireyleri için her zaman çocuk kalır. Bu durum en küçük çocuğun, kendisinden büyük, güçlü ve yetenekli kardeşlerinin yanında sürekli olarak yetersizlik duygusu yaşamasına neden olabilmektedir. Fiziksel veya zihinsel kapasiteyi gerektiren ortak konularda, ağabey ve ablalarının yanında çocuğun sürekli yetersizliği ve başarısızlığı, onu kırıklığa itebildiği gibi, saldırganlık yapabilir. Küçük çocuk, abla ve ağabeyi karşısında yaşamış olduğu başarısızlığı, oyunlarında arkadaşlarına yansıtarak telafi yoluna gidebilir. Başarısızlık ve yetersizlik duyguları küçük çocukta uzun süreli yaşandığı takdirde çocukta kalıcı bazı davranış bozukluklarına da sebep olabilir (15,38,39).

2.4. ÇOCUK YUVALARI (ANAOKULLARI)

3 yaşlarındaki her çocuk kendi yaşlılarıyla oynamak ister. Evdeki çocukla ilgilenen anne, annene ya da bakıcı, çocuğun yaşlılarıyla oyun oynama gereksinimini karşılayamaz. Çocuk yaşlılarıyla oyun oynayarak paylaşmayı da öğrenir. Çocuğun gerek oyun oynama gereksiniminin karşılanması gerekse de paylaşmayı öğrenmesi açısından, yuvaya gitmesi uygundur. 3-6 yaş arasında aile içi eğitimin dışında anaokulu eğitimi de, çocuğun çevresiyle olan ilişkilerinde, onlara karşı davranış ve tepkilerinde ve iç dünyasında önemli bir etkisi vardır. Şehirde yaşamının karışık düzeni, oyun alanlarının azlığı ve çalışan anne sayısının artışı yuvaların önemini artırmıştır. Ancak yuvalar, çalışan annelerin çocuklarını bıraktıkları ya da varlıklı ailelerin çocuklarıyla ilgilenmek istemedikleri için gönderdikleri yer olarak görülmeye devam etmektedir (40).

Yavuzer'in bildirdiğine göre Froebel'in, yuvanın amacının çocukta öğrenmeye ilgi uyandırmak ve çocuğa bilgiler vermekten çok, çocuğun doğuştan gelen yeteneklerin belirlenmesine yardım etmek olduğunu söylemiştir. Yuvanın özgür ve uyarıcı ortamı çocuklarda zihin gelişimini hızlandırır. Kelimeleri daha iyi

seçerek anlatım yetenekleri güçlenir. Yuva, çekingen ve sıkılgan çocukların daha girişken ve güvenli olmalarını sağlar. Anneden hiç ayrılmadan büyüyen bir çocuk başlangıçta anneden ayrılırken tedirgin olsa da zamanla bağımsız olmayı öğrenir. Hiç söz dinlemeyen aşırı şımartılmış çocuklar da yuvalarda daha az bencil ve daha çok toplumsal davranarak paylaşmayı öğrenir (4).

2.5. SAĞLIKLI ANNE ve ÇOCUK İLİŞKİSİNİ GELİŞTİRMEDE ÇOCUK SAĞLIĞI HEMŞİRESİNİN ROLÜ

Sağlığı koruma ve geliştirme ilkesini temel alan hemşirelik mesleğinde, diğer hemşirelik dallarında olduğu gibi çocuk sağlığı hemşirelerinin de en önemli rollerinden biri, topluma sağlık konularında eğitim ve danışmanlık hizmeti sunmaktır. Hemşireler toplum, aile ve bireye yönelik sağlık hizmetlerinin her aşamasında görev alırlar. Diğer birçok meslek üyesine göre toplumu daha iyi tanıyan hemşirelere aile üyeleri de kolaylıkla ulaşılabilir (14,36). Çocuk sağlığı hemşireliğinin uygulamasının yeri önemli değildir. Okul, sokak, klinik, çalışma ortamları, yani ailenin ve çocuğun yaşadığı her yerdir.

Doğum öncesi dönemden başlayarak hemşire sürekli anne ile birlikte dir. Bebeğin doğumdan önce bakımı ve beslenmesi konusunda anneye rehberlik eder. Kadını anneliğe hazırlar. Bebeğin doğumuyla birlikte anne-bebek ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulması ve sürdürülmesini sağlar. Aileye yeni bir bireyin katılması aile rollerinde değişikliğe ve strese neden olur. Çocuk sağlığı hemşiresinin amaçlarından biri annelerin kendilerini yeterli ve yetkin olarak algılamasını sağlamaktır. Çünkü kendini yeterli hisseden anne kendi yargılarına güvenir. Temel sorumluluklarını güvenli bir şekilde yerine getirir. Çocuklarına karşı uygun disiplin yöntemleri geliştirebilir (41,42).

Doğum öncesi dönemden itibaren çocuk, sürekli olarak ailenin inançları, değerleri, gelenekleri ve tutumlarından etkilenir. Bu nedenle çocuk sağlığı hizmetlerinde aile merkezli bakım önemlidir. Aile merkezli bakım aileyi, çocuğun yaşamının değişmez bir ögesi olarak görür. Aile ile çocuk arasındaki sevgiye

dayalı güçlü ve destekleyici ilişki çocuk için önemlidir (37). Ailenin çocuğun yaşamındaki öneminden dolayı çocuk sağlığı kliniklerinde, çocuk merkezli bakımdan aile merkezli bakıma geçiş yapılmıştır (6,43).

Sağlığın geliştirilmesi ve hastalıkların önlenmesi, sağlığın sürdürülmesi ve düzeltilmesi, çocuğun ve ailesinin mümkün olan en üst düzeyde sağlığa ulaşmaları için önem verilmesi gereken üç alandır.

Sağlığın geliştirilmesinde ve hastalıkların önlenmesinde çocuk sağlığı hemşiresi hastalıkları önlemeli, çocuk ve ailesinin sağlığını en üst düzeyde olması için onlara yardım etmelidir. Sağlığın sürdürülmesinde, temelde sağlıklı ya da kronik sağlık sorunu olan, fakat normal faaliyetleri önemli ölçüde etkilenmeyen çocukların sağlık bakımını içerir. Burada çocuk sağlığı hemşiresinin destekleyici ve eğitici rolü olmalıdır. Sağlığın düzeltilmesinde ise çocuk sağlığı hemşiresi hasta çocuğa ve ailesine yardım etmeli ya da bakımın tüm sorumluluğunu üstlenmelidir. Genel olarak çocuk sağlığı hemşirelerinin amacı; çocuğun aile ve toplum içinde fiziksel, kültürel, duygusal ve toplumsal yönden gelişmesini sağlamaktır. Bu amaç, aile merkezli bir yaklaşımı gerektirir. Bu bağlamda, çocuk sağlığı hemşiresinin işlevleri çocuk ve çocuğun ailesine yönelik uygulamaları içerir (21,37,44).

Aile sağlığını geliştirmeye yönelik daha ileri hemşirelik araştırmalarının planlanması bu alanda ailelere sunulan hizmetlerin daha nitelikli olmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM 3

ÇALIŞMANIN AMACI

1. Yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocukların kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi ve kardeş kıskançlığına etki eden sosyodemografik değişkenlerin değerlendirilmesi.
2. Yuvaya giden 3-6 yaş grubu çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarının karşılaştırılması.
3. Kardeş kıskançlığı ile kardeş kıskançlığına etki eden sosyodemografik değişkenlerin karşılaştırılması.

BÖLÜM 4

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ:

Araştırma, kesitsel tipte bir çalışmadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ:

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE) 2000 yılı verilerine göre, Zonguldak İli Merkez Nüfusu 104.276, il toplam nüfusu ise 615.599'dur. İl genelinde okuma ve yazma bilenlerin oranı %88.0 olup, bu oran kadın nüfusu için %81.0 erkek nüfusu için %94.0' dır. Kadınların %3.8 erkeklerin ise %7.6' sı yükseköğretim mezunudur (45).

Önemli madencilik merkezi olan Zonguldak'ta diğer önemli gelir kaynakları tarım, ormancılık, balıkçılık ve ticarettir. Madencilik ve taşocaklığı sektörünün en önemli kesimini taşkömürü madenciliği oluşturmaktadır (45).

Yuvalara giden 3-6 yaş grubu toplam çocuk sayısı 380 olup, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocukların sayısı ise 210'dur. 3-6 yaş grubu kardeşi olan çocuklara en rahat yuvalarda ulaşılabileceği düşünülerek araştırma anasınıfı, kreş ve gündüz bakım evlerinde yapılmıştır. Araştırma, Zonguldak İl Merkezi'nde bulunan Yayla, Fener, Kız Meslek ve Gazi İlköğretim Okulları Anasınıflarında, Merkez Anaokulu'nda, Zonguldak Devlet ve Atatürk Devlet Hastaneleri'ne, ZKÜ Rektörlüğü'ne ve İl Sosyal Hizmetler Kurumu'na bağlı Kağan, Üstüngel, Ümit, Minik Dahiler ve Nur Kreş ve Gündüz Bakımevleri'nde yapılmıştır.

4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ:

Araştırmanın evreni, Zonguldak İl Merkezi'nde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na, Sosyal Hizmetler Kurumu'na, Zonguldak Devlet ve Atatürk Devlet Hastaneleri'ne ve Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı bulunan anasınıfları, kreş ve gündüz bakım evlerine giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu toplam 210 çocuğun davranışını değerlendirmek üzere annelerle görüşüleceği için birden fazla çocuğu olan 210 anneden oluşmaktadır.

Araştırmada örneklem seçilmemiş olup evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve ulaşılabilen 140 (%66,6) çocuğun anneleri ile görüşülmüştür.

4.4. DEĞİŞKENLER

4.4.1. Bağımsız Değişkenler

Sosyodemografik ve ekonomik özellikler

- ✓ Annenin ve babanın öğrenim durumu
- ✓ Çocuk sayısı
- ✓ Çocukların yaşları
- ✓ Çocukların cinsiyetleri
- ✓ Aile tipi
- ✓ Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi

Kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenler

- ✓ Çocuğun yaşı
- ✓ Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu
- ✓ Kendilerine ait eşyaları (yatak, dolap, kitap, oyuncak...) olma durumu

4.4.2. Bağımlı Değişken

- ✓ Kardeş Kıskançlığı

4.5. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ

4.5.1. Bağımsız Değişkenlerin Değerlendirilmesi

4.5.1.1. Sosyodemografik ve ekonomik özelliklere ait tanım ve ölçütler

Anne ve babanın öğrenim durumu: Öğrenim durumu en son bitirilen okul göz önüne alınarak sorgulandı. Öğrenim durumuna ilişkin veriler; okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olarak toplandı.

Çocuk sayısı: Ailenin yaşayan çocuk sayısı soruldu.

Çocukların yaşları: Doğum tarihleri sorularak alınan yanıt ile yaş hesaplandı.

Çocukların cinsiyeti: Kız veya erkek olarak değerlendirildi.

Aile tipi: Ailede birlikte yaşanan kişilere göre anne-baba-çocuklar, anne-baba-çocuklar-aile büyükleri, anne ya da baba ölmüş veya boşanmış-çocuklar olarak soruldu. Çekirdek aile, geniş aile, parçalanmış aile olarak gruplandırıldı.

Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi: En uzun yaşadığı yere göre köy, ilçe ve il olarak soruldu.

4.5.1.2. Kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenlere ait tanım ve ölçütler

Çocuğun yaşı: Çocuğun doğum tarihi sorularak alınan yanıt ile yaş hesaplandı.

Ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu: Anaokuluna devam eden çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu 1, 2, 3 ve 4 şeklinde sorgulandı.

Kendilerine ait eşyaları (yatak, dolap, kitap, oyuncak...) olma durumu: Kendilerine ait eşyalarının olup olmadığı evet hayır şeklinde soruldu.

4.6. VERİ TOPLAMA ARACI VE ÖZELLİKLERİ

4.6.1. Veri Toplama Formunun Hazırlanması

Veriler iki bölümlü bir anket formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anketin birinci bölümü; demografik bilgiler ile kardeş

kıskançlığını ve annelerin çocuk yetiştirme biçimlerini etkileyebilecek etkenleri içeren sorulardan oluşmaktadır.

İkinci bölümde ise; kardeş kıskançlığında görülebilecek belirti ve bulgulara yönelik 30 soru bulunmaktadır. Anket formunda kardeşi olacağını öğrendikten ve kardeşi doğduktan hemen sonra ve şu anda kıskançlık olarak değerlendirilebilecek davranışlar 2 bölüm şeklinde düzenlenmiştir. Her ifade için katılımcı görüşünü iki bölümü de ayrı ayrı değerlendirmek üzere “evet var” ya da “hayır yok” şeklinde kutucukların içine “X” işareti koyarak belirtmektedir. Anket, okullarda düzenlenen veli toplantısına katılan annelere yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur.

Bu çalışmada kıskançlığı ölçme amacıyla kardeş kıskançlığında görülebilecek belirtiler arasında en yüksek korelasyonu veren maddeler 0.61-1.00 arasında olup 3 puan, orta düzeyde ilişkili maddeler 0.31-0.60 arasında olup 2 puan ve düşük düzeyde korelasyon gösterenler ise 0.00-0.30 arasında değişmekte ve 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Toplam-madde korelasyonu sonucuna göre; kıskançlık ölçeğinde 1 puan olarak belirlenen maddeler 3, 4, 5, 7, 8, 14, 23, 24, 26, 30; 2 puan olarak belirlenen maddeler 1, 2, 6, 9, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 27, 28, 29 ve 3 puan olarak belirlenen maddeler 11, 12, 13, 21, 25’dir.

Daha sonra kıskançlık ölçeğindeki yukarıdaki gruplarda yer alan maddelere gidilerek, daha önce “1” olarak girilen değerler gösterdiği korelasyon değerine göre “1”, “2” ve “3” şeklinde yeniden puanlanmıştır. Daha sonra her bir çocuğun toplam kıskançlık puanları hesaplanmıştır. Birinci grupta toplam 10 madde olduğu için 10 puan (1x10), ikinci grupta toplam 15 madde olduğu için 30 puan (2x15) ve üçüncü grupta da toplam 5 madde olduğu için 15 puan (3x5) elde edebileceklerdir. Bu yüzden elde edebilecekleri en yüksek puan 55; en düşük puan ise 0 puandır. Çocukların ölçekten elde edebilecekleri puanlar dikkate alınarak kıskançlık puan aralıkları şu şekilde oluşturulmuştur.

0-10 puan: Kıskançlık yok (Birinci gruptan elde edilebilecek puan oranına göre).
11-40 puan: Kısmen kıskançlık var (İkinci gruptan elde edilebilecek puan oranına göre).
41-55 puan: Kıskançlık var (Üçüncü gruptan elde edilebilecek puan oranına göre)

4.6.2. Veri Toplama Formunun Uygulanması

Araştırma kapsamına alınan anaokulu yöneticileri ile görüşülerek, kardeşi olan çocuklar tespit edilmiştir. Tespit edilen çocukların anneleri evde görüşmeyi kabul etmedikleri için anneler okula çağırılmışlardır. Toplantıya gelen annelerle anketler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak doldurulmuştur. Toplantıya 140 çocuğun annesi, 11 çocuğun babası gelmiştir. Veriler değerlendirilirken babaların çocuklarını yeteri kadar değerlendiremeyecekleri düşünülmüştür. Eksik doldurulan 34 anket ve babaların doldurmuş olduğu 11 anket araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

4.7. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler “SPSS for windows 11.0” paket programına aktararak bilgisayar ortamında değerlendirildi (46). Bağımlı gruplarda t testi ve Ki-kare testleri kullanıldı. Analiz sonuçları %95 güven aralığında değerlendirildi.

4.8. ZAMAN ÇİZELGESİ

	2004 Aylar								2005 Aylar								
	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Konu Seçimi																	
Kaynak İnceleme																	
Planlama																	
İzin ve Onay Alma																	
Veri Toplama																	
Verilerin Bilgisayara Aktarılması																	
Veri Değerlendirme																	
Yazım																	

BÖLÜM 5

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan annelerin sosyodemografik özellikleri Çizelge 5.1’de yer almaktadır.

Çizelge 5.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Değişken	Sayı	%
Çocuğun yaşı (n=140)		
6	91	65.0
5	27	19.3
4	21	15.0
3	1	0.7
Aile Tipi (n=140)		
Çekirdek	117	83.6
Geniş	16	11.4
Parçalanmış	7	5.0
Yerleşim birimi * (n=140)		
İl merkezi	127	90.7
İlçe merkezi	9	6.4
Köy	4	2.9
Çocuk sayısı (n=140)		
2	125	89.3
3	14	10.0
4 ve üzeri	1	0.7
Annenin eğitimi (n=140)		
Üniversite	58	41.4
Lise	41	29.3
Ortaokul	13	9.3
İlkokul	27	19.3
OYD+OY	1	0.7
Babanın eğitimi (n=140)		
Üniversite	58	41.4
Lise	40	28.6
Ortaokul	29	20.7
İlkokul	13	9.3

* Ailenin en uzun süre yaşadıkları yerleşim birimini ifade etmektedir.

Çizelge 5.1’de çocukların yaş dağılımları incelendiğinde; %0.7’sinin (n=1) 3 yaş, %15.0’inin (n=21) 4 yaş, %19.3’ünün (n=27) 5 yaş ve %65.0’inin (n=91) 6 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Aile tipleri incelendiğinde; %83.6’sının (n=117) çekirdek aile, %11.4’ünün (n=16) geniş aile ve %5.0’inin (n=7) ise parçalanmış aile yapısı olduğu bulunmuştur. Ailelerin %90.7’sinin (n=127) en uzun süre il merkezinde yaşadığı, %89.3’ünün (n=125) 2 çocuğa, %10.0’unun (n=14) 3 çocuğa sahip olduğu saptanmıştır. Anne ve babaların eğitim durumlarını incelediğimizde ise; hem annelerin %41.4’ünün (n=58) hem de babaların %41.4’ünün (n=58) üniversite mezunu olduğu bulunmuştur.

Çizelge 5.2’de yuvaya giden çocuğunun kaçınıcı çocuğu olduğu sorulduğunda; çocukların %43.6’sının (n=61) ailenin ilk çocuğu, %55.0’inin (n=77) ikinci çocuğu olduğu, diğer çocuklarını yuvaya veya anaokuluna gönderip göndermedikleri sorulduğunda %53.6’sının (n=75) gönderdiği saptanmıştır. Ailelerin %99.3’ünün (n=139) çocuğunu isteyerek dünyaya getirdiği, %94.3’ünün (n=132) çocuklarında herhangi bir sağlık sorunu olmadığı, %80.7’sinin (n=113) çocuğuna ismi dışında seslenmediği belirlenmiştir. Annelerin %50.0’si (n=70) çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. Çocukların %75.7’sinin (n=106) kardeşi ile aynı odada kaldığı, %93.6’sının (n=131) kendilerine ait eşyalarının olduğu belirlenmiştir. Annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, kendi annelerinden ne düzeyde etkilendiğini ortaya çıkarmak amacıyla annelere kendi yetiştiriliş tutumları ile görüşleri sorulmuştur. Araştırmaya katılan annelerin %35.0’i (n=49) kendi annelerinin “aşırı koruyucu”, %28.6’sı (n=40) “otoriter”, %17.1’i (n=24) “demokratik”, %14.3’ü (n=20) “aşırı hoşgörülü”, %4.3’ü (n=7) “ilgisiz” ve %0.7’si (n=1) “sürekli şiddet” içeren tutum sergiledikleri görüşünde oldukları saptanmıştır.

Çizelge 5.2. Kardeş Kıskançlığını Etkileyebileceği Düşünülen Özelliklerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Kaçıncı çocuk (n=140)		
1	61	43.6
2	77	55.0
3	1	0.7
4 ve üzeri	1	0.7
Yuvaya gönderme (n=140)		
Evet	75	53.6
Hayır	65	46.4
Çocuğu isteme (n=140)		
Evet	139	99.3
Hayır	1	0.7
Sağlık sorunu olma (n=140)		
Evet	8	5.7
Hayır	132	94.3
İsmi dışında seslenme (n=140)		
Evet	27	19.3
Hayır	113	80.7
Aynı odada kalma (n=140)		
Evet	106	75.7
Hayır	34	24.3
Kendilerine ait eşyaları olma (n=140)		
Evet	131	93.6
Hayır	9	6.4
Bilgi alma durumu (n=140)		
Evet	74	52.9
Hayır	66	47.1
Yeterli Bulma (n=140)		
Evet	70	50.0
Hayır	70	50.0
Anne Tutumu (n=140)		
Aşırı koruyucu	49	35.0
Otoriter	40	28.6
Demokratik	24	17.1
Aşırı hoşgörülü	20	14.3
İlgisiz	6	4.3
Şiddet içeren	1	0.7

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp almadıkları değerlendirildiğinde; %52.9'unun (n=74) bilgi aldığı; bu bilgiyi nereden edindikleri sorulduğunda ise, %39.3'ünün (n=55) "kitap ve dergiden", %4.3'ünün (n=6) "televizyon ve radyodan" şeklinde belirtmiştir (Çizelge 5.3.).

Çizelge 5.3. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusundaki Bilgi Kaynaklarının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Kitap-dergi	55	39.3
Televizyon-radyo	6	4.3
Seminer-konferans	3	2.2
Doktor	2	1.4
Komşu	2	1.4
Arkadaş	2	1.4
Anaokulu öğretmeni	1	0.7
Hepsi	3	2.2
Toplam	74	52.9

Ailelerin daha koruyucu tutum sergilemelerine ve kardeş kıskançlığına neden olabileceği düşünülerek annelere çocuklarının sürekli bir sağlık sorunu olup olmadığı sorulduğunda; çocukların %5.7'sinin (n=8) sürekli bir sağlık sorunu olduğu saptanmıştır. Çocukların sağlık sorunlarının dağılımı incelendiğinde; çocukların %4.3'ünün (n=6) allerjik bronşit, %0.7'sinin (n=1) kalp rahatsızlığı ve %0.7'sinin (n=1) tortikolis olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların çocuklarının isteklerini ifade etme yolları sorulduğunda; %75.0'inin (n=105) konuşarak, %28.0'inin (n=20) ağlayarak, %3.6'sının (n=5) küserek ve %1.4'ünün (n=2) ise bağırarak isteklerini ifade ettiği saptanmıştır (Çizelge 5.4.).

Çizelge 5.4. Çocukların İsteklerini İfade Etme Yöntemleri

Değişken	Sayı	%
Konuşarak	105	75.0
Ağlayarak	28	20.0
Küserek	5	3.6
Bağırarak	2	1.4
Toplam	140	100

Çizelge 5.5’de annelere çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunları çözmek için ne yaptıkları sorulmuştur. Annelerin %56.4’ü (n=79) “eşlerine”, %16.4’ü (n=23) “aile büyüklerine”, %15.1’i (n=21) “doktora”, %9.2’si (n=13) “anaokulu öğretmenine”, %2.9’ü (n=4) “arkadaşlarına” danıştığını ifade etmiştir.

Çizelge 5.5. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusunda Karşılaştıkları Sorunları Danıştığı Bireylerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Eşime	79	56.4
Aile büyüklerime	23	16.4
Doktora	21	15.1
Anaokulu öğretmenine	13	9.2
Arkadaşlarıma	4	2.9
Toplam	140	100

Çocukların bakımını paylaşmak konusunda annelere ailede çocukla en çok kimin ilgilendiği sorulduğunda ise; araştırmaya katılan annelerin %88.6’sı (n=124) “kendisinin”, %6.4’ü (n=9) “aile büyüklerinin”, %4.3’ü (n=6) “eşinin”, %0.7’si (n=1) “bakıcının” ilgilendiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 5.6.).

Çizelge 5.6. Çocuk İle Ailede En Çok İlgilenen Bireylerin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Anne	124	88.6
Aile büyükleri	9	6.4
Baba	6	4.3
Bakıcı	1	0.7
Toplam	140	100

Çizelge 5.7’de çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği bazı davranışlar yönünden dağılımı verilmektedir. Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra en fazla gösterdikleri kıskançlık davranışları; %57.9’unda (n=81) kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme, %52.1’inde (n=76) kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını istememe, %45.7’sinde (n=64) kardeşine farklı davranıldığını söyleme davranışlarıdır. En az rastlanan kıskançlık davranışları ise; %5.0’inde (n=7) davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alma, %6.4’ünde (n=9) altına kakasını yapma ve %6.4’ünde de (n=9) şişmanlama

davranışlarıdır. Aynı çocukların şu anda en fazla gösterdikleri kıskançlık davranışları ise; %65.7'sinde (n=92) kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme, %60.7'sinde (n=85) kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını istememe, %56.4'ünde (n=79) kardeşine farklı davranıldığını söyleme davranışları iken, şu anda en az rastlanan kıskançlık davranışları; %4.3'ünde (n=6) altına kakasını yapma, %4.3'ünde (n=6) anaokuluna gitmeyi istememe ve %7.1'inde de (n=10) şişmanlama davranışlarının olduğu saptanmıştır.

Çizelge 5.7. Çocukların Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra ve Şu Anda Sergilediği Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Kıskançlık Davranışları	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra			Şu Anda		
	Sıra*	Evet		Sıra*	Evet	
	No	Sayı	%	No	Sayı	%
İçine kapanma	12	35	25.0	15	33	23.6
Yemek yeme alışkanlığında Azalma	15	27	19.3	18	28	20.0
Zayıflama	18	20	14.3	22	17	12.1
Yemek yeme alışkanlığında artma	19	14	10.0	21	20	14.3
Şişmanlama	21	9	6.4	24	10	7.1
Altını ıslatma	16	25	17.9	20	22	15.7
Altına kakasını yapma	21	9	6.4	25	6	4.3
Parmak emme	17	21	15.0	16	31	22.1
Tırnak yeme	10	37	26.4	7	62	44.3
Kekemelik, bebekçe....gibi konuşma bozukluğu	17	21	15.0	17	30	21.4
Sinirlilik	5	59	42.1	6	72	51.4
Huzursuzluk	7	55	39.3	7	62	44.3
Saldırgan davranışlar	9	38	27.1	13	39	27.9
Anaokuluna gitmeyi istememe	20	12	8.6	25	6	4.3
Bir işe, bir uğraşa dikkatini verememe	14	28	20.0	14	36	25.7

Kardeşine yönelik zarar verici davranma	13	33	23.6	9	53	37.9
Sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorma	3	64	45.7	4	79	56.4
Eve gelen yabancıya farklı davranışlar	12	35	25.0	7	62	44.3
Yatma saatlerinde değişiklik	16	25	17.9	12	41	29.3
Sakarlık davranışı	16	25	17.9	19	24	17.1
Aşırı şımarık davranma	10	37	26.4	11	48	34.3
Korkularının olması	11	36	25.7	10	52	37.1
Davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alma	22	7	5.0	23	13	9.3
Kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmama	4	62	44.3	5	74	52.9
Kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunma	8	43	30.7	8	57	40.7
Kendisine bir şey alınırken kardeşine de istememe	2	76	52.1	3	81	57.9
Kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme	1	81	57.9	1	92	65.7
Meme emmek isteme	11	36	25.7	21	20	14.3
Kardeşine farklı davranıldığını söyleme	3	64	45.7	2	85	60.7
Kardeşinin bakımına katılmak isteme	6	56	40.0	7	62	44.3

* Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda en fazla gözlenen kıskançlık davranışlarının en az gözlenene doğru sıralanmasını ifade etmektedir. Çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarının farklı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımlı gruplar için t-testi yapılmıştır. Çizelge 5.8’de çocukların kıskançlık davranış puanlarının karşılaştırılması verilmektedir.

Çizelge 5.8. Çocukların Şu Anki ve Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranış Puanlarının Karşılaştırılması

Değişim	Sayı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p*
Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra	140	7.69	4.67	3.939	0.000
Şu anda	140	9.41	4.54		

* Anlamlılık

Çizelge 5.8 incelendiğinde, çocukların kıskançlık davranış puanlarında bir artış olduğu gözlenmektedir. Çocukların şu anki kıskançlık davranışları ($\bar{x} = 9.41$), kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarına göre anlamlı düzeyde yüksektir ($t=3.939$; $p=0.00$).

Annelere çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda konuşmada bozulma olup olmadığı sorulduğunda, %29.3'ünde ($n=41$) konuşma bozukluğu olduğu saptanmıştır. Çocukların konuşma bozukluğunun dağılımı incelendiğinde (Çizelge 5.9.); %24.3'ünde ($n=34$) bebekçe konuşma, %2.9'unda ($n=4$) kekemelik, %2.1'inde ($n=3$) peltekçe konuşma olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.9. Çocukların Konuşma Bozukluğunun Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Bebekçe konuşma	34	24.3
Kekemelik	4	2.9
Peltekçe konuşma	3	2.1
Toplam	41	29.3

Çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda da yuvaya gitmeyi isteyip istemedikleri annelere sorulduğunda, %7.1'inin ($n=10$) yuvayı gitmeyi istemediği saptanmıştır. Yuvaya gitmeyi istememe nedenleri incelendiğinde; %2.9'u ($n=4$) “anneden ayrılmak istememe”, %1.4'ü ($n=2$) “sokakta oynamak isteme” ve %1.4'ü ($n=2$) “yuvada sıkılma” olduğunu bulunmuştur (Çizelge 5.10.).

Çizelge 5.10. Çocuklarının Yuvaya Gitmeyi İstememe Nedenlerinin Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Anneden ayrılmak istememe	4	2.9
Sokakta oynamak isteme	2	1.4
Yuvadan sıkılma	2	1.4
Bırakıp gideceklerini düşünme	1	0.7
Tuvaletini kendi yapamama	1	0.7

Toplam	10	7.1
--------	----	-----

Çizelge 5.11’de çocukların kardeşine yönelik zarar verici nitelikteki davranışları yer almaktadır. Annelere, çocuklarının kardeşine yönelik zarar verici davranışları olup olmadığı sorulduğunda %45.7’sinin (n=64) kardeşine zarar verici davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Bu davranışların dağılımı incelendiğinde; %26.4’ünün (n=37) kardeşini ısırıldığı, %7.9’unun (n=11) çimdiklediği, %7.1’inin (n=10) vurduğu, %3.6’sının (n=5) iteklediği ve %0.7’sinin (n=1) ağızken ağızını kapadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.11. Çocukların Kardeşlerine Yönelik Zarar Verici Nitelikteki Davranışlarının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Isırma	37	26.4
Çimdikleme	11	7.9
Vurma	10	7.1
İtekleme	5	3.6
Ağızken ağızını kapama	1	0.7
Toplam	64	45.7

Çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda eve gelen yabancıya karşı farklı davranışlar sergileyip sergilemediği sorulduğunda, %47.1’inin (n=66) yabancıya karşı farklı davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Çizelge 5.12.’de bu davranışların dağılımı incelendiğinde; %20.0’sinin (n=28) şımarık davrandığı, %17.1’inin (n=24) konuşmadığı, %10.0’unun (n=14) saldırgan davrandığı saptanmıştır.

Çizelge 5.12. Çocukların Eve Gelen Yabancıya Karşı Sergilediği Farklı Davranışların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Şımarık davranma	28	20.0
Konuşmama	24	17.1
Saldırgan davranma	14	10.0
Toplam	66	47.1

Annelere, çocuklarının kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda korkularının olup olmadığı sorulduğunda, %40.6'sının (n=57) korkusu olduğu saptanmıştır. Çizelge 5.13'te çocukların korkularının dağılımı incelendiğinde; %22.1'inin (n=31) karanlıktan, %17.1'inin (n=24) yalnız kalmaktan, %1.4'ünün (n=2) rüyasında gördüklerinden korktukları belirlenmiştir.

Çizelge 5.13. Çocukların Korkularının Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Karanlıktan	31	22.1
Yalnız kalmak	24	17.1
Rüyasında gördükleri	2	1.4
Toplam	57	40.6

Annelere çocuklarının davranışlarıyla ilgili etraftan şikayet alıp almadıkları sorulduğunda; annelerin %10.7'si (n=15) şikayet aldıklarını belirtmişlerdir. Şikayetlerinin dağılımı incelendiğinde (Çizelge 5.14.) anneler şikayetlerin; %7.1'i (n=10) "söz dinlememe", %2.9'u (n=4) "gürültü yapma", %0.7'si (n=1) "çok şımarık davranma" olduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 5.14. Çocukların Davranışlarıyla İlgili Annelerin Çevreden Aldıkları Yakınmaların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Söz dinlememe	10	7.1
Gürültü yapma	4	2.9
Şımarık davranma	1	0.7
Toplam	15	10.7

Annelere çocukların kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunup bulunmadığı sorulduğunda; %47.1'inin (n=66) bu davranışlarda bulunduğu belirlenmiştir. Çizelge 5.15'te kardeşini severken gösterdiği aşırı davranışların dağılımı incelendiğinde; %40.0'ının (n=56) kardeşini okşarken sıktığı, %4.3'ünün (n=6)

oyarken düşürdüğü, %1.4'ünün (n=2) oynarken vurduğu, %1.4'ünün (n=2) öperken ısırması tespit edilmiştir.

Çizelge 5.15. Çocukların Kardeşlerini Severken Gösterdiği Aşırı Davranışların Dağılımı

Değişken	Sayı	%
Okşarken sıkma	56	40.0
Oynarken düşürme	6	4.3
Öperken ısırma	2	1.4
Oynarken vurma	2	1.4
Toplam	66	47.1

Çizelge 5.16. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok	Kısmen Var	Var			
İkinci	50	%89.3	67	%89.3	8	%88.9
Üçüncü	6	%10.7	8	%10.7	1	%11.1
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=0.002, p=0.999$$

Çizelge 5.16'da, anaokuluna devam eden çocuğun, ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı verilmektedir. Anaokuluna giden 140 çocuğun %89.3'ünün ailenin ikinci çocuğu (n=125), %10.7'sinin de (n=15) üçüncü çocuk olduğu saptanmıştır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kıskançlık bulunmayan 56 çocuğun %89.3'ü (n=50) ailenin ikinci çocuğu, %10.7'si (n=6) ailenin üçüncü çocuğudur. Kısmen kıskançlık

gözlenen 75 çocuğun %89.3'i (n=67) ikinci, %10.7'si (n=8) üçüncü çocuktur. Kıskançlık bulunan 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %88.9'unun (n=8) ikinci, %11.1'inin (n=1) de ailenin üçüncü çocuğu olduğu anlaşılmıştır. Kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=0.002$, $p>0.05$). Yani ailenin ikinci ya da üçüncü çocuğu olan çocukların dağılımları hem kıskançlık bulunmayan, hem de kısmen ya da büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları ile birbirine benzemektedir.

Çizelge 5.17. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğuna Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kaçınıcı Çocuk Olduğu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok	Kısmen Var	Var			
İkinci	30	%90.9	53	%84.1	42	%95.5
Üçüncü	3	%9.1	10	%15.9	2	%4.5
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0

$$\chi^2=3.594, p=0.166$$

Anaokuluna devam eden çocuğun ailenin kaçınıcı çocuğu olduğu ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı da incelenen bir diğer araştırma problemidir. Çizelge 5.17 incelendiğinde, anaokuluna devam eden 140 çocuğun %89.3'ünün ailenin ikinci çocuğu (n=125), %10.7'sinin de (n=15) üçüncü çocuk olduğu saptanmıştır. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kıskançlık bulunmayan 33 çocuğun %90.9'u (n=3) ailenin ikinci çocuğu iken, %9.1'i (n=3) ailenin üçüncü çocuğudur. Şu anda kısmen kıskançlık gözlenen 63 çocuğun %84.1'i (n=53) ikinci, %15.9'u (n=10)

ise üçüncü çocuktur. Büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %95.5'inin (n=42) ikinci, %4.5'inin (n=2) üçüncü çocuk olduğu anlaşılmıştır. Şu anki kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde anlamlı fark gözlenmemiştir ($\chi^2=3.594$, $p>0.05$). Ailenin ikinci ya da üçüncü çocuğu olan çocukların dağılımları hem şu anda kıskançlık bulunmayan, hem de şu anda kısmen ya da büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların dağılımları ile birbirine benzemektedir.

Çizelge 5.18. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
İlköğretim ve Altı	19	%33.9	18	%24.3	3	%33.3
Ortaöğretim	20	%35.7	17	%23.0	4	%44.4
Yükseköğretim	17	%30.4	39	%52.7	2	%22.3
Toplam	56	%100.0	74	%100.0	9	%100.0
$\chi^2=8.267$, $p=0.082$						

Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumu ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.18'de verilmiştir. Çizelge 5.18 incelendiğinde, anaokuluna devam eden 139 çocuğun %28.8'inin annesinin öğrenim durumu ilköğretim ya da daha az iken (n=40), %29.5'inin (n=41) ortaöğretim, %41.7'sinin de yükseköğretim (n=58)

olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrenmesine rağmen kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %33.9'unun annesinin öğrenim durumu ilköğretim ve daha az (n=19), %35.7'sinin (n=20) ortaöğretim, %30.4'ünün (n=17) yükseköğretim olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 74 çocuğun %24.3'ünün (n=18) annesi ilköğretim ve daha az öğrenim durumuna sahipken, %23.0'ü (n=17) ortaöğretim ve %52.7'si (n=39) yükseköğretim düzeyinde öğrenim durumuna sahiptir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %28.8'inin annesi ilköğretim ve altı (n=3), %29.5'inin (n=2) ortaöğretim, %22.3'sinin annesi de yükseköğretim (n=2) düzeyinde öğrenim görmüştür. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile annelerinin öğrenim durumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=8.267$, $p>0.05$). Annelerinin öğrenim durumu ilköğretim ve altı, ortaöğretim ya da yükseköğretim olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları farklı değildir.

Çizelge 5.19. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumuna Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Annesinin Öğrenim Durumu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
İlköğretim ve Altı	12	%36.4	18	%29.0	10	%22.7
Ortaöğretim	9	%27.3	19	%30.6	13	%29.5
Yükseköğretim	12	%36.4	25	%40.4	21	%47.8

Toplam	33	%100.0	62	%100.0	44	%100.0
--------	----	--------	----	--------	----	--------

$\chi^2=1.941, p=0.747$

Anaokuluna devam eden çocuğun annesinin öğrenim durumu ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.19’da verilmektedir. Çizelge 5.19’da anaokuluna devam eden 139 çocuğun %28.8’inin (n=40) annesinin öğrenim durumu ilköğretim ya da daha az iken, %29.5’inin (n=41) ortaöğretim, %41.7’sinin de (n=58) yükseköğretim olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %36.4’ünün (n=12) annesinin öğrenim durumu ilköğretim ve daha az, %27.3’ünün (n=9) ortaöğretim, %36.4’ünün (n=12) yükseköğretim olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 62 çocuğun %29.0’unun (n=18) annesi ilköğretim ve daha az öğrenim durumuna sahipken, %30.6’sının (n=19) ortaöğretim, %40.4’ünün (n=25) yükseköğretim düzeyinde öğrenim durumuna sahiptir. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %22.7’sinin (n=10) annesi ilköğretim ve altı, %29.5’inin (n=13) ortaöğretim, % 47.8’sinin (n=21) annesi de yükseköğretim düzeyinde öğrenim görmüştür. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile annelerinin öğrenim durumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=1.941, p>0.05$). Annelerinin öğrenim durumu ilköğretim ve altı, ortaöğretim ya da yükseköğretim olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı ile kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.20’de verilmiştir.

Çizelge 5.20. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkına Göre, Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkı	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
1-2 Yaş	21	%37.5	25	%33.3	4	%44.4
3-4 Yaş	20	%35.7	29	%38.7	4	%44.4
5 Yaş ve Üzeri	15	%26.8	21	%28.0	1	%11.2
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=1.417, p=0.841$$

Çizelge 5.20. incelendiğinde, anaokuluna devam eden 140 çocuğun %35.7'sinin (n=50) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş iken, %37.9'unun (n=53) 3-4 yaş, %26.4'ünün de 5 yaş ve daha fazla (n=37) olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %37.5'inin (n=21) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş, %35.7'sinin (n=20) 3-4 yaş ve %26.8'inin (n=15) ise 5 yaş ve daha fazla olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %33.3'ünün (n=25) kardeşiyle yaş farkı 1-2 yaş, %38.7'sinin (n=29) 3-4 yaş ve %28.0'inin de

(n=21) 5 yaş ve daha yukarı olduğu görülmektedir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %44.4'ünün (n=4) yaş farkının 1-2 yaş, %44.4'ünün (n=4) 3-4 yaş ve %11.2'sinin de (n=1) 5 yaş ve daha fazla aralarında yaş farkı bulunmaktadır. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile yaş farkları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=1.417$, $p>0.05$). Kardeşiyle aralarındaki yaş farkı 1-2 yaş, 3-4 yaş ya da 5 yaş ve daha fazla olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.21. Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkına Göre, Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Anaokuluna Devam Eden Çocuğun Kardeşiyle Arasındaki Yaş Farkı	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
1-2 Yaş	13	%39.4	19	%30.2	18	%40.9
3-4 Yaş	15	%45.5	23	%36.5	15	%34.1
5 Yaş ve Üzeri	5	%15.1	21	%33.3	11	%25.0
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0

$$\chi^2=4.459, p=0.347$$

Anaokuluna devam eden çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı ile şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.21'de verilmektedir. Çizelge 5.21'de anaokuluna devam eden 140 çocuğun %35.7'sinin (n=5) kardeşiyle arasındaki yaş farkı 1-2 yaş iken, %37.9'unun (n=53) 3-4 yaş, %26.4'ünün de

(n=37) 5 yaş ve daha fazla olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %39.4'ünün (n=13) kardeşiyle yaş farkının 1-2 yaş, %45.5'inin (n=15) yaş farkı 3-4 yaş ve % 15.1'inin (n=5) 5 yaş ve daha fazla olduğu gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun %30.2'sinin (n=19) 1-2 yaş, %36.5'inin (n=23) 3-4 yaş, %33.3'ünün (n=21) 5 yaş ve daha fazla yaş farkı bulunmaktadır. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %40.9'unun (n=18) yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin (n=15) 3-4 yaş, %25.0'inin (n=11) 5 yaş ve daha fazla aralarında yaş farkı gözlenmektedir. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile kardeşleriyle yaş farkları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=4.459$, $p>0.05$). Kardeşiyle aralarındaki yaş farkı 1-2 yaş, 3-4 yaş ya da 5 yaş ve daha fazla olan çocukların dağılımları içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.22. Aile Tipine Göre, Çocuğun Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Aile Tipi	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Çekirdek	46	%82.1	66	%88.0	5	%55.6
Geniş	7	%12.5	6	%8.0	3	%33.3
Parçalanmış	3	%5.4	3	%4.0	1	%11.1
Toplam	56	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$$\chi^2=6.478, p=0.166$$

Aile tipiyle çocuğun, kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.22’de verilmiştir. Çizelge 5.22’de aile tipi açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun dağılımları incelendiğinde; %83.6’sının (n=117) çekirdek aile, %11.4’ünün (n=16) geniş aile, %5.0’inin de (n=7) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %82.1’inin (n=46) çekirdek aile, %12.5’inin (n=7) geniş aile ve %5.4’ünün (n=3) parçalanmış aile tipinde olduğu gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %88.0’inin (n=66) aile tipi çekirdek, %8.0’inin (n=6) geniş ve %4.0’ünün de (n=3) parçalanmış ailedir. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %55.6’sının (n=5) çekirdek aile tipinde, %33.3’ünün (n=3) geniş aile tipinde ve %11.1’inin de (n=1) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile aile tipleri arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=6.478$, $p>0.05$). Çekirdek, geniş ya da parçalanmış aile tipleri içerisinde kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.23. Aile Tipine Göre, Çocuğun Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımları

Aile Tipi	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Çekirdek	29	%87.8	52	%82.5	36	%81.8
Geniş	2	%6.1	9	%14.3	5	%11.4
Parçalanmış	2	%6.1	2	%3.2	3	%6.8

Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0
--------	----	--------	----	--------	----	--------

$\chi^2=2.165$, $p=0.706$

Anaokuluna devam eden çocuğun aile tipiyle, şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı bağlantılı olarak araştırılan diğer bir araştırma sorusudur ve ilişki dağılımları Çizelge 5.23'te verilmektedir. Çizelge 5.23'te aile tipi açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun dağılımları incelendiğinde; %83.6'sının (n=117) çekirdek aile, %11.4'ünün (n=16) geniş aile, %5.0'inin de (n=7) parçalanmış aile tipinde olduğu görülmektedir. Çocuklar; şu anki kıskançlık davranışları açısından incelendiğinde ise, kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %87.8'inin (n=29) çekirdek aile, %6.1'inin (n=2) geniş aile ve %6.1'inin de (n=2) parçalanmış aile tipinde olduğu gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun %82.5'inin (n=52) aile tipi çekirdek, %14.3'ünün (n=9) geniş ve %3.2'sinin de (n=2) parçalanmış ailedir. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %81.8'inin (n=36) çekirdek aile tipinde, %11.4'ünün (n=5) geniş aile tipinde ve %6.8'inin de parçalanmış aile tipinde (n=3) olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile aile tipleri arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=2.165$, $p>0.05$). Çekirdek, geniş ya da parçalanmış aile tipleri içerisinde şu anda kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunan çocukların dağılımları benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.24. Anne Tutumuna Göre, Çocuğun Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonraki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımı

Annenin Tutumu	Kardeşi Olacağını Öğrendikten Sonra Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Aşırı Koruyucu	18	%32.1	26	%34.7	5	%55.6

Otoriter	18	%32.2	21	%28.0	2	%22.2
Aşırı Hoşgörülü	8	%14.3	17	%22.7	1	%11.1
Demokratik	12	%21.4	11	%14.6	1	%11.1
Toplam	26	%100.0	75	%100.0	9	%100.0

$\chi^2=4.131$, $p=0.659$

Annenin tutumuyla, çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı Çizelge 5.24'te verilmiştir. Çizelge 5.24'te annenin tutumu açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık dağılımları incelendiğinde; %35.0'inin (n=49) annelerinin aşırı koruyucu, %29.3'ünün (n=41) otoriter, %18.6'sının (n=26) aşırı hoşgörülü, %17.1'inin de (n=24) demokratik tutum sergilediği görülmektedir. Çocuklar; kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları açısından değerlendirildiğinde, kardeşi olacağını öğrendikten sonra kıskançlık davranışı göstermeyen 56 çocuğun %32.1'inin (n=18) annesinin aşırı koruyucu, %32.1'inin (n=18) otoriter, %14.3'ünün (n=8) aşırı hoşgörülü, %21.4'ünün de (n=12) demokratik davranışlar gösterdiği gözlenmektedir. Kısmen kıskançlık gösteren 75 çocuğun %34.7'sinin (n=26) anneleri aşırı koruyucu, %28.0'inin (n=21) otoriter, %22.7'si (n=17) aşırı hoşgörülü ve %14.6'sı (n=11) ise demokratik tavır takınmaktadır. Kardeşi olacağını öğrendikten sonra büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 9 çocuk incelendiğinde ise çocukların %55.6'sının (n=5) anneleri aşırı koruyucu, %22.2'sinin (n=2) otoriter, %11.1'inin (n=1) aşırı hoşgörülü ve %11.1'inin de (n=1) demokratik olduğu görülmektedir. Ki kare Testi sonucuna göre, çocukların kardeşinin olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışları ile annelerinin tutumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($\chi^2=4.131$, $p>0.05$). Aşırı koruyucu, otoriter, aşırı hoşgörülü ya da demokratik tutum gösteren annelerin çocukları içerisinde;

kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunanların oranı benzerlik göstermektedir.

Çizelge 5.25. Anne Tutumuna Göre, Çocuğun Şu Anki Kıskançlık Davranışlarının Dağılımı

Annenin Tutumu	Şu Anki Kıskançlık Davranışları					
	Yok		Kısmen Var		Var	
Aşırı Koruyucu	15	%45.4	18	%28.6	16	%36.4
Otoriter	9	%27.3	21	%33.3	11	%25.0
Aşırı Hoşgörülü	2	%6.1	14	%22.2	10	%22.7
Demokratik	7	%21.2	10	%15.9	7	%15.9
Toplam	33	%100.0	63	%100.0	44	%100.0

$\chi^2=6.531$, $p=0.366$

Son olarak anaokuluna devam eden çocuğun annesinin tutumuyla, çocuğun şu anki kıskançlık davranışları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiş ve ilişki dağılımı Çizelge 5.25'te verilmiştir. Çizelge 5.25'te annenin tutumu açısından anaokuluna devam eden 140 çocuğun şu anki kıskançlık dağılımları incelendiğinde; %35.0'inin (n=49) annelerinin aşırı koruyucu, %29.3'ünün (n=41) otoriter, %18.6'sının (n=26) aşırı hoşgörülü, %17.1'inin de (n=24) demokratik tutum sergilediği görülmektedir. Şu anda kıskançlık davranışı göstermeyen 33 çocuğun %45.5'inin (n=15) annesinin aşırı koruyucu, %27.3'ünün (n=9) otoriter, %6.1'inin (n=2) aşırı hoşgörülü, %21.2'sinin de (n=7) demokratik davranışlar gösterdiği gözlenmektedir. Şu anda kısmen kıskançlık gösteren 63 çocuğun

%28.6'sının (n=18) anneleri aşırı koruyucu, %33.3'ü (n=21) otoriter, %22.2'si (n=14) aşırı hoşgörölü ve %15.9'u (n=10) ise demokratik tavır takınmaktadır. Şu anda büyük ölçüde kıskançlık davranışları gösteren 44 çocuk incelendiğinde ise çocukların %36.4'ünün (n=16) anneleri aşırı koruyucu, %25.0'inin (n=11) otoriter, %22.7'sinin (n=10) aşırı hoşgörölü ve %15.9'unun da (n=7) demokratik olduğu görölmektedir. Ki-kare Testi sonucuna göre, çocukların şu anki kıskançlık davranışları ile annelerinin tutumları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=6.531$, $p>0.05$). Aşırı koruyucu, otoriter, aşırı hoşgörölü ya da demokratik tutum gösteren annelerin çocukları içerisinde; şu anda kıskançlık bulunmayan, kısmen kıskançlık bulunan ve büyük ölçüde kıskançlık bulunanların oranı benzerlik göstermektedir.

BÖLÜM 6

TARTIŞMA

Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışma, Zonguldak il merkezinde yuvaya ya da anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubunda çocukların kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çocuk için en değerli varlık anne ve baba olduğu için, çocuk anne ve babasının ilgi ve sevgisinin sadece kendisine ait olmasını ister. 3-6 yaşları arasındaki çocuklarda kıskançlık, eve yeni bir kardeşin gelmesiyle başlar. Çocuğun ailedeki yeri (yaş, sıra vs.) ve anne tutumu kardeş kıskançlığını etkileyebilecek etkenler arasında yer almaktadır (4,15).

Ülker ve Atlakın'ın bildirdiğine göre, kıskançlık her çocukta görülebilmekle birlikte büyük çocukların küçük kardeşlerini ya da küçük kardeşin abla ya da ağabeyini de kıskandığını söylemişlerdir (22). Bu araştırmada kıskançlık bulunan çocukların %95.5'inin ikinci, %4.5'inin ailenin üçüncü çocuğu olduğu bulunmuştur. Abla ya da ağabeyi ile kendisini kıyaslayan küçük çocuk, kendini güçsüz ve yetersiz hissedecektir (15). Başarısızlık ve yetersizlik duyguları, küçük çocukta kıskançlığa sebep olabileceği düşünülmüştür. Fakat çocukların kıskançlık davranışları ile kaçınıcı çocuk olma durumu arasındaki dağılımlara bakıldığında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Yavuzer'in bildirdiğine göre Podolsky, yaş farkı 1.5 ile 3.5 yıl arasında olan kardeşlerin kıskançlığının çok şiddetli olduğunu, Freud ise iki kardeşin birbirine karşı davranışlarının aralarındaki yaş farkından etkilendiği görüşünü savunmuşlardır (12). Kendisi ile kardeşi arasındaki yaş farkının az olduğu çocuklar, kendini diğer kardeşi ile daha fazla kıyaslayarak kıskançlık duygusunu daha hızlı ve daha yoğun bir şekilde hissedebilecekleri düşünülmüştür. Bu araştırmada, çocuklar arasındaki yaş farkı 1 ile 7 yıl arasında değişmekte olup ortalama 3 yıl olduğu saptanmıştır. Büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların

%40.9'unun yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin 3-4 yaş ve %25.0'inin 5 yaş ve daha fazla olduğu belirlenmiştir. Fakat dağılımlarına bakıldığında çocukların yaş farkı ile kıskançlık davranışları arasında ilişki olduğu bulunmamıştır.

Bu araştırmada, annelerin %35.0'i kendi annelerinin “aşırı koruyucu” tutum sergilediklerini bildirmiştir. Mızrakçı (1994) yaptığı araştırmada, aşırı hoşgörülü annelerin yetiştirdiği bireylerde öncelikle aşırı hoşgörülü anneliğe eğilim olduğunu söylemiştir (36). Aşırı koruyucu tutum sergileyen annelerin çocuklarının ürkek, inatçı, istediğini tutturan, kavgacı kişiliğe sahip çocuklar olduğu belirlenmiştir (34). Bu özelliklere sahip çocuğun hep çocuk kalmak isteyeceği için kendinden küçük kardeşi ile çatışma yaşayacağı, kardeşini kıskanacağı öngörülmüştür. Araştırmamızda, kıskançlık gösteren çocukların %28.6'sının anneleri aşırı koruyucu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Fakat dağılımlarına bakıldığında anne tutumu ile çocukların kıskançlık davranışları arasında ilişki belirlenememiştir.

Kardeş kıskançlığını etkileyen faktörlerden biri olan anne tutumu, eğitim düzeyi ile değişmekte olup eğitilmiş annelerin, çocuklarının fiziksel ve ruhsal gelişimine ve değişimine daha duyarlı olabilecekleri, uygun davranış modellerini sergileyebilecekleri düşünülmüştür. Kıskançlık davranışları çocukların %22.7'sinin annesi ilköğretim ve altı, %29.5'inin ortaöğretim, % 47.7'sinin annesi de yükseköğretim düzeyinde öğrenim gördüğü saptanmıştır. Fakat çocukların kıskançlık davranışları ile annelerin eğitim düzeyinin dağılımlarına bakıldığında aralarında ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Araştırmamızda kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocukların annelerinin sayısı yetersiz olduğu için çocukların kıskançlık davranışları ile çocuğun kaçınıcı çocuk olması, annesinin öğrenim durumu, çocuğun kardeşiyle arasındaki yaş farkı, aile tipi, ve anne tutumu arasında ilişki bulunmamıştır.

Toplumsal değişime bağlı aile yapısında görülen değişiklikler ocuk yetiştirme tutumlarına da yansımaktadır. Geniş ailelerde herkesin çocuklara gösterdiği davranış tutumları farklı ve onlara gösterilen sevgide denge sağlanamamaktadır. Çekirdek ailelerde ise anne ve baba çocuklarına daha eşit ilgi ve sevgi gösterirler (41). Aile içindeki bireylerin çocuklara gösterdiği sevgi ve ilgideki dengesizlik çocuklar arasında kıskançlık yaşanmasına sebep olacağı düşünülmüştür. Kıskançlık görülen çocukların %81.8'inin çekirdek ailede, %11.4'ünün geniş ailede ve %6.8'inin de parçalanmış ailede yaşadığı görülmektedir. Fakat araştırmamızda çocukların kıskançlık davranışları ile yaşadığı aile tipi arasında ilişki bulunmadığı belirlenmiştir.

Eve yeni bir kardeşin gelmesiyle anne ve babanın sevgisini kıskanan çocuğun, kardeşi büyüdükçe kıskançlık duygusunun da büyüdüğü grlmştr (12). Bu araştırmada çocukların kardeşi olacağını öğrendikten sonra ve şu anda sergilediği kıskançlık davranışlarında bir artış olduğu saptanmıştır. Anne ve baba tarafından kıskançlık duyguları iyileştirilemeyen, kardeşi hakkında duygu ve düşünceleri sorulmayan, bu duygularını anlatabilmesi için fırsat verilmeyen çocukların kıskançlıklarının da zaman içerisinde büyüdüğü düşünülmüştür.

Araştırmamızda, ocukların %65.7'sinin kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak istediği bulunmuştur. Büyük ocuk tek ocuk olarak büyür. Küçük kardeşi doğduğunda paylaşımı ya da ayırım yapmayı bilmediği için her şeyin kendisine ait olduğunu düşünerek kardeşinin eşyalarını kullanmak isteyeceği ngrlmştr.

Anne ya da babalar bazen farkında olmadan çocuklarından birini daha değerli seçebilirler. Onlar için o çocuğun yeri ayrı olabilir. Anne ya da baba bunu etrafına veya çocuklarına hissettirmediklerini düşünseler de, çocuklar bunu hisseder. Diğer ocuğun kendisinden daha değerli düşünen ocuk, anne ve babasına kardeşine farklı davranıldığını söyleyebileceği ngrlmştr. Bu araştırmada, çocukların %60.7'si kardeşine farklı davranıldığını söylemiştir.

Anne zamanın önemli bir kısmını, ilgiye ve bakıma ihtiyacı olan küçük bebeğe ayırır. Bu durumu farkında olan büyük çocuk kendisi ile artık ilgilenilmediğini düşünerek küçük kardeşe kendisini kıyaslama içinde bulur (8). İlgiye ve bakıma daha çok ihtiyacı olan küçük kardeşinin anne ve babası daha çok sevileceğini, kendisinin artık sevilmediğini düşündüğü için anne ve babaya sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorduğu düşünülmüştür. Bu araştırmada, çocukların %56.4'ü anne ve babaya sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorduğu saptanmıştır.

Araştırmamızda, çocukların %52.9'u kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmadığı tespit edilmiştir. Büyük çocuk kardeşi doğana kadar tek çocuk olarak büyümüştür. Anne ve babanın sevgisi de dahil olmak üzere evde her şey onundur. Bu yüzden paylaşmayı öğrenmeden büyür. Küçük kardeşi doğduğunda bu düzen değişir ve ilk önce anne ve babasının sevgisini paylaşmak zorunda kalır. Kardeşi büyüdükçe paylaşmayı daha küçükken öğrenmeyen çocuğun kıskançlığı da büyüyeceği için oyuncaklarını kardeşi ile paylaşmak istemeyeceği düşünülmüştür.

Kardeşini kıskanan çocukta geriye dönüş (regresyon) hareketleri görülebilir. Kardeşi doğduğunda büyük çocuk, tuvaletini kendi yapabildiği halde altını ıslatma, altına kakasını yapma, bebekçe konuşma, meme emmek isteme, parmak emme, yemek yeme alışkanlığında azalma gibi bebeklere özgü davranışları yapmaya başlayabilir (23). Kardeşini kıskanan çocuk, bebek gibi davranarak kaybettiği sandığı anne ve babasının sevgisini tekrar kazanacağını düşünerek bu hareketleri yaptığı düşünülmüştür. Bu araştırmada, çocukların %25.7'sinde meme emmek isteme, %24.3'ünde bebekçe konuşma, %19.3'nde yemek yeme alışkanlığında azalma, %17.9'unda altını ıslatma, %15.0'inde parmak emme, %6.4'ünde ise altına kakasını yapma davranışları olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM 7

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

Zonguldak İl Merkezi'nde yuvaya veya anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

8. Çocukların kıskançlık davranış puanlarında bir artış saptanmıştır. Çocukların şu anki kıskançlık davranışları ($\bar{x} = 9.41$), kardeşi olacağını öğrendikten sonraki kıskançlık davranışlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($t=3.939$; $p=0.00$).
9. Kıskançlık davranışları açısından çocukların kaçınıcı çocuk olduklarına göre dağılımları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, 0.05 düzeyinde fark anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2=3.594$, $p=0.166$). Çocukların kıskançlık davranışları ile kaçınıcı çocuk olma durumu arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir.
10. Çocukların kıskançlık davranışları ile annelerinin eğitim durumu arasında ilişki olmadığı saptanmıştır. Yapılan Ki kare Testi sonucuna göre, anlamlı bir fark bulunmamıştır ($\chi^2=1.941$, $p=0.747$).
11. Araştırmamızda çocuklar arasındaki yaş farkı 1 ile 7 arasında değişmekte olup ortalama 3 yıl olduğu saptanmıştır. Büyük ölçüde kıskançlık gösteren çocukların %40.9'unun yaş farkı 1-2 yaş, %34.1'inin 3-4 yaş ve %25.0'inin 5 yaş ve daha fazla olduğu belirlenmiştir. Fakat dağılımlarına bakıldığında çocukların yaş farkı ile kıskançlık davranışları arasında ilişki olduğu bulunmamıştır ($\chi^2=4.459$, $p=0.347$).

12. Kıskançlık görülen çocukların %81.8'inin çekirdek ailede, %11.4'ünün geniş ailede ve %6.8'inin de parçalanmış ailede yaşadığı görülmektedir. Fakat araştırmamızda çocukların kıskançlık davranışları ile yaşadığı aile tipi arasında ilişki bulunmadığı saptanmıştır ($\chi^2=2.165$, $p=0.706$).
13. Araştırmamızda, kıskançlık gösteren çocukların %28.6'sının anneleri aşırı koruyucu tutum sergiledikleri saptanmıştır. Fakat dağılımlarına bakıldığında anne tutumu ile çocukların kıskançlık davranışları arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($\chi^2=6.531$, $p=0.366$).
14. Bu araştırmada, çocukların %25.7'sinde meme emmek isteme, %24.3'ünde bebekçe konuşma, %19.3'ünde yemek yeme alışkanlığında azalma, %17.9'unda altını ıslatma, %15.0'inde parmak emme, %6.4'ünde ise altına kakasını yapma davranışları olduğu tespit edilmiştir.

7.2. ÖNERİLER

Zonguldak İl Merkezi'nde yuvaya ya da anasınıfına giden, kardeşi olan 3-6 yaş grubu çocuklarda kardeş kıskançlığını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmada yıkıcı yoğunlukta olan, kıskançlık duyguları iyileştirilmeyen çocukların, kardeşleri büyüdükçe kıskançlıklarının da büyüdüğü görülmüştür. Çocuğun bu duygusunu, yetişkinliğine taşımaması için çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

5. Anne ve babalara çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara karşı doğru yaklaşım biçimi gibi konuların ortaokul ve lise düzeyinde temel eğitim içeriğinde ele almak, ana-baba okulları yaygınlaştırılarak, anne ve babaların bu konularda eğitilmeleri yararlı olacaktır.
6. Ana-Çocuk Sağlığı Merkezlerinde, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Çocuk Sağlığı Klinikleri ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında sağlıklı ve topluma uyum sağlayabilen çocukları yetiştirme programları uygulanabilir. Özellikle çocuk sağlığı ve halk sağlığı hemşirelerinin bu konuda eğitim programları planlayıp uygulamaları önerilebilir. Hemşirelerin ana-baba eğitim programlarının geliştirilmesi uygulanmasında rol alabilmesi için okul öncesi eğitim kurumlarıyla ve sağlık kurumları arasında işbirliği yapılması yararlı olacaktır.
7. Kardeş kıskançlığından doğan olumsuz duyguları, henüz tümüyle yerleşmeden en aza indirmenin birçok yolu vardır. Bu hedeflere ulaşabilmek için sağlığı koruma ve geliştirme sorumluluğunu üstlenen hemşirelerinde aile merkezli bakımda, çocuk sahibi olan anne ve babalara kardeş kıskançlığı konusunda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermeleri önerilir.

8. Bu araştırmada, annelerin ocuk yetiştirme konusunda bilgi aldıkları kaynaklar arasında kitap-derginin ilk sırada, televizyon-radyonun ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Buna göre; konuyla ilgili yayınların çekici hale getirilerek ana-babaların izleyebilecekleri saatlerde yayınlanması, yazılı basında konuya daha sık yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

47. **Soyluoğlu S.B.** Çağdaş Sağlık Anlayışı.
<http://www.bilkent.edu.tr/~bilheal/aykonu/Ay2003/kasim03/cagdassaglik.html>
13.04.2005.
48. **Pamukoğlu V.** 7 Nisan Dünya Sağlık Günü.
<http://www.saglik.gov.tr/default.asp?sayfa=sitedetay&id=1559>, 13.04.2005.
49. **Taylı A.** Kardeş Sahibi Olup Olmama Durumunun Okul Öncesi Dönemdeki Sosyal Oyuna Etkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2000, s: 1-6.
50. **Yörükoğlu A.** Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuk Yetiştirme Sanatı ve Kişilik Gelişimi. Özgür Yayınları. 23. Basım. İstanbul. 1998.
51. **Aldanmaz F.** Psikiyatrik Hastalıkların Oluşmasında Ana Baba Tutumlarının Rolü. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Erciyes. s: 6.
52. **Yavuzer H.** Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi. 15. Basım. İstanbul. 2002, s: 165.
53. **Sabah Gazetesi.** Kardeş Kıskançlığı İle Baş Edebilirsiniz.
<http://www.sabah.com.tr/2004/06/03/gny/gny117-20040603-200.html#TOP>
54. **Öz İ.** Kardeş Kıskançlığı. Çoluk Çocuk Aylık Anne-Baba Eğitimci Dergisi. S:8. 15. Basım. İstanbul. 2000, s: 1-4.
55. **Yeşilleyen A.** Yeni Bir Bebek ve Kardeş Kıskançlığı.
http://www.antalyadefterdarligi.gov.tr/kres/velilerimize_yeni_bebek_kardes.htm, 19.08.2004.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

56. **Köknel Ö.** Ergenlik Dönemi, içinde: Ana-Baba Okulu. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1993.
57. **Sipahioğlu Ş.** Ana-Baba Tutumları İle Gençlerdeki Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 2002, s: 1.
58. **Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. 13. Basım. İstanbul. 1996, s:136-137.
59. **Ekşi A.** Çocuk Genç Ana-Babalar. Bilgi Yayınevi. İstanbul. 1990.
60. **Erden M, Akman Y.** Gelişim ve Öğrenme. Arkadaş Yayınevi. Genişletilmiş 9. Baskı. Ankara. 2001, s: 89.
61. **Yavuzer H.** Ana-Baba ve Çocuk. Remzi Kitabevi. 16. Basım. İstanbul. 2003, s: 103-109.
62. **Saygılı S.** Çocuklarda Davranış Bozuklukları. Elit Yayınları. Kasım. 2004, s:163-168.
63. **Filiz T.** Öz güveni Olmayan İnsanlar Kıskançtır.
<http://www.drtuncayfiliz.com/kiskanclik.htm>, 20.08.2005.
64. **Nazik B.** Çocuk Ruh Sağlığı 2. Ya-pa Yayınları. İstanbul. 2000, s: 66-67.
65. **Özüçücü A.** Yuva Çocuklarının Gündelik Yaşamdaki Davranışları: 4-5 Yaş Çocuklarında Paylaşma. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara. 1995.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

66. **Şenol S.** Toplum ve Sağlık Ana Sayfası. Kardeş Kıskançlığı. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümü.
http://www.ato.org.tr/toplumsaglik/cocuk/cocuk_sagligi_cocuk_kardes_kiskancligi/ 10.09.2004.
67. **Pantley E.** Çocuğunuzla İşbirliği Yapabilme, Çocuğunuzla Bağırıp Çağırmadan, Azarlamadan, Yalvarmadan Nasıl İşbirliği İçinde Olabilirsiniz Kid Cooperation: How The Stop Yelling and Pleading Get Kids to Cooperate 1996 by New Harbinger Publications, 5674 Shattuck Ave., Oakland, CA 94609. Çeviren: Hande Gürel, HYB Yayıncılık Çocuk Eğitim Dizisi, Yayın Danışmanı: Ertuğrul Köroğlu, 2000, Ankara, s: 32.
68. **Ülker H, Atlakın M.** Kardeş Kıskançlığı.
<http://www.bsm.gov.tr/ruhsagligi/kiskanclik.asp?sira=1>, 19.07.2004.
69. **Gürkan S.B.** İlk Çocuklarda Kardeş Kıskançlığı. Empati Psikolojik Danışma Merkezi, <http://www.ntvmsnbc.com/news/233741.asp>, 13. 09. 2003.
70. **Krech D, Crutchfield R.S, Ballachey E.L.** Cemiyet İçinde Fert. Çev. Turhan M. 2. Basım. İstanbul. 1983, s: 227-229.
71. **Kağıtçıbaşı Ç.** İnsan ve İnsanlar. 7. Basım. İstanbul. 1988, s: 84.
72. **Dönmezer İ.** Ailede İletişim ve Etkileşim. Sistem Yayıncılık. 3. Basım. İstanbul. 2001, s: 129-130.
73. **Clark L.** Ana Babalara Yardım. Çocukların Gündelik Davranış Sorunları İçin Pratik Öneriler Kılavuzu. Çev:Yazgan G. Evrim Yayınevi. 2. Basım. İstanbul. 1996, s: 14-15.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

74. **Yavuzer H.** Çocuk Eğitimi El Kitabı, Remzi Kitabevi, 25. Basım. İstanbul. 1996, s: 68-234.
75. **Yılmaz A.** Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları. 1999, 3(1), s: 99-118.
76. **Gordon Thomas.** Çocukta Dış Disiplin mi? Ana-babaların ve Öğretmenlerin İç Disiplinli, Kendisine Saygılı ve Sorumluluk Duygusu Gelişmiş Çocuklar Yetiştirmeleri İçin Yeni Yollar. Çev:Aksay E. Sistem Yayıncılık. Edit: Birsen Özkan. Etkililik Eğitim Dizisi. İstanbul. 2001, s: 21-245.
77. **Regalado M, Haflon N.** Parenting: Issues for the pediatrician. Pediatric Annals. 1998, 27(1), s: 7-31.
78. **Erdem T.** The Validity and Rehability Study Of Turkish Form Of Parental Acceptance Rejection Questionnaire. Thesis Submitted in Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Arts in Educational Sciences, Depatment Of Educational Sciences Boğaziçi University. İstanbul. 1986.
79. **Oktay A.** Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. Epsilon Yayıncılık. 4. Baskı. İstanbul. 2002, s: 177-228.
80. **Gazeloğlu C.** İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişiminde Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara. 2000, s: 30-36.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

81. **Sercan K.Y.** Soyaçekim, Anne Tutumu, Anne Ruhsal Belirtileri ve Çocuk Ruhsal Belirtilerinin Kekemeliğe Etkisi. İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 1988, s: 33.
82. **Mızrakçı Ş.** Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. 1994.
83. **Cüceloğlu D.** İyi Düşün Doğru Karar Ver. Sistem Yayıncılık. 3. Baskı. İstanbul. 1993.
84. **Özkamalı M.** Çocuk Psikolojisi. Kardeş İlişkileri ve Kıskançlığı.
<http://www.bebekkokusu.com/news/templates/psikoloji.asp?articleid=192&zoneid=37>, 31.08.2004.
85. **Salk L.** Bebeklikten Yetişkinliğe Çocuğun Duygusal Sorunları. Çev. Onur E. Remzi Kitabevi. 7. Basım. İstanbul. 1998, s: 173-176.
86. **Öz İ.** Çocuk Olmak. Çocuk ve Eğitim. Kök Yayıncılık. 3. Basım. Ankara. 2002, s: 48-54.
87. **Ketsetzis M, Ryan B. A, Adams, G. R.** Family processes, parent-child interactions, and child characteristics influencing school-based social adjustment. Journal of Marriage and the Family, 60, 1998, s: 374-387.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

88. **Lamborn SD, Maount NS, Steinberg L, Dornbush SM, Pattern of Competence And Adjustment Among Adolescents From Authoritative, Authoritarian, Indulgent and Neglectful Families, Child Development; 62(5):1049-1065.**
89. **Yörükoğlu A.** Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 6. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul 2000 , s: 35-115.
90. **Bluestein J.** Anababaların Yapması ve Yapmaması Gerekenler The Parent's Little Book of Lists Do's and Dont's of Effective Parenting. 1997 by Jane Bluestein, Ph.D. Çeviren: Dr Hande Gürel, HYB Yayıncılık, Yayın Danışmanı: Ertuğrul Köroğlu, Ankara 2000, s: 10.
91. **T.C.Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.** 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Toplumsal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara 2002.
92. **SPSS** Version 11, 01, Chicago IL: SPSS Inc. 2001.

(EKLER)

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
I. KARDEŞ KISKANÇLIĞININ TESBİTİ VERİ FORMU	66
II. ARAŞTIRMA İÇİN ALINAN İZİNLER	72

EK.I.

Bu görüşme formu, 3-6 yaş grubu kardeşi olan çocukların kardeş kıskançlığının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formunda (kişisel bilgilerle ilgili 21, kardeş kıskançlığı ile ilgili 30) toplam 51 soru vardır.

Emel YİĞEN

Araştırmacı

1. Şu an anaokuluna devam eden çocuğun nesi oluyorsunuz?

1. Annesi

2. Babası

2. Şu an anaokuluna devam eden çocuğunuzun doğum tarihi nedir?

.....

3. Şu an anaokuluna devam eden çocuğunuz kaçınıcı çocuk?

1. 1

2. 2

3. 3

4. 4 ve üzeri

4. Kaç çocuğunuz var?

.....

5. Çocuklarınızın yaşları ve cinsiyetleri nedir?

	Cinsiyeti			
	Kız	Erkek	Doğum tarihi	Yaşı
1.Çocuk				
2.Çocuk				
3.Çocuk				
4.Çocuk				
5.Çocuk				
6.Çocuk				
7.Çocuk				

6. Diğer çocuklarınızı yuvaya veya anasınıfına gönderdiniz mi?

7. 1. Evet

2. Hayır

	Annenin Eğitim Durumu	Babanın Eğitim Durumu
Okur-Yazar Değil		
Okur-Yazar		
İlkokul Mezunu		
Ortaokul Mezunu		
Lise Mezunu		
Üniversite Mezunu		

8. Aileniz kimlerden oluşuyor?

1. Anne-Baba-Çocuklar

2. Anne-Baba-Çocuklar-Aile Büyükleri

3. Anne ya da Baba ölmüş veya boşanmış-Çocuklar

9. Şimdiye kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yeri birimi neresidir?

1. Köy...

2. İlçe...

3. İl Merkezi...

10. Çocuğunuzu isteyerek mi dünyaya getirdiniz?

1. Evet

2. Hayır

11. Sağlık sorunu olan bir çocuğunuz var mı?

1. Evet (Varsa açıklayınız.....)

2. Hayır

12. Çocuğunuza ailede ismi dışında seslenilir mi?

1. Evet

2. Hayır

13. Çocuklarınız aynı odada mı kalıyor?

1. Evet

2. Hayır

14. Çocuklarınızın kendilerine ait yatak, dolap, kitap, oyuncak... gibi eşyaları var mı?

1. Evet

2. Hayır

15. Çocuğunuz isteklerini nasıl ifade eder?

1. Konuşarak

5. Küserek

2. Ağlayarak

6. Etrafına saldırarak

3. Bağırarak

7. Diğer (Yazınız).....

4. Tepinerek

16. Size göre annenizin sizi yetiştirirken çocuk yetiştirme tarzı nasıldı?

1. Aşırı koruyucu

4. İlgisiz

2. Otoriter

5. Demokratik

3. Aşırı hoşgörölü

6. Diğer (Yazınız).....

17.Çocuğunuzu yetiştirme konusunda karşılaştığınız problemleri kime danışırsınız?

1. Eşime

4. Doktora

2. Aile büyüklerime

5. Anaokulu öğretmenine

3. Komşulara

6. Diğer (Yazınız).....

18. Çocuğunuz ile ailede en çok kim ilgilenir?

1. Anne

4. Büyük kardeşler

2. Baba

5. Bakıcı

3. Aile büyükleri

6. Diğer (Yazınız).....

19. Daha önce çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi aldınız mı?

1. Evet

2. Hayır

20. Evetse nereden / nerelerden aldınız? İşaretleyiniz.

1. Kitap-dergi

5. Komşular

2. Televizyon-radyo

6. Anaokulu öğretmeni

3. Doktor

7. Diğer (Yazınız).....

4. Seminer-konferans

21. Çocuk yetiştirme konusunda kendinizi yeterli buluyor musunuz?

1. Evet

2. Hayır

Aşağıda şu anda anaokuluna devam eden çocuğunuzda görülebilecek bazı davranışlar yer almaktadır. Çocuğunuzu, kardeşi olacağını öğrendikten ve doğumdan hemen sonra ve şu an değerlendiriniz.

Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
İçine kapanma				
Yemek yeme alışkanlığında azalma				
Zayıflama				
Yemek yeme alışkanlığında artma				
Şişmanlama				
Altını ıslatma (Tuvaletini kendi yapabildiği halde)				
Altına kakasını yapma				
Parmak emme				
Tırnak yeme				
Kekemelik, bebekçe....gibi konuşma bozukluğu				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Sinirlilik				
Huzursuzluk				
Saldırgan davranışlar				
Anaokuluna gitmeyi istememe				
➤ Varsa hangi nedenlerle? Yazınız.				
Bir işe, bir uğraşa dikkatini verememe				

Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Kardeşine yönelik zarar verici (ısıırma....gibi) davranma				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Sık sık kendisinin sevilip sevilmediğini sorma				
Eve gelen yabancıya farklı davranışlar sergileme (aşırı sevgi gösterisi, saldırgan davranma, konuşmama gibi)				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Yatma saatlerinde (uykuda) değişiklik				
Sakarlık davranışı				
Aşırı şımarık (durdan sustan anlamaz) davranma				
Korkularının olması				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Davranışlarıyla ilgili etraftan (komşu, öğretmengibi) şikayet alma				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Kardeşi ile oyuncaklarını paylaşmama				

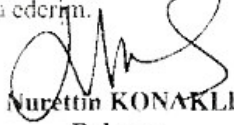
Çocuğunuzda görülen davranışlar	Kardeşi olacağını öğrendikten sonra		Şu anda	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Kardeşini severken aşırı davranışlarda bulunma (Fazla sıkma, yanlışlıkla düşürme....gibi)				
➤ Varsa neler? Yazınız.				
Kendisine bir şey alınırken kardeşine de alınmasını isteme				
Kardeşine ait herhangi bir şeyi kullanmak isteme				
Meme emmek isteme				
Kardeşine farklı davranıldığını söyleme				
Kardeşinin bakımına katılmak isteme (Yemek yedirme....gibi)				

EK.II.

İlgi : Zonguldak Karadeniz Üniversitesi Rektörlüğü'nün 24.03.2005 tarih ve 3/67 sayılı yazısı.

Zonguldak Karadeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Emel YİĞEN'in "Zonguldak İl Merkezindeki Yuvalarda Yaşayan 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kısakançlığı" konulu araştırma çalışması için talebi incelenmiştir.

Söz konusu anketin uygulanması Bakanlığımızca uygun görülmüş olup, eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksatılmaması şartıyla ekte bir örneği gönderilen anketin araştırmacı tarafından uygulanabilmesi için gerekli kolaylığın gösterilmesini rica ederim.

Nurettin KONAKLI
Bakan a.
Kurul Başkanı V.

EK _____ :

EK I Anket (6 Sayfa)

05/04/2005 Gör. Öğret. : M.YALÇIN
/04/2005 Daire Bşk. : N.ÖZKAN

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

SAYI : B.13.1.SÇE.4.67.00.04/Ç.1.2/ 1601
KONU : Tez Çalışması

08.../11/2004

KARAEMLAS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
ZONGULDAK

İLGİ: 11.10.2004 tarih ve 08-44 sayılı yazımız

İlgi yazımızla, Kurumumuza bağlı kreş ve gündüz bakımevlerinde yapılmak istenen tez çalışması talebiniz değerlendirilmiş ve uygun görülmüştür. Ancak yazıda belirtilen Yumurcak Kreş ve Gündüz Bakımevi kapanmıştır.
Bilgilerinize arz ederim.

Harun MELEMEZ
Sosyal Hizmetler Müdürü

T.C
SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Müdürlüğü

SAYI:B104 İSM4670009/ 2405
KONU:Araştırma İzni

22 0000 0000

ATATÜRK DEVLET HASTANESİ BAŞTABİBLİĞİNE
ZONGULDAK

Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Emel YİĞEN' in Hastanenizin kreşinde bulunan 3-6 Yaş Grubu Çocuklarda Kardeş Kıskançlığının Değerlendirilmesi konulu araştırmanın yapılabilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Murat İLİKHAN
İl Sağlık Müdürü

EKLER:

- 1- Yazı (1 adet)
- 2- Anket Formu (6 adet)

30.3.07
uygun
Dr. İsmet ONUK
Baştabip

ÖZGEÇMİŞ

Emel YİĞEN 1981’de Eskişehir’de doğdu. İlköğretim eğitimini Burdur’da, lise eğitimini Kütahya Kılıçarslan Lisesi’nde (1999), lisans eğitimini Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu Hemşirelik Bölümü’nde (2003) tamamladı.

2003 Yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans eğitimine başladı. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi Dahiliye Yoğun Bakım Ünitesi’nde 2 yıl sözleşmeli hemşire olarak görev yaptı.